

ระเบียบการ

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา ของคณะธรรมทาน

บรรณาธิการและผู้จัดการ : นายธรรมทาส พานิช

สำนักงาน : ห้องธรรมทาน ริมทางรถไฟ สถานีไชยา

กำหนดออก : ออกเป็นรายตรีมาส ในเดือน กุมภาพันธ์ พฤษภาคม สิงหาคม พฤศจิกายน. (ปีละ ๔ เล่มหรือสามเดือนครั้ง) เล่มแรกออกในเดือน กุมภาพันธ์.

อัตราค่าบำรุง : ส่งทางไปรษณีย์ธรรมดาปีละ ๑ บาท. ส่งไปต่างประเทศ ปีละ ๑ บาท ๒๕ สตางค์. รับที่ห้องธรรมทาน (ไม่มีค่าส่ง) ปีละ ๗๕ สตางค์. รับประเภทถาวร ส่งค่าบำรุงอย่างต่ำครั้งละ ๕ บาท (สำหรับตลอด ๕ ปี) รับประเภทกระดาษดีพิเศษ เสียค่าบำรุงสองเท่า, คือ ทางไปรษณีย์ ธรรมดาปีละ ๒ บาท ประเภทถาวรกระดาษดี ส่งค่าบำรุง ๑๐ บาท (สำหรับตลอด ๕ ปี)

การส่งเงิน : ต้องส่งพร้อมกับบอกรับ เงินจำนวนน้อย โปรดส่ง ธนบัตรหนึ่งบาท ต้องลงทะเบียนซองจดหมายนั้นด้วย, อย่าส่งธนบัตรในซองจดหมายที่ส่งโดยธรรมดา. เงินจำนวนมากต้องส่งทาง ธนาคาร ในนาม นายธรรมทาส พานิช ผู้จัดการคณะธรรมทาน อำเภอไชยา เป็นผู้รับ สั่งจ่ายเงินที่ทำการธนาคาร ป. ณ. อ. ไชยา. หรือจะ ส่งเช็ค (ใบสั่งจ่ายเงินของธนาคาร) ะชนิดเข้าบัญชี จ่ายในนาม คณะ ธรรมทาน ไชยา ก็ได้ ในกรุงเทพฯและธนบุรี จะส่งเงินบอกรับได้ที่ร้าน มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศ, ศึกษานุมิตรสมาคม สีแยกวัดตึก, บริษัทศรีภัทร ๖๓๑ ถนนบำรุงเมือง.

โย สนนินโน วรโพธิมุเล
มารี สเสนี สุจิตฺ วิชเยย
สมโพธิมาคจฺฉิ อนนตญาโณ
โลกุตฺตโม ตํ ปณฺนามิ พุทฺธ

องค์ใด สงบนิ่ง
ทรงชัย สุจิตมา –
ปัญญา อุดมบัล –
ข้าขอ นมัสการ

ณ พระโพธิพุดกษา
ระและเสน ยะพลหาญ
ลูพระโพธิเพ็ญญาณ
วรพุทธ ของคั่นั้น.

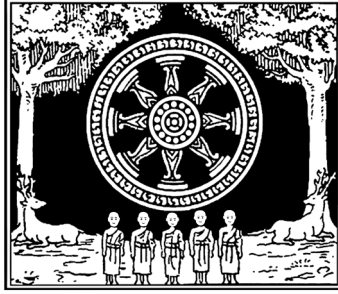
เอเตน สจฺจวชฺเชน
อตุตฺตมฺเณ วนฺเทหิ

โหตุ เม ชยมงฺคลํ
ปาทปัสสุ วรุตฺตมํ.

ด้วยสัจ จวาทขลัง
จงมี ณ ข้าสรร –
กราบมา ทบงส์องค์
ทั่วกาย ประชุมกัม

ชยมัง กลานันต์
พประสิทธิ์ ชิเสรีจสม
พระวรุต ตโมดม
อภิวัน ทเต็มใจ.

จาก บลละคร “ใจดีสู้เสือ”
ของ สุกรหัสน์.

พระพุทธรูป
ภาคความรู้ทั่วไป

ดูก่อนอานนท์! ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา ไฉน, ประพฤติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่. ผู้นั้นย่อม
ชื่อว่า สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ตถาคต ด้วยการบูชาอันสูงสุด.

มหาปรินิพพาน. มหา ที.

ปีที่ ๕

พฤษภาคม ๒๕

เล่ม ๒

ทุกวันนี้ บวชนาค ทอดกะฐิน สวดมนตร์
เดิมนึกคิดจะเอาบุญ ครั้นปลายเข้า ก็เปน
เล่นไปเสียหมด ทุกวันนี้ กิเลสสัตว์หนานัก.

สมเด็จพระวันรัต(ทับ).

โปรดแก้คำผิดเสียก่อน

หน้า	บันทึก	คำว่า	แก้เป็น
๑๐๐	๘	วิชามา	วิชขมา
๑๐๑	๑๓	ฟัง	ฟัง(ธรรม)
๑๐๔	๕	อะกาลิโธ	อกาลิโก
๑๒๖	๒๔	การออก	การขอ
๑๒๘	๒๐	เป็นอยู่	เป็นบุญอยู่
๑๔๔	๕	ไปเห็น	ไม่เห็น
๑๔๕	๔	เขา	เจ้า
๑๕๒	๑๐	ทิ้งหม่อม	ทิ้งแก่หม่อม
๑๕๒	๒๕	สมณะ	สุมนะ
๑๕๔	๑๔	ในชมพู	“ในชมพู
๑๕๔	๑๖	กาสาวพัสตร”	กาสาวพัสตร
๑๕๕	๓	ไม่ใช่	ต้นไม้ ที่ไม่ใช่
๑๕๕	๓	นั้น	เหล่านั้น
๑๖๘	๑๓	มิใช่	มิใช่

วิสาขะรำลึก

พ.ศ. ๒๕๖๔

คณะกรรมการอำเภอไชยา ได้มาขอฟังความเห็น และข้อสังเกตส่วนตัวของข้าพเจ้า ที่เกี่ยวกับความเลื่อมและความก้าวหน้าของพุทธศาสนา เพื่อนำไปรวมวินิจฉัยกับความเห็นของบุคคลอื่นๆ และนำส่งคณะกรรมการจังหวัด ตามที่ทางราชการมีคำสั่งมา. ข้าพเจ้าได้แสดงความคิดเห็นส่วนตัวให้ไปตามที่จะได้ เป็นการร่วมมือกัน, พอเหมาะกับบรรณาธิการมาเตือนเอาต้นฉบับเรื่องเกี่ยวกับวันวิสาขะ ตามที่เคยหาให้ทุกๆ ปี ลืมไปยังไม่ได้เขียน จึงเลยเอาสำเนาบันทึกความเห็นส่วนตัวที่แสดงแก่คณะกรรมการอำเภอให้ไป ในฐานะเป็นเรื่องวิสาขะรำลึกสำหรับปีนี้. แต่อย่างไรก็ตามบันทึกนี้ยังเป็นเพียงหัวข้อๆ เท่านั้น. ข้อใจโดยละเอียด พร้อมทั้งอุทาหรณ์มีอยู่อย่างไร เป็นไปเพียงไหน จะได้บรรยายกันในโอกาสหลัง. ขออุทิศความคิดเห็นครั้งนี้ในเรื่องนี้ เป็นพุทธบูชาแด่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เนื่องในสมัยวิสาขะบูชาปีนี้.

พุทธทาสภิกขุ

คำถาม

ใครจะทราบว่า พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไปนั้น

มี

๑. มูลเหตุแห่งความเสื่อมโทรมอย่างไร
๒. จะมีวิธีการแก้ไขความเสื่อมโทรมนั้น ประการใด
๓. มูลเหตุแห่งการไม่ก้าวหน้า มีอย่างไร
๔. จะมีวิธีการส่งเสริมให้ก้าวหน้า ด้วยวิธีใด

ในวิธีการส่งเสริมให้ก้าวหน้านั้น ให้แยกออกเปน

ก. ส่งเสริมให้ก้าวหน้าในทางศาสนา

ข. „ „ ปกครอง

ค. „ „ การเมือง

ง. „ „ เศรษฐกิจ

จ. „ „ วัฒนธรรม.

คำตอบ

คำถามทั้ง ๔ ข้อนี้ เกี่ยวพันกันทั้งหมด แต่อาจแยกตอบพอสังเขปเห็นได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๑. พระศาสนาเสื่อมโทรม เพราะมีพุทธบริษัทประพฤติดีความมุ่งหมายของพระศาสนามากขึ้น ในด้านต่างๆ คือ

- ก. การบำรุง หรือการทำบุญให้ทาน ของทายก
- ข. การศึกษาปริยัติ ของบรรพชิต
- ค. การปฏิบัติ ของบรรพชิต

๒. ต้องแก้ไขการเสื่อมโทรมนั้นๆ ด้วยการกวดขัน ให้พุทธบริษัทพากันประพฤติดุกต้องตรงตามพระพุทธรประสงค์ และความมุ่งหมายของพระศาสนามากขึ้น

- ก. โดยใช้อุบาย แก่ผู้ที่ยังมีภูมิต่ำ
- ข. โดยใช้อำนาจบางประการ ในฐานะที่ควร
- ค. โดยการศึกษา
- ง. โดยการพรั้งชี้ให้เห็นความสำคัญ (อบรม).

๓. มูลเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่ก้าวหน้า อยู่ที่ พุทธบริษัทมีความคิดแคบ เอาตัวรอดส่วนตนเกินไป คือ

- ก. พวกแสวงลาภ ก็เห็นแก่ลาภเกินไป
- ข. พวกแสวงนิพพาน ก็เห็นแก่ความสุขส่วนตนเกินไป

๔. ส่งเสริมให้ก้าวหน้าได้ โดยการทำให้พุทธบริษัทพากันเห็นแก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้มากขึ้น ในด้านต่อไปนี้

ก. ๑

ก. ด้านศาสนา

๑. บรรพชิตอดทน และสละเพื่อจัดการปรีชยติ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น
๒. บรรพชิตเสียสละ เพื่อการทำตัวอย่างในการปฏิบัติ ให้คุณค้ำใจจริง ๆ
๓. ทายกสละเพื่อส่งเสริมชะพะาะคนที่ทำดีจริง ๆ ให้ทำได้สะดวก
๔. ให้พลเมืองรอบรู้ และยึดถือธรรมหรือเหตุผลได้จริง โดยไม่ต้องถือปัจฉัยภายนอก เช่นเครื่องรางเปนนต้น

ข. ด้านการปกครอง

๑. พระวางวิธีการสั่งสอนให้รัดกุมยิ่งขึ้น
๒. พระใช้อธิธิพลทางการเกี่ยวข้องผูกพัน เพื่อบังคับประชาชนให้ประพฤติธรรมยิ่งขึ้น
๓. พระใช้อธิธิพลในทางจิตต์ เพื่อให้ประชาชนประพฤติธรรมยิ่งขึ้น
๔. เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ล้วนแต่ต้องเปนนพุทธมามกะตัวอย่าง
๕. นักบวชเข้าร่วมมือตามที่จะทำได้ ในการสาธารณสุข การศึกษา การรักษาความสงบเรียบร้อย ของชาติ

ค. ด้านการเมือง

ในด้านนี้ ต้องมีจุดหมายในกิจการฝ่ายศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง คล้อยตามฝ่ายการเมืองให้มากเท่าที่จะทำได้ โดยถือหลักความจริงที่ว่า ความต้องการทางการเมือง ย่อมจำเป็นกว่าความต้องการทางศาสนา. และความจำเป็นทางการเมือง สำคัญกว่าความจำเป็นทางศาสนา ทั้งนี้ เพราะอย่างไรเสีย จักต้องทรงความมีชาติไว้ให้ได้. แยกออกได้ดังนี้

๑. การเมืองภายในประเทศ ข้อนี้ไม่เป็นปัญหาที่เด่นนัก เพราะว่าพลเมืองที่เป็นพุทธบริษัทที่ดีและถูกต้องจริงๆ นั้น ย่อมเหมาะสมอยู่แล้วทุกประการ ในการที่จะเป็น กสิกร กรรมกร พ่อค้า นายช่าง นายงาน ข้าราชการ ตลอดจนจนถึงเป็นเจ้าของห้างและทหารก็ดี. ความเป็นพลเมืองดีเห็นปานนี้ ย่อมอำนวยความสะดวกทางการเมืองทุกๆ แง่อยู่แล้ว สำคัญอยู่ที่แต่ที่จะพยายามให้ พลเมืองเป็นพุทธบริษัทที่ดีได้อย่างไรเท่านั้น. คำตอบมีอยู่แล้วในด้านอันว่าด้วยศาสนา.

๒. การเมืองนอกประเทศ

- ก. จักต้องให้พุทธศาสนาแห่งประเทศไทย แพร่ไปมีอิทธิพลในต่างประเทศ ทำนองเดียวกับที่ลัทธิโรมันแคทอลิกครอบงำพวกเรามากเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้.
- ข. วางตนให้เพื่อนประเทศเห็นใจว่า ตนเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในธรรมจริง ๆ.
- ค. เชื่อมไมตรีจิตต์กับพุทธบริษัททั่วโลก เพื่อความเห็นอกเห็นใจกันในยามคับขัน และร่วมมือ.
- ง. ประเทศไทย ต้องพยายามเป็นจุดศูนย์กลางทางพุทธศาสนาของโลก ให้ได้ทั้งส่วนการศึกษา และการปฏิบัติ ซึ่งรวมศิลปะ และวัฒนธรรมอยู่ด้วย.

ง. ด้านเศรษฐกิจ

- ๑. บรรพชิตไม่สุรุษสุร่ายและอ่อนแอ
- ๒. ควบคุมสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และความเป็นอยู่ในวัด ไม่ให้ผลาญทรัพย์และแรงงานของชาติ ในส่วนที่ไม่จำเป็น.

๓. เลิกความคิดที่ถือกันว่า การบวชเป็นการพักผ่อน เด็ดขาด
๔. ทางวัดร่วมมือด้วยเท่าที่จะทำได้ ในการชลประทาน การเกษตร การคมนาคม การส่งเสริมสินค้าในประเทศ และอื่นๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วยได้.

จ. ด้านวัฒนธรรม

พุทธศาสนาจะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม แม้แห่งสมัยปัจจุบันนี้ ได้ดีเพียงไรนั้น เรามีพุทธศาสนาที่แผ่เข้าไปเป็นรากฐานของวัฒนธรรมญี่ปุ่น เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดอยู่แล้ว. และยิ่งกว่านั้น ยังมีความจริงอยู่ว่า ไม่มีหลักวัฒนธรรมอันใด ที่จะนอกรอกไปจากหลักธรรมแห่งพุทธศาสนา. ฉะนั้น ในที่นี้จึงต้องการเป็นอย่างมาก แต่เพียงว่าเราจะทำอย่างไร การประพฤติธรรมจะได้รับการนิยมมากขึ้นเท่านั้น. ขอแสดงความเห็นจะเพาะในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโดยตรงไว้ในที่นี้ว่า

๑. บรรพชิตกล้าทำเป็นตัวอย่างจริงๆ (เช่นการเลิกกินหมาก)
๒. วัดไม่ยอมรับคนที่มาจากตระกูล ซึ่งทำผิดหลักวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ ให้มีสิทธิอันชอบธรรมในวัด (เช่นเข้ามาบวชเป็นต้น).
๓. พร้าชี้แจงและอบรมกันจนเห็นความจริงที่ว่า หลักวัฒนธรรม ก็คือหลักพระธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ นั่นเอง.
๔. วัดขนาดใหญ่ ต้องมีพิพิธภัณฑ์อันจงใจในทางฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ.
๕. ทุกวัด ต้องรับผิดชอบในความเสื่อมและความเจริญทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่วัดนั้นตั้งอยู่.

คำของสมเด็จพระวันรัต(ทับ)

ข้อความต่อไปนี้ข้างล่างนี้ เป็นข้อความที่คัดคัดตอนเอามาจากหนังสือ โอวาทสมเด็จพระวันรัต(ทับ) จะเพาะข้อที่เห็นว่าเปนคำเตือนของท่าน ส่วนๆ ตามลำดับที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนั้น, แต่เว้นข้อความที่มีอยู่ใน คัมภีร์เดิมต่างๆ ซึ่งท่านยกมาสอนเสีย. ทั้งนี้เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจ หรือรู้จักท่านผู้นี้ได้ถนัดยิ่งขึ้นว่า ท่านผู้นี้ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร, เพราะท่านเป็นผู้ที่ถูกจัดไว้ในพวกผู้นำ หรืออาจารย์คนหนึ่ง แห่ง ประเทศไทย. -- คณะบรรณาธิการ.

คนทุกวันนี้ หาผู้ปฏิบัติได้ยาก แต่ศีล ๕ ก็เต็มที คนทุกวันนี้ก็เลสหนา ร้อยคนได้คนหนึ่งก็เป็นดี.

ธรรมของสมณะ ๓ อย่างนั้นคือ เขาค่าก็ไม่ค่าตอบ เขาดีก็ไม่ดีตอบ เขา หมายมั่นก็ไม่หมายมั่นตอบ.

สูญสัพพรานั้น คือปล่อยวางเสีย ไม่เห็นว่าเป็นตัวเป็นตนหมดทั้งสิ้น ครั้นไม่เห็นว่าเป็นตัวเป็นตนหมดทั้งสิ้นแล้ว โมกขบริสุทธิก็พ้นจากกิเลส คือ ตัณหา มานะ ทิฎฐิ.

สร้างอะไรที่ปนของเกือกกลแก่สัตว์ ของนั้นยังไม่ฉิบหายตราบใด ถึง ตายแล้วก็ได้บุญรำไป. สร้างของที่เบียดเบียนสัตว์ ของนั้นยังไม่ฉิบหาย ตราบใด ถึงตายแล้วก็ยังได้รับบาปอยู่รำไป.

เมื่อจะไหว้พระ บูชาพระให้คิดว่า แต่บรรดาเจดีย์ฐานในแผ่นดินทั้งสิ้น ทุกทิศ สร้างจะเพาะต่อพระพุทธเจ้าองค์ใด ข้าพเจ้าไหว้บูชาพระพุทธเจ้าองค์นั้น ทั้งพระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย จงเป็นประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าด้วย แก่เทวดา และมนุษย์ที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วย.

สร้างพระเจดีย์ได้บุญมากกว่าสร้างพระพุทธรูป ด้วยพระเจดีย์พระพุทธเจ้าอนุญาตให้สร้าง พระพุทธรูปพระองค์ไม่ได้อนุญาต พระพุทธรูปนั้น บางทีจะทำให้เกิดศตตุปถัทธิศัญญา ถ้าว้าพระองค์นั้นงาม องค์นั้นเล็ก องค์นั้นใหญ่ จะสร้างก็สร้างให้ถูกมหาปริสถลักษณะของพระองค์ จะได้เกิดความเลื่อมใส สร้างพระเจดีย์นั้น เพื่อจะให้เห็นว่าเป็นแต่ธาตุเป็นของสูญย์ จึงว่าได้บุญมาก.

ใครถือฤกษ์ถือยาม สรรคมณ์เศร้าหมอง เหมือนนางภิกษุณีจะไปอยู่ปริวาสก็ต้องหาฤกษ์ มีนักปราชญ์มาร้องว่า สุนัขขุดดี ฯลฯ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เวลาใด กาย วาจา (ใจ) ไสบริสุทธิ์ เวลานั้นเป็นฤกษ์ดียามดี.

พราหมณ์มาทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ลัทธิพราหมณ์ เมื่อจะตายเขามานั่งล้อมเสกให้ขึ้นสวรรค์ดังนี้ ลัทธิของพระองค์จะมีไหม พระองค์จึงได้ตรัสว่าเหมือนหินทิ้งลงไปใต้น้ำ จะประชุมกันทั้งพระนคร จะเสกให้ลอยขึ้นได้หรือไม่.

ชัยเสนราชกุมาร มาทูลถามพระพุทธเจ้า ถึงเรื่องอันวอนว่าจะสำเร็จประโยชน์หรือไม่ พระองค์จึงได้ตรัสว่า เหมือนหนึ่งทรายจะคั้นเอาน้ำจะได้หรือไม่ แกลบจะอันวอนคั้นเอาน้ำจะได้หรือไม่ แล้วพระองค์จึงตรัสว่า ทำ

สิ่งไรให้ถูกที่แล้วก็ได้ เหมือนหนึ่งจะต้องการน้ำมันเองมากันก็คงได้น้ำมัน
จะต้องการน้ำมันก็รีบเอาที่นมก็คงได้น้ำมัน ถ้ารีบเอาที่หางก็คงไม่ได้ น้ำมัน

โลกะ โทษะ โมหะ ๓ อย่างนี้ เป็นเครื่องร้อนของสัตว์ ไม่ว่าจะวัด
ว่าบ้าน โลก โกรธ หลง นกกระทาก็ ไม่เป็นสุข.

พระพุทธเจ้าเกิด ๒ อย่าง ดับ ๒ อย่าง เกิดด้วย รูป กาย อย่าง ๑ เกิด
ด้วยนามกายอย่าง ๑ ดับกิเลสอย่าง ๑ ดับทุกข์อย่าง ๑ เกิดนามกายจะดับ
กิเลสพร้อมกัน เหมือนที่มืด เอาไฟเข้าไปก็สว่าง มืดก็หายไปฉะนั้น.

ทานทั้งปวงสู้เสนาสนทานไม่ได้ ผลเสนาสนทาน สู้ผลสมณคมน้ำไม่ได้
ผลสมณคมน้ำสู้ผลศีล ๕ ไม่ได้ ผลศีล ๕ สู้ ผลเมตตาไม่ได้ ผลเมตตาสู้ผล
อนิจจสัญญาไม่ได้.

เขาค่ำมา คนที่ค้าตอบบาปมากกว่าคนที่ค้าก่อน ดีตอบหมายมันตอบก็
เหมือนกัน ที่ว่าบาปมากนั้น เพราะเป็นเหตุจะให้ต่อมากขึ้น ถ้าอดไว้ได้บุญมาก.

ไม่มีใครเจ็บ นามรูปมันเจ็บต่างหาก ไม่ใช่ของเราช่างมัน ไม่มีใครตาย
นามดับรูปแตกต่างหากช่างมัน ถ้าใจเฉยๆ ได้ดังนี้ เรียกว่าสังขารูปกขาญาณ.

จิตต์เดิมเป็นของบริสุทธิ์ ครั้นอาคันตุกจิตต์ เข้ามาพาให้จิตต์เศร้าหมอง
ไป ครั้นพากเพียรให้บริสุทธิ์ดังเก่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความเพียรนั้น ไม่
เสื่อมจากผลเลย.

นอนหลับกับตาย จิตต์สู่วังค์เหมือนกัน แต่ตายเปลี่ยนขันธุ์ ใครเห็นว่าตายแล้ววิญญาณไปเกิดเป็นสัตว์สวดทิวฐิติ.

เดี๋ยวนี้ไม่อยากไปไหนหมด ไหว้พระที่นี้แห่งเดียว เหมือนไหว้ทั่วทั้งแผ่นดิน.

บุญอยู่ทุกแห่ง บาปก็อยู่ทุกแห่ง บุญอยู่ที่ถูก บาปอยู่ที่ผิด.

อวิชาคือโมหะ ปิดบังไม่ให้เห็นของจริง คือ ขันธุ์ อายตนะ ธาตุ นาม รูป เหมือนหนึ่งดินปกปิดไม่ให้เห็นน้ำ ดินคือตัวอวิชา น้ำคือของจริง นานๆพระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นในโลกเปิดให้ทีหนึ่ง.

ของไม่มีนายประกันอีก ๔ อย่าง คือ แก่ อย่าง ๑ เจ็บ อย่าง ๑ ตาย อย่าง ๑ กับบาปกรรมความชั่วที่ทำแล้ว จะไม่ให้เกิดผลดี อย่าง ๑ ไหนๆก็ไม่มีนายประกันแล้ว หันเข้าสู่เอาเถิด คือให้คิดถึงความ แก่ เจ็บ ตาย ครั้นมาถึงเข้าจะไม่ได้เกิดความร้อนใจ คิดว่า ตั้ กูเตตถ ลพฐา จะได้มาแต่ไหน ที่จะไม่ให้มัน แก่ เจ็บ ตาย.

ทุกวันนี้ บวชนาค ทอดกฐิน สวดมนต์ เดิมก็คิดจะเอาบุญ ครั้นปลายเข้าก็เล่นไปเสียหมด ทุกวันนี้ ก็เสสสัตว์หนานัก.

ของที่ต้องปิด ๓ อย่าง ที่ปิดนั้น คือของไม่จริง อย่าง ๑ มนต์พราหมณ อย่าง ๑ มาตุคาม อย่าง ๑ ที่เปิด ๓ อย่างนั้นคือ ธรรมวินัยของพระอย่าง ๑ พระอาทิตย์ อย่าง ๑ พระจันทร์ อย่าง ๑ ถ้าใครปิดแล้วอย่าเชื่อเลย ของไม่

จริงจึงต้องปิด เหมือนเงินแดงต้องล้กใช้ ถ้าดีแล้วก็ได้ให้ฝนเอา เหมือน
ธรรมวินัยของพระเปนของดี นำสัตว์ออกจากทุกข์ได้ จึงไม่ปิด พระสร้าง
บารมีมาก็เพื่อจะช่วยสัตว์ สงเคราะห์สัตว์ให้ออกจากทุกข์.

คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เห็นยากนัก แต่พระองค์ยังบังพระ
องค์เองเสีย นับประสาอะไรพระพุทธรูปจะไม่บัง ดังพระองค์ตรัสแก่พระ
วักกิลีว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นได้ชื่อว่า เห็นเราผู้ตถาคต เหมือนหนึ่ง
ปุกกุสาติ ก็ไม่รู้จักพระองค์ ต่อพระองค์แจกธาตุให้ฟังจึงรู้จักพระองค์
เพราะฉะนั้น จึงว่ารูปพระก็บังพระ หนังสือก็บังพระธรรม สมมติสงฆ์ก็บัง
พระสงฆ์.

ทำอะไรไว้แต่หลัง ๆ ก็ไม่รู้ละ ก้มหน้าแสยผลไปเถิด แต่ชาตินี้อะไรเป็น
ความชั่วก็อย่าทำ ทำแต่ความชอบ จะมีความสุขไปเบื้องหน้า.

พระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนหอม พระธรรมเปรียบเสมือนยา อีกอย่างหนึ่ง
พระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนโคม พระธรรมเปรียบเสมือนไฟ อีกอย่างหนึ่งพระ
พุทธเจ้าเปรียบเสมือนสำลี พระธรรมเปรียบเสมือนของหอม ซาบอยู่ในสำลี
เพราะฉะนั้นจึงเอาพระพุทธเจ้าไว้หน้า.

ฉานได้ที่ป่าดีกว่าได้ที่บ้าน เพราะที่บ้านอารมณ์ที่จะให้เสื่อมมีมาก ที่
ป่ามีแต่เจริญขึ้นไป เพราะฉะนั้นพระจึงสรรเสริญป่า.

คนทุกวันนี้โลกมากนัก จะสร้างอะไรจะทำอะไรก็ให้โตให้ใหญ่.

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสัตว์ ทั้งกลางวันกลางคืน เพราะเห็นว่าสัตว์
โง่ใหญ่หลงใหญ่อยู่ ๓ อย่างคือ อยู่กับทุกข์ไม่รู้จักทุกข์ ๑ อยู่กับเรือน
ไฟใหม่ไม่รู้ว่าเป็นไฟใหม่ ๑ อยู่กับอบสุมซากผีไม่รู้ว่าเป็นอบสุมซากผี ไป
หลงรักอบสุมซากผี ๑

ไปเข้าป่ามาแล้ว ที่นี้ต้องเข้าบ้านละ.

เกิดทุกข์ภัยอะไรต่างๆ ก็เพราะกรรมที่ตนทำไว้ อย่าไปโกรธคนอื่นที่เขา
ทำ จะเป็นเวรต่อไปอีก เพราะเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้สอนให้คิดว่
กมฺมสฺสโกมฺหิ เป็นต้น ว่าเรามีกรรมเป็นของๆ ตน.

ทำบุญด้วยกายสู้อำนาจด้วยใจไม่ได้ พระตรัสว่า ทานไม่เท่าศีล ศีลไม่
เท่าภาวนา แต่คนทุกวันนี้มานับถือทาน ทำอีกทีก็ครึกโครม สำคัญว่าได้บุญ
มาก ถึงศีลจะเศร้าหมองก็ไม่ได้คิด ไม่รู้จักทุกข์ เป็นอันไม่พบศาสนา
ทีเดียว เพราะศาสนาให้รู้จักทุกข์.

สมมตินี้ยากนักที่จะถอนออกได้ เหมือนหนึ่งแหวนแน่นอยู่ในสระ เมื่อไร
แยกนามรูปออกได้ ก็วางไปทีหนึ่ง เหมือนหนึ่งแหวนในน้ำ เอาหินทิ้งลงแล้ว
ก็แน่นดั่งเก่า ปฏิบัติไปจนไม่ปิดได้ จึงจะพ้นทุกข์.

ให้รู้จักแยก รู้จักยกนขันธุ์เสียเหมือนดั่งน้บของ แล้วก็รวมใส่ถุง ถือปาก
ถุงไว้ ใจจึงจะเป็นสมาธิได้ ถ้าอารมณ์มาก ใจก็ฟุ้งซ่านไป.

ทุกวันนี้ คนไม่รู้จัก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เอาพระพุทธรูป
เป็นพระพุทธเจ้า เอาหนังสือในตู้เป็นพระธรรม เอาสมมติสงฆ์เป็นพระ

อริยสงฆ์ พระธรรมที่เป็นที่พึ่งของเรานั้น คือ สីล สมาธิ ปัญญา มรรค
ผล นิพพาน เรียกว่าขมโม ไม่ว่าหญิงว่าชาย เทวดา มาร พรหม บรรลุ
ตั้งแต่อริยมรรคขึ้นไป เรียกว่า สงฺโฆ ทั้งนี้ พระสงฆ์หมู่ี้แล เป็นที่พึ่ง
ของเรา.

หมดทั้งพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนก็เพื่อให้เห็นทุกข์ ฐ
แล้วให้ละทุกข์เท่านั้นเอง.

รูปพระ รูปผี สร้างไว้ ทำไว้ ก็เป็นเครื่องเตือนใจให้คิดถึงพระถึงผี
เท่านั้นเอง ถ้าวรรูปเขียนเสียได้ ให้เห็นเป็นแต่ฝุ่นแต่ชาติเป็นต้น ยาก
ฉันทใด ร่างกายนี้ก็เป็นผสมขมเป็นต้น ก็ยากฉันทนั้น.

ถือว่า อรหิ สมมา สมพุทุโธ จินาสโว เป็นมิจฉาทิฎฐิ ด้วยพระ
พุทธเจ้าทรงตรัสว่า สพุเพ ฐมา อนคฺตา แต่มิจฉาทิฎฐิตัวนี้ ไม่ปิดทาง
สวรร์ค ปิดแต่ทางนิพพาน.

พระยายมแกสอนสัตว์นรกว่า ทุกข์ของท่านนี้ บิดา มารดา ญาติ สมณะ
พราหมณ์ ผู้ใดผู้หนึ่งไม่ได้ทำให้ ท่านทำของท่านเอง ท่านก็จักได้เสวย
ผลที่ตนทำไว้.

คนนิ้วสั้น โทษปาณาติบาต ตาเหล่ โทษค้อนเขา ฟันเขยิบ โทษวจี
ทุจริต น่องทู่ โทษปิดวิชา.

คนทำบาป เป็นคนนอกศาสนา เพราะพระพุทธเจ้าสั่งสอนให้ทำบุญ คน
ไม่ทำบุญ จึงเป็นคนนอกศาสนา.

จะไปบังสกุลที่ไหน ให้คิดว่าสังขารไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป อย่าเห็นว่าตาคณนั้นตาย ตาคณนี้ตาย.

พระพุทธเจ้าเป็นอัครรย์นัก ร่างกายก็ชนิดหนึ่งเท่านั้น พระองค์มาชี้แจงให้เห็น ขันธ์ อายตนะ ธาตุ นาม รูป อากาโร ๓๑ ไต่ไปก็ได้อัจฉริยะ ที่มารู้อย่างนี้ ก็เพราะเกิดพบพระพุทธศาสนา ถ้าไม่พบก็ไม่รู้จัก.

ให้มีสติ เห็นรูปก็ให้คิดว่าไม่มีใครเห็น จักขุวิญญาณมันเห็น ฯลฯ อย่างนี้แลเรียกว่า วิชขมานน วิชขมานปญญตติ ถ้ามีสติอยู่ดังนี้เสมอ เรียกว่า อสัมโมหสัมปชัญญะ รู้รอบคอบในความไม่หลง.

คนที่มาคิดถึงวันตายเข้าชั่วค่า พระยงตรัสว่า เขานั้นยังประมาทอยู่ คิดชั่วค่าชั่ว ชั่วหายใจเข้าออก จึงว่าไม่ประมาท คนประมาทโง่ เป็นปัจจัยให้ประมาทให้โง่ต่อไป คนไม่ประมาทมีปัญญา ก็เป็นปัจจัยให้ไม่ประมาทมีปัญญาต่อไป.

เห็นของจริงแล้วก็ละของไม่จริงเสียได้ ละของไม่จริงเสียได้ ใจก็ระงับที่เกิดร้อนต่างๆ เพราะเอาของไม่จริงมาเป็นอารมณ์ ถ้าเอาของจริงมาเป็นอารมณ์แล้ว ก็ไม่เกิดร้อน ใจก็ระงับ.

คนไหว้พระไม่ถูกพระ ไปหลงไหว้อัฐิไหว้ปูนเสียด้วยกันทั้งสิ้น.

ให้ถอนสมมุติเสียก่อน อย่าให้เห็นว่าเป็นตัวเป็นคน เป็นสัตว์เป็นบุคคล แล้วจึงค่อยเพ่งอารมณ์.

คนที่ได้ ทุกข์โทมนัสอุปายาส แลร้อนใจด้วยเหตุต่างๆ และทำบาปกรรม
อกุศลก็เพราะเหตุ ๒ อย่าง คือ หวงไว้ถือไว้ ถ้าไม่หวงไว้ถือไว้ ก็ไม่
เกิดความร้อนใจต่าง ๆ.

ธมโม นี้ขึ้นโลกไปไม่ไหว โลกมันหนาแน่นนัก เหมือนฟ้าแลบประเดี๋ยว
ก็หาย ปฏิบัติไปก็กลายเป็นเล่นเสียหมด.

อย่าเห็นว่าเป็นตัวตน ให้เห็นเป็นแต่นามรูป ที่เป็นแต่รูปอย่างเดียวเรียก
ว่า เอกโวการภพ สมมุติว่า อสังขยีสัตว์. ที่เป็นแต่นามอย่างเดียว เรียกว่า
จตุโวการภพ สมมุติว่า อรูปสัตว์. ที่เป็นทั้งนามทั้งรูป เรียกว่า ปัญจโว-
การภพ. ที่เป็นสุขฝ่ายเดียว สมมุติว่า เป็นเทวดา. ที่เป็นสุขข้างทุกข์
ข้าง สมมุติว่า มนุษย์แลสัตว์ดิรัจฉานบางเหล่า. ที่(เป็น) ทุกข์ฝ่าย
เดียว สมมุติว่า สัตว์นรก ถ้าเห็นอย่างนี้ เรียกว่า ทิฏฐิวิสูทธิ.

คนที่มาคิดถึงคุณพระแล้วฟังไม่จืด คนที่ไม่คิดก็ฟังจืด.

ปฏิเวชยุค ปฏิปัตติยุค สุตยุค ทานยุค, ศาสนาทุกวันนี้ ตกอยู่ในทานยุค
มีแต่ให้กันไปให้กันมา เท่านั้น.

ปลาในแหจะออกได้ยากฉันใด บุคคลที่จะได้สุคติก็ยากฉันนั้น.

ผู้ที่มีปัญญาอ่อน กิเลสมาก ต้องเจริญสมณะเสียก่อน ให้เป็นบาท
วิปัสสนา ถ้าปัญญามากกิเลสน้อย ก็เจริญวิปัสสนาทีเดียว.

ก็ทุกข์เหล่านี้จะดับได้ ก็ต้องปล่อยเสียวางเสีย ไม่ถือว่า เรา เขา ตัวตน สัตว์ บุคคล. จะปล่อยเสียได้ ก็ด้วยที่มาเห็นจริงว่าไม่มีอะไร ผมงต่างหาก ฯลฯ นามรูปต่างหาก โดยที่สุคตระดูทุกอย่างก็ใช้ได้ ถ้าเห็นอยู่อย่างนี้ ตัณหาความสะดุ้งตื่นนั้นก็ดับ อย่างนี้แล เรียกว่า นิพพาน.

เอาตัวเอาเราออกเสีย ร้อนหนาว อยากข้าวอยากน้ำ ก็ไม่มี ที่ร้อนหนาว อยากข้าวอยากน้ำ ก็เพราะถือว่า เราร้อน หนาว อยากข้าว อยากน้ำ ตัว ร้อนหนาวอยากข้าวอยากน้ำ ถ้าเห็นเป็นแต่อาการ ๓๑ แล้ว ก็วางเสียได้ นี้ แล เรียกว่า นิพพาน.

ให้ล้างโลกเสีย ให้เห็นเป็นแต่อาการ ๓๑ เท่านั้น ไม่มีใคร ถ้าเห็นอย่างนี้แล เรียกว่า เห็นศูนย์.

แสงสว่าง พระอาทิตย์ พระจันทร์ ไฟ ส่องให้เห็นแต่รูปธรรมฝ่ายเดียว แผลแสงให้น้ำท่าแห่งเท่านั้น แต่แสงสว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่องให้เห็นรูปธรรมอรูปธรรมได้ แผลแสงให้กิเลสแห่งได้.

ไฟป่าไหม้มาให้จุดไฟบ้านรับ ไฟป่าไหม้มาสิ้นเชื้อก็ดับไปเองฉันใด ไฟป่าคือกิเลส ไฟบ้านคือปัญญา กิเลสเกิดขึ้น เอาปัญญาพิจารณาให้เห็นจริง กิเลสก็ดับฉันนั้น.

ร่างกายนี้มันทนของ ๖ อย่างไม่ได้ก็แตก คือเย็นนัก ฯลฯ ฯลฯ ระหายนัก พระองค์มาทำทุกกริยาถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้ แล้วเอามาสอน สัตว์ ผู้ใดไม่ทำตาม ผู้นั้นนอกศาสนาแท้ทีเดียว.

มีตะพานน้ำ ๒ ตัวๆหนึ่งสั่งสอนว่า อย่าเห็นแก่อามิส ตัวหนึ่งก็ไม่ฟัง ไปติดอามิสเข้า จนติดชะนัก ติดแล้วเขาก็ปล่อยสายให้เที่ยวไปได้ ถึงเวลาจะกินเขาก็ดึงมากิน ฉันทใด คนที่มายินดีในสุข ไม่เห็นทุกข์ ก็ยังเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ เกิดเป็นมนุษย์บ้าง เทวดาบ้าง พรหมบ้าง อกุศลตามมาทันทีพาไปนรกเสียทีหนึ่ง ฉันทนั้น.

ทารกเห็นสิ่งของเข้าก็ร้องไห้จะเอา มารดาก็ห้ามเสียว่าอย่าเอาเลย ของนี้มันจะอยู่ได้สักกี่วัน ทารกก็ไม่ฟัง ร้องไห้จะเอา มารดาก็สอนว่า ของนี้อย่าเอาเลย เอาไปก็จะเกิดความร้อนใจ ทารกก็ไม่ฟัง ร้องไห้จะเอา มารดาก็สั่งสอนว่า ของนี้มันไม่ใช่ของท่าน อย่าเอาเลย ทารกก็ไม่ฟังฉันทใด มารดาคือพระพุทธเจ้า สั่งสอนสัตว์ว่า ร่างกายนี้มันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ให้ปล่อยให้อ่างเฉยเสียเถิด ฉันทนั้น.

ทานไม่เท่าสรวงกมนั สรวงกมนัไม่เท่าศีล ๕ ศีล ๕ ไม่เท่าเมตตา เมตตา ไม่เท่าอนิจจสัญญา เพราะผู้ใดเจริญอนิจจสัญญา ก็เป็นอันได้เจริญธรรมเหล่านั้นทั้งนั้น.

พระพุทธเจ้า ยิ่งตรองยิ่งเห็นคุณมากนัก พระองค์ทรงสั่งสอนให้สัตว์รู้จัก จันท์ อายตนะ ธาตุ นาม รูป แลดูเห็นจริงตามลักษณะทุกอย่าง.

คนทุกวันนี้ หลงของที่ตายแล้วเอาไปไม่ได้ กลับขาดทุนบุญกุศลของตัวเอง เสีย หวงของที่เอาไปไม่ได้ กลับทำความชั่วใส่ตัว ทั้งวัดและบ้าน.

ดินต้องอาศัยน้ำ น้ำไม่มีดินก็เป็นผงปลิวไปหมด น้ำต้องอาศัยไฟ ไฟไม่มีน้ำก็เน่า ไฟต้องอาศัยลม ลมไม่มีไฟก็ดับ ลมต้องอาศัยอากาศจึงจะพัดไป

ได้ ความรู้ที่เรียกว่าวิญญานไม่มีอะไร ถ้ารู้อย่างนี้แล้ว ก็ทำให้ใจ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ ใคร จะทำไม่ก็เฉยได้.

บุคคลไม่สบาย ถ้าได้ของ ๕ อย่างมา คือ จันทน์อันหอม ๑ มธุรสที่มีรสอร่อย ๑ ข้าว ๑ เกษีข ๑ น้ำอันใส ๑ ก็ได้รับความสบายฉันทใด พระธรรมเปรียบเหมือนของ ๕ อย่าง ถ้าผู้ใคร่นอนอยู่ด้วยกิเลส เอาธรรมมาเป็นอารมณ์ พิจารณาให้เห็นจริงแล้ว ก็ได้รับความสบายฉันทนั้น.

ความที่เห็นจริงเป็นเหตุ ความสบายเป็นตัวผล อย่างนี้แล เรียกว่า อภาลิโก ไม่มีกาลอื่นคั่น.

ศาสนาของพระพุทธเจ้า เพื่อชี้ของจริง ของจริงนี้มีแต่ในศาสนา นอกศาสนาไม่มี ผู้ใดไม่ปฏิบัติตนของไม่จริงออกเสีย ผู้นั้นเป็นผู้นอกศาสนา.

ท่านที่มีปัญญาอ่อน ต้องเจริญสมาธิก่อนจึงเจริญวิปัสสนาได้ เรียกว่า สมถยานิก ท่านที่มีปัญญากล้า เจริญวิปัสสนาทีเดียว เรียกว่าวิปัสสนายานิก เหมือนน้ำถ้าเขี่ยหนัก ต้องอาศัยถ่อ คือสมาธิ.

เกิดชาติใดฉันทใด ขออย่าให้เป็นบรรพชิตชนของกลางเลย.

ศาสนาของพระจะอยู่ได้ห้าพันพรรษานั้น จะอยู่ได้แต่เรื่องราวของท่าน ปาฏิโมกขสังวรศีล เห็นจะอยู่ไม่ได้.

แต่ธรรมวินัยยังไม่เที่ยง ต้องสังคายนา สังขารจะเที่ยงมาแต่ไหน.

ฟังเทศน์กันทุกวันนี้ ๔-๕ กัณฑ์ จบแล้ว จะเอาอะไรสักสิ่งหนึ่งก็ไม่ได้
ถีนมิทระเข้าครอบงำ นั่งโง่งูบไปงูบมา.

คุณพระพุทธเจ้าให้เกิดความเลื่อมใส คือ กายและจิตต์บริสุทธิ์ คุณ
พระธรรมให้เกิดความเลื่อมใส คือ เป็นธรรมดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ได้
คุณพระสงฆ์ให้เกิดความเลื่อมใส คือ ศีล และทิฐฐิบริสุทธ.

จนอะไรๆ สู้งนสัทธากับปัญญา ๒ สิ่งไม่ได้ ถ้าจนสัทธากับปัญญาแล้ว
ไม่ได้ความสุขเลย.

พุทธคุณกับกามคุณ เป็นข้าศึกกันโดยตรง กามคุณมันล่อให้สัตว์หลง
เหมือนเบ็ดที่เกี่ยวเหยื่อตกปลา กามะ เหมือนเหยื่อ คุณะ คือเครื่องผูก
พุทธคุณก็ผูกสัตว์ไว้เหมือนกัน เหมือนพระยสะ และพระเจ้ากบิล นาง
อโนชา ปุกกุสาติ พุทธคุณปรากฏก็ละสมมติเสีย มหาพระ.

สติเหมือนโคม ปัญญาเหมือนไฟ สติสำหรับระลึก ปัญญาพิจารณา
ของดีและชั่ว.

หวังอยู่ ๒ อย่างเท่านั้น คือไหว้พระเช้าเย็น ไหว้พระเช้าแล้วก็นึกว่า จะ
ล่วงไปถึงเย็นหรือไม่ถึงก็ไม่รู้ ไหว้พระเย็นแล้ว จะล่วงไปถึงเช้าหรือไม่ถึง
ก็ไม่รู้ ถ้าตายเสียก็เป็นการดี ได้ทำไว้ในใจ ซึ่งโอวาทคำสั่งสอนของพระ
พุทธเจ้ามากอยู่แล้ว ถ้าไม่ตายก็จะได้ ทำเพิ่มเข้าอีก.

ให้ละของไม่จริง คือตัวตนเสีย ให้เห็นของจริงว่าเป็นแต่นามรูป ครั้นเห็นแต่นามรูปแล้ว ละนามรูปเสียว่าไม่ใช่ของเรา ในสูตรมีอยู่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ให้ละบุญละบาปเสีย แต่คนทุกวันนี้สอนไม่ได้ จะเกิดเป็นมิจจา_ทิฏฐิขึ้น.

ผู้ใดถือฤกษ์ ถือยามแล้ว สรรพกรรม เสร้าหมอง เพราะไม่เชื่อพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า เวลาใด กาย วาจา ใจ บริสุทธิ์ เวลานั้นแลเป็นฤกษ์ดี ยามดี.

คนอายุสั้น อายุยืน ก็เพราะกุศลอกุศลที่ทำไว้ ที่เป็นร่างกายอยู่นี้ เรียกว่า วิบาก จะแก้ไขไม่ได้ แต่พระโมคคัลลานะมีฤทธิ์ ยังต้องนอนให้โจรมันทุบ.

ขันธ ๕ นี้ผู้ใดถือไว้เป็นทุกข์ วางเสียเป็นสุข เหมือนเขาใช้ให้แบกให้หาม แบกไว้หามไว้ก็เป็นทุกข์ วางเสียเป็นสุข แต่คนทุกวันนี้ไม่เห็นว่าเป็นทุกข์ เพราะ อวิชชา โมหะ ครอบงำสันดานอยู่.

เห็นอะไรๆก็ให้มีสตินึกว่าไม่มีใครเห็น จักขุวิญญูณมันเห็น ฯลฯ นึกอะไร ก็ให้นึกว่าไม่มีใครนึกรู้ มโนวิญญูณมันรู้ ถ้าทำดังนี้ ภพเททรตฺโต มีราตรีเจริญ ถึงจะตายก็ไม่เสียที.

คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ดับเพลิงกิเลส เพลิงทุกข์ เท่านั้นเอง แต่คนทุกวันนี้ กลับมาก่อไฟเผาตัว เผาผู้อื่นเสียอีก ทั้งวัดทั้งบ้าน.

สัทธา กับ ปัญญา เป็นของคู่กัน บางทีสัทธาเกิดก่อน บางทีปัญญาเกิดก่อน เหมือนขลุ่ยทั้ง ๓. พี่ชายใหญ่ปัญญาเกิดก่อน ด้วยเห็นปาฏิหาริย์ของพระ จึงได้เกิดสัทธา น้องชายทั้ง ๒ สัทธาเกิดก่อน ด้วยความเชื่อพี่ชาย จึงเกิดปัญญา.

ถ้าคิดถึงญาติพี่น้องพ่อแม่ที่ตายไป และที่ยังอยู่แล้ว จงทำให้บริบูรณ์ในศีล ถ้าผู้นั้นเขาคิดถึงเรา เขาก็ได้บุญร่ำไป เพราะคิดถึงผู้มีศีล.

ผู้ที่ปรารถนาพระนิพพาน ต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ สัทธา ๑ ปัญญา ๑ นิพพานอภिति ตั้งอุบายศัณยอมไปยังพระนิพพาน ๑.

ที่ถือไปเยี่ยมป่าช้า ก็เพื่อให้สังเวชสดจิตต์เท่านั้นเอง เห็นคนตายก็ให้คิดว่า เราก็ต้องตายอย่างนี้เหมือนกัน จงเร่งทำบุญกุศลเสียโดยเร็ว.

ไม่มีใครเกิด ไม่มีใครตาย นี่เป็นยอดศาสนา. เทวดา มาร พรหม ก็พูดเช่นนี้ไม่ได้ เพราะละสักกายทิฎฐิยังไม่ได้.

ชาตินี้ยังไม่ได้มรรคผลก็เอาเถิด เอาแต่สรณคมนี่ให้บริสุทธิ์ไม่เศร้าหมอง ก็เป็นการดี แต่ต้องตั้งหัวเรือให้ตรงต่อมรรคผล.

สันติวิหารธรรม

บทประพันธ์ ของ นายพลโท เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต)

นักรบผู้เฒ่าผู้นี้ มิได้เป็นแต่นักรบอย่างเดียว ยังได้เป็นนักรรรมมาก เท่าๆ กับที่ท่านเป็นนักรบด้วย ดังเราจะสังเกตเห็นได้จากอรรถรส แห่งถ้อยคำที่เป็นธรรมบรรยายของท่าน, ซึ่งขณะที่เราเห็นว่าควรจะช่วยกันรักษาไว้ อย่าให้สาบสูญไปเสีย, ทั้งอาจเป็นเครื่องสะกิดใจนักรบแห่งสมัยปัจจุบันนี้ด้วยว่ามีไว้ว่าคนเราเมื่อเป็นนักรบแล้ว จะเป็นนักรรรมไม่ได้, โดยขอให้ดู “บรรพบุรุษแห่งนักรบของชาติ” ผู้นี้เป็นตัวอย่าง - - คณะบรรณาธิการ

มาค่านึงว่า วันคืนเดือนปีล่วงไปๆ ส่วนซราก็เข้าครอบงำนำชีวิตสังขารสัตว์ให้ดำเนินไปสู่ความแตกดับอยู่เป็นนิตย์ หาระหว่างว่างมิได้ ถึงเมื่ออายุแลชีวิตของใครๆ ก็เช่นกัน. ส่วนตัวข้าพเจ้าแต่อายุเจริญมา จนล่วงขึ้นวัยอันเป็นปฐม ก็เข้าอยู่ในพระราชสำนักนี้ นิยมตามชาติและตระกูลต้องกรากกราไปด้วยราชการณกิจใหญ่น้อยเนื่องๆมา จนชนมายุล่วงขึ้นถึงปัจฉิมกาล ได้ ๕๕ ขวบปีเข้านี้แล้ว จะมาหลงมัวเมาหมกหมุ่นอยู่ให้ชรา นำชีวิตอันน้อยนี้ เข้าไปสู่ความพินาศเสียเปล่าฉันใด ควรจะกำหนดใจแสวงหาส่วนวิบูลยผล เพื่อเป็นเครื่องฟอกซักสันดานให้บริสุทธิ์สุภาพ ตามพระบรมพุทโธวาทแห่งองค์สมเด็จพระบรมโลกนารถศาสดาจารย์ ให้ควรแก่คราวแลสมัยแห่งอายุสังขาร. เมื่อมา มีวิจารณ์ญาณขึ้นฉนี้แล้ว จึงได้ไต่ร่องเสาะแสวงทางปฏิบัติ แห่งโยคาพจรพุทธบริษัทสมาคม ก็ได้เข้าใจ

ในทางบำเพ็ญเพียรพุทธกิจแห่งนิมิต্তนั้นๆ โดยเป็นปะทะปะทะ ระบายอยู่
ไม่หนึ่งแน่ลงในทางใดวิธีใดได้ บางพวกก็ตั้งการอบรมไปในกระสิณวิธี ถือก
กิจขึ้นครูอาจารย์ พร้อมไปด้วยรูปเทียนเครื่องสักการะ นั่งเข้าที่หลับตา
สี่ส้นชั้นห้องกันไปตามลัทธินิยม บางหมู่ก็บำเพ็ญเพียรในทางสมณะกรรมฐาน
บางเหล่าก็สมาทานองค์อุโบสถ บางคณะก็กำหนดทานบริจาคนั้น ต่างหมู่ต่าง
นิยมกันไปตามความเห็น ไม่กำหนดแน่ลงได้.

ครั้นตรวจตรงไปดู ก็เห็นว่าการที่ถือความปฏิบัติตามนิมิต্ত เป็นหมู่
เป็นคณะดังกล่าวมานี้ ก็นั่งหลับตาคิดไปนึกไปตามเขาบอกเท่านั้น. เพราะ
กระสิณ ท่านแปลว่าทั้งสิ้น, บริกรรม แปลว่าคำริหะ จะนึกอยากเห็นอะไร
นรกขุมไหน สวรรค์ชั้นใด ก็นึกไปตามเขาบอก คงเห็นได้ไม่ผิดกับรูปภาพ
ที่เขียนไว้ในที่ต่างๆ. หรือพวกที่เรียนทางสมณะภavana มีกรรมฐาน ๔๐
เป็นต้น ก็คงลงในทางเดียวกันนี้เอง. ความเพ่งทั้งสองทางที่กล่าวมานี้ ก็
เพื่อจะกำจัดนิวรณ์อุปกิเลส คือเครื่องปิดบังความเศร้าหมองของจิตต์ มิ
ให้มาครอบงำสันดานได้ ตกอยู่ในนั่งหลับตาเพ่งคูสีบ้าง วัตถุบ้าง เพ่งรูป
อสุภบ้าง นับลมหายใจบ้าง บ่นบริกรรมอรหังพุทโธ หรืออะไรไปตามที่เขา
บอกบ้าง เป็นเครื่องข่มจิตต์ไว้ด้วยความเพ่งความเฝ้าเท่านั้น หาเป็นทางที่
จะใช้ปัญญาไตร่ตรองสอดส่องให้รู้แจ้งเห็นจริงได้ไม่.

ความปฏิบัติในทางนั่งหลับตานี้ๆคิดๆไปเช่นนี้ ตรองดูก็ไม่เห็นทางที่
จะทะลุโปร่งไปในความรู้แจ้งเห็นจริงได้อย่างไรเลย นอกจากที่จะร้อนอาสน์
พระผู้เป็นเจ้า ลงมาประสิทธิประสาทพรให้ เช่นกับพวกอสูรในเรื่อง
รามเกียรติ์. แต่ลืมนั่งอยู่เป็นปกติ แลหมั่นตรวจตราค้นหาสอบสวน
ได้ถามเทียบเคียงถ้อยคำ แลแยกแยะตามสวนขันธอายตนะธาตุนิทรีย
อยู่เช่นนี้ ยังไม่มีใครจะรู้แจ้งเห็นจริงได้. ที่นั่งนิ่งๆอยู่แล้วซ้ำหลับตาเสีย
ด้วยนั้นจะได้ความเท็จจริงมาแต่ไหน ตรองดูก็เป็นทางไปติดตันอยู่กับนั่ง

หลับตาระงับจิตทำให้สงบในช่วงขณะหนึ่งเท่านั้น. เมื่อออกจากที่นั่งแล้ว ก็คงตกในเป็นโลกิกรทรหลงฟุ้งซ่านสุขทุกข์ร้อนเย็นอยู่ตามเดิมเท่านั้น. ก็ใครจะมีความสามารถนั่งหลับตาปริกรรมอยู่ชั่วอายุเล่า.

ครั้นใคร่ครวญตรึกตรองไปดูลู่ทางศีลทาน ก็ได้ความว่า การสมาทานองค์อุโบสถก็ดีหรือปกติศีลก็ดี ก็นับว่าเป็นสันติเลโซ ค่อยชดค่อยเผลาไปตามกาลตามสมัย ถ้าวาสนายังจะไม่แจ้งไม่ถึงซึ่งมรรคผลธรรมวิเศษแล้ว ก็เป็นทางที่จะให้สุคติสวรรค์ในอนาคตกาล (คือตายไปชาติหน้า). ครั้นตรวจดูอานิสงส์ศีลสมาทาน ก็ดูเหมือนว่าสำรวมรักษาในองค์ห้า มิใช่ฆ่าสัตว์จะเป็นกิจที่แปลกเปลี่ยนรูปงามอายุยืนเป็นต้น หรือเกิดบนสวรรค์ ก็จะได้เป็นเทพบุตรเทพธิดา มีวิมานเงินวิมานทอง นางฟ้าเป็นบริวาร ตั้งพันตั้งหมื่น ก็ตกลงว่าอุตสาหะตั้งใจเอาพักหนึ่ง. หรือทรัพย์สินมีอยู่บ้างก็สู้จำใจทำไป ถึงตัวของตัวจะอดอยากก็ทนเอา นี้กว่าฝากไว้ในธนาคารปะระโลกโน้น ต่อๆ ไปชาติหน้าก็จะได้กำไรตั้งร้อยละล้าน ร้อยละโกฏิ. ความปฏิบัติอย่างนี้ จะกลายเป็นทางพานิชกรรมที่หวังกำไรจนเกินส่วน. ในทางปฏิบัติสองสามประเภทที่รำปรารถมานี้ดูยังไม่เหมาะแก่ใจเลย.

ครั้นได้ตรวจดูพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่าอารัมภะคาถา มีใจความว่า บุคคลผู้ใด จะนับถือพระพุทธศาสนา ต้องให้ศึกษาให้รู้จัก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้ชัดเจนก่อน แล้วจึงนับถือ. ถ้าไม่ตรึกไม่ตรองให้รู้แล้ว ก็ชื่อนับถือตามบิดามารดาเท่านั้น จะเป็ว่านับถือหาไม่ได้. ได้ยินเขาว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่นับถือ ได้ยินเขาว่าได้ให้ข้าวของแก่คนนุ่งเหลืองห่มเหลืองได้บุญ ก็ให้ไป ไม่ตรึกตรองว่าบุญนั้นอย่างไร. เพราะทำอย่างไรจึงจะได้บุญ. ก็ต้องให้รู้จักว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระศาสนา เป็นอย่างนั้น แล้ว

จึงถวายตัวเป็นข้าพระศาสนา รับข้อปฏิบัติ ท่านสั่งสอนให้ทำอะไร ก็ทำอย่างนั้น.

พระพุทธเจ้านั้น คือองค์พระสิทธัตถ์ ท่านได้ทำความเพียร ละเสียซึ่งความชั่ว รู้จักกองทุกข์ เห็นเหตุที่หยั่งกองทุกข์ให้บังเกิดคือความอยากได้ รู้ที่ดับทุกข์คือพระนิพพาน ท่านนี้แลชื่อว่าพระพุทธเจ้า. พระพุทธรูป พระเจดีย์ ไม้มหาโพธิ์นั้น มิใช่พระพุทธเจ้า. พระธรรมนั้น ก็ได้แก่ความรู้ของพระพุทธเจ้า ในข้อปฏิบัติทั้งปวงที่สำหรับล้างความชั่ว คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และพระนิพพานเท่านั้น เป็นข้อศาสนา. หนังสือในไบลานั้นไม่ใช่พระธรรม. พระสงฆ์มีสองอย่าง คือสมมุติสงฆ์ อย่างหนึ่ง อริยสงฆ์อย่างหนึ่ง. อริยสงฆ์นั้น เป็นผู้ถึงซึ่งพระธรรม คือพระนิพพาน และมรรคผล คนทั้งปวงเหล่านั้นแลชื่อว่าพระอริยสงฆ์. สมมุติสงฆ์นั้น ได้แก่พระภิกษุที่บำเพ็ญข้อปฏิบัติ แต่ยังไม่ถึงพระนิพพานแลมรรคผล คนทั้งปวงนั้นแลชื่อว่าสมมุติสงฆ์.

เมื่อได้ความตามพระบรมราโชวาทฉะนั้น สำเนียงดูทางปฏิบัติก็คลาดไปอีกทางหนึ่ง. ครั้นตรวจดูตามพระพุทธจริยา ก็กลับได้ความว่า องค์พระโพธิสัตว์ เมื่อมีความเบื่อหน่ายจากกามารมณ์ ละเพศฆราวาสออกบรพชา ไปเรียนอยู่ในสำนักดาบศทั้งสอง พระองค์ก็ได้บรรลुरुูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔. กาลล่วงผ่านไปแล้ว พระองค์ทรงเห็นว่า ไม่ใช่ทางตรัสรู้จึงหลีกไปจากสำนักดาบศทั้งสอง. อันสมบัติของฤาษีนั้น ก็เป็นยอดเยี่ยมแห่งกรรมฐานแลทานศีลอยู่แล้ว พระองค์ก็ไม่ทรงเห็นว่า เป็นหนทางแห่งคุณและประโยชน์แก่การตรัสรู้.

ครั้นตรวจดูตามความในปฐมเทศนา (ที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จพระยาจักรีญาณวโรรส ทรงพระนิพนธ์ไว้ ในพระพุทธานุพุทธประวัติ) บ้าง ตามความเข้าใจบ้าง ตามแบบอื่นบ้าง มีใจความว่า ส่วนลามกสองอย่าง คือการประกอบตนให้

พัวพันด้วยสุขในกามทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ การประกอบความ
เหน็ดเหนื่อยให้ทุกข์เกิดแก่ตน ไม่ทำผู้ประกอบให้ไปจากข้าศึกคือกิเลสได้.
ส่วนลามกสองอย่างนี้ บรรพชิตไม่ควรเสพ ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นกลางเราได้รู้
แล้ว ธรรมที่ควรแสวงมืองค์แปดเครื่องไปจากข้าศึก, คือสัมมาทิฐิ ความ
เห็นชอบ คือเห็นสังขะ ๔. สัมมาสังกัสนิโครม คือคำริห์ชอบ คือคำริห์ชอบ
ด้วยเนกขัมม อพยบาท อวิหิงสา. สัมมาวาจา กล่าววาจาชอบ คือความ
เว้นจากวจีหุจริต ๔. สัมมากรรมมันโต การงานชอบ คือเว้นจากกายหุจริต ๓.
สัมมาอาชีโว ความเป็นอยู่ชอบ คือความละมิจลาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยความ
เพียร. สัมมาวาจาโม ความพยายามชอบ คือสัมมัมปะธาน ๔. สัมมาสติ
ความระลึกชอบ คือสติปฐาน ๔. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจไว้ชอบ คือฌาน ๔.
เจตสิกธรรม ๘ นี้ ชื่อว่าองค์แห่งมรรค เพราะเป็นสันติมรรคา ไม่มีความ
ตรัสรู้อื่นยิ่งกว่าในโลก. ความเกิดดับแห่งความคิดรู้เห็นนี้ เป็นที่สุดแล้ว
ไม่มีคิดอื่นเกิดอีก. ในขณะนั้นดวงตาอันเห็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้วแก่โณม
ทัณญะดาบสว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งคิดว่ามีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้ง
หมด ก็มีความดับไปเป็นธรรมดา. เมื่อพระองค์ทรงทราบ จึงเปล่งอุทาน
ว่า โณมทัณญะรู้แล้วหนอ.

เมื่อได้ความในปฐมเทศนาดังนี้แล้ว จึงตรวจดูพระปฏิจจะสมุปะบาท
สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น หมุนเวียนไปตามธรรมดา ที่พระองค์ได้ทรงกำหนด
รู้แล้วนั้น ตามลำดับแลถอยกลับ ทั้งข้างเกิดและข้างดับ ตลอดยามสามแห่ง
ราตรีแล้ว เปล่งอุทานในยามละครั้ง. อุทานในยามต้นว่า เมื่อใดธรรมทั้ง
หลาย คืออริยสังคี ปราภุชัคแก่พราหมณ์ ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อความ
สงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้น ย่อมฉิบหายไปเพราะพราหมณ์นั้นรู้แจ้งธรรม
คือกองทุกข์ทั้งสิ้นกับทั้งเหตุ. อุทานในยามเป็นท่ามกลางว่า เมื่อใดธรรม
ทั้งหลายปราภุชัคแก่พราหมณ์ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น ความสงสัยของ

พราหมณ์ ย่อมสิ้นไป เพราะพราหมณ์นั้น ได้รู้ความสิ้นแห่งปัจจัยทั้งหลาย. อุทานในยามที่สุดว่า เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏชัดแก่พราหมณ์ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ พราหมณ์นั้นย่อมกำจัดเสนามาร คือชราพยาธิมรณะเสียได้ คุณอาทิตย์อุทัย กำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างฉะนั้น.

ส่วนความในจตุปารีสุทธศีล ที่กล่าวด้วยปาฏิโมกข์สังวร อินทริยสังวร อาชีวะสังวร ปัจจัยสังวร ทั้ง ๔ นี้เป็นต้นนั้น ก็เป็นใจความว่า จะให้ระวังสำรวม กาย วาจา ใจ เท่านั้น. เมื่อมาพิจารณาห้วงก็เป้นทางแตกแยกกันอยู่ อยากจะสำเหนียกแล้วว่า ทางใดจะถูกต้องตามพุทธกิจ แห่งองค์สมเด็จพระบรมบพิตรพุทธสัมพันธ.

ครั้งใคร่ครวญดูตามในโคตะมิสสูตร ก็ได้ความว่า ธรรมทั้งหลายใด เปนไปเพื่อละระคายความกำหนัดข้อมใจ ไม่เปนไปเพื่อวิระคาย ความคลายกำหนัดฟอกใจ แลเปนไปเพื่อบहिจจะตา ความเปนผู้มีความอยากอันใหญ่หลวง ไม่เปนไปเพื่ออัปปิจจะตา ความเปนผู้มีความอยากอันน้อย ฯลฯ ฉะนี้ จึงเห็นว่า การศาสนา ถ้าจะปฏิบัติให้ตรงพระพุทธโอวาทแล้ว ต้องสละกามารมณ์ ออกเป็นผู้สังัดจากหมู่. ข้อซึ่งจะบำเพ็ญเพียรเวียนวนไปตามวัฏฏะคามิกุศล ก่อสร้างขึ้นด้วยการพอกพูน มีชาติแลภพในเบื้องหน้าเป็นที่ไปอยู่แล้ว ก็คงจะไม่ถูกเปนแท้. เพราะเห็นว่า ความเกิดในชาติหน้า อุดสำห้บำเพ็ญศีลทานไว้ในชาตินี้ ถ้าตายไป ผลนั้นจะได้นำส่งให้ได้ไปเกิดในสุคติสวรรค์ เมื่อจุติมาเกิดในมนุษยโลก ก็จะได้เป็นคนบริบูรณ์ด้วยศเลทหรัพย์ ความเห็นเช่นนี้ คงต้องมุ่งหมายว่า คนตายไปแล้วคงได้เกิดเป็นคนร่ำไปดังนี้ ท่านเรียกว่า สัสสตะทิฎฐิ. หรือเห็นว่าคนตายแล้วสูญไม่มีอะไรไปเกิด ท่านเรียกว่า อูจเฉตะทิฎฐิ. ในความเห็นทั้งสองประการนี้ ท่านตัดสินว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือความเห็นผิดเป้นทางอบายแท้.

อีกประการหนึ่งในมหาวิจยะโคตะสูตรซึ่งปริพาชกในพวกวิจยะโคตรเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้า ด้วยโลกแลสัตว์สังขารว่า เพียงบ้างไม่เพียงบ้างอย่างนั้นเป็นจริงอย่างนั้นหรือ. พระตรัสว่าเราไม่เห็นอย่างนั้น ความเห็นเช่นนั้นเป็นความเห็นผิดไปแล้ว. เราเห็นว่ารูปเวทนาสัญญาสังขารวิญญาณความเกิดพร้อม ความดับไปพร้อม เพราะเหตุนี้เราจึงกล่าวว่า พระตถาคตพ้นพิเศษไม่ถ้อยมั่นแล้ว เพราะความสิ้นความดับ ความสละคืนซึ่งความถ้อยมั่นแห่งจิตรู้เห็นทั้งปวง คุงไฟติดอยู่เพราะเชื้อ เมื่อเชื้อหมดแล้วไฟนั้นจะไปอยู่ในทิสาค. รูปเวทนาสัญญาสังขารวิญญาณ เกิดพร้อมด้วยเชื้อจิตรู้เห็นก็ดับไปพร้อมกับเชื้อจิตรู้เห็นนั่นเอง. เพราะเหตุนี้การก่อสร้างศีลทานหวังเอาชาติภพมนุษย์สวรรค์เบื้องหน้านั้น พระองค์จึงทรงติเตียนว่าเป็นสัสสะตะทัญญู คือความเห็นผิดเรื่องเกิดๆตายๆนี้.

เมื่อได้ฟังตามบาฬีพุทธวิจยะนะณะนี้แล้ว มาใคร่ครวญเปรียบเทียบดูกับความอนุমানของนักปราชญ์ในปัจจุบัน ที่กล่าวด้วยธรรมดาโลกว่า เมื่อพิภพเราถูกไออากาศไฟดับลง พื้นโลกเย็นแล้ว ก็เกิดดินชาติ และพฤษชาติ ลัดดาชาติ แลมนุษย์สัตว์ขึ้น เพราะความสัมผัสแห่งอุตุนิมบั้ง วัตถุธาตุต่างๆ นิยมบั้ง ครั้นแล้วก็คร่ำคร่าชูดโซมแตกดับไปเป็นธรรมดา ไม่มีใครคาดคะเนว่าพิภพโลกนี้ มีมาสักกี่ล้านกี่โกฏิปีแล้ว พฤษชาติลัดดาชาติ สัตว์ คนเกิดขึ้นเพราะอะไร ที่คาดคะเนกันได้ก็ว่าธาตุประชุมแต่ง มีดินน้ำลมไฟเป็นต้น ซึ่งจะคิดว่าอานิสงส์อันใดจะส่งให้ไปเกิดเป็นคนดีคนชั่ว นั้นจะกำหนดอย่างไรกัน เอาอะไรมาเป็นหลักสูตรที่จะตั้งขึ้นคำนวณ จะอาศัยพุทธโอวาท พระองค์ก็ทรงปฏิเสธเสียว่า ไม่เห็นอย่างนั้นๆ พระองค์เห็นแต่ รูป เวทนา สัญญาสังขาร ความจิตรู้เห็นมันเกิดขึ้นพร้อม มันก็ดับไปพร้อมอย่างนี้.

เมื่อใคร่ครวญไปคู่ก็เห็นว่า มนุษย์ทั้งหลายย่อมเกลียดทุกข์รักสุขด้วยกันทุกรูปทุกนาม แต่แสวงแลหวังความสุขต่างๆกันไป ตามนิมแห่งทัญญู.

แท้จริงพระพุทธเจ้าก็ตรัสอยู่ตรงๆว่าชาติทุกข์า คือชาติความเกิดรูปนามคิดรู้ เห็นนี้แลเป็นทุกข์ ทุกข์เพราะมันเกิดๆดับๆ วนเวียนอยู่ในสุขทุกข์อุเบกขา โสมนัสโทมนัสเท่านั้น. ถ้ายังจะหลงไปเล่นกับอ้ายเกิดๆตายๆคิดๆเห็นๆ อยู่เช่นนั้นแล้ว จะเอาความสุขสำราญอย่างไร. การที่ผูกใจอยู่ว่าจะไปเกิด นั้น ก็เอารูปนี้รู้นี้แลไป ก็ถ้าจะเกิดขึ้นได้จริงแล้ว มันก็จะแก้ไขล้มตาย ลงตามธรรมดาของมันอย่างนั้นอีก แล้วจะเอาความพ้นทุกข์มาแต่ไหน เห็น เหลือนิสสัยที่จะเป็นได้. เมื่อเกลียดทุกข์ก็วางความคิดที่เห็นว่าเป็สุขเสีย ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า จิตเตปริสุทฺเทสุคติปาติกังขา ดังนี้เป็นต้น. เมื่อความคิดสงบเรียบร้อย ไม่เกี่ยวเกาะวัตถุอันใดแล้ว ก็นับว่าเป็นจิตต์ สุข ที่เรียกว่าวัตถุเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส. ถ้าจะมุ่งหมายเอารูปนี้รู้นี้เกิดหาความสุขแล้ว เห็นว่าจะไม่เป็นไปได้เป็นแท้ เพราะธรรมชาติของความเป็นกาย มนุษย์แลสัตว์นี้ แม้จะว่าตามคัมภีร์พระอรธกถาจารย์ ก็ว่าได้แก่กำเนิด สี่. อันความเกิดรูปกายทั้งสี่นี้ ก็ตกในธรรมชาติสัมผัสที่หยาบบ้าง ละเอียด บ้างนั้น แต่ประเภทแห่งกำเนิดสี่ก็กล่าวว่ ที่รูปกายเกิดขึ้นนั้น บางพวกเป็น ฟองก่อนแล้วจึงแตกออกเป็นรูป บางพวกเป็นรูปที่เดียว แลที่เกิดเพราะอบอ บ้าง เกิดเองบ้าง แต่จะไล่เลียงค้นหาเหตุผลต้นรากว่าเป็นมาอย่างไร ก็ไม่ ได้รับความ.

ครั้นใคร่ครวญดูตามความอนุมานของนักปราชญ์ในชั้นนี้ ที่กล่าวไว้ใน คัมภีร์ภูมิศาสตร์ว่า เดิมพิภพเรานี้ เป็นก้อนมหันตะโลหะธาตุอันหนึ่ง ติด ใพลอยโพลงอยู่ในระหว่างแห่งอากาศล้อม. ครั้นถูกความเย็นชานานหนัก เข้า ไฟก็ค่อยเหือดลงๆ จนผิวโลกเย็นเป็นเปลือกแข็งแล้ว เปลือกนั้นค่อย หนาขึ้นๆ เพราะความร้อนซุดต่ำลงไปในใต้โลก. ส่วนพื้นเปลือกโลกที่เย็น แล่นนั้น ที่ลุ่มก็เป็ห้วงเป็วังมีน้ำขัง คือทะเลแลแม่น้ำห้วยทั้งหลาย ที่ดอน ก็เป็ดินเป็หินเป็ทรายเป็กรวด แลป่าเขาเป็นต้น. แต่พื้นโลกเมื่อแรก

เย็นลงนั้น ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีต้นไม้ใบไม้มนุษย์แลสัตว์เลย. ครั้นนานมา ร้อนกับเย็นสลับสัสนัน พอเหมาะแก่ความอบอุ่นที่จะเป็นอนุชนิยมได้ ก็เกิดนาๆ ตินพฤษาลัดดาชาติ และพันธุ์ไม้จลาชาติจตุบาททวิบาท ทั้งสรรพแมลงใหญ่ น้อยต่างๆ กับทั้งมนุษย์ชาติชายหญิงขึ้นตามคราวแลสมัยในแผ่นดินของโลก ที่อยู่ตามฤดูที่ร้อนแลหนาว ตามคี่กรีของโลกล. มนุษย์แลสัตว์พฤษาชาติ มีอยู่ แลผิวดินตามอากาศ. แต่นักปราชญ์ในชั้นนี้ ก็หาได้ความแน่ว่า สรรพชีวิตทั้งหลายนั้น จะเป็นขึ้นเพราะอาศัยเหตุผลอันใด ยังไม่มีผู้ใดคิดเห็น.

ครั้นต่อมาในสมัยนี้ นักปราชญ์ที่เป็นผู้ชำนาญในการตรวจพื้นพิภพโลก เขาคาดคะเนว่า มนุษย์มีกาลสมัยเดินมาเปนนี่ชั้น คือมนุษย์ในชั้นดินนั้นกับ เจริญจนก็มิสู้ผิวดินนัก เพราะที่อยู่เร็นกาย ก็อาศัยชุ่มเชิงเพิงผาถ้ำ แล โพรงไม้ใหญ่เป็นที่มัน ใช้หินและเสี้ยวกระดูกสัตว์เป็นอาวุธ ประหารซึ่งกัน แลกัน กินเนื้อสัตว์ดิบแลผลไม้ป่าเป็นอาหาร. ครั้นต่อมาในชั้นเป็นเคาบ สอง ค่อยรู้จักจับสัตว์ป่ามาเลี้ยงไว้เป็นพาหนะบ้าง เป็นอาหารบ้าง. ครั้น ล่วงมาเป็นชั้นสาม ก็รู้จักเอาพืชพฤษาชาติมาหว่านโปรยเพาะปลูก เก็บผล เลี้ยงชีวิต แลเอาโลหะธาตุมาทำอาวุธใช้ได้บ้าง. ครั้นต่อมาในเคาบสี่นี้ มนุษย์มีความรู้ฉลาดหลักแหลมขึ้น จนถึงมีภายิตสั่งสอนกันเป็นหมู่เป็นคณะ จนมีพระอรหันตาดิฉาสพ คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น แลมีหมู่ อริยสาวกเที่ยวประกาศวิมุติธรรม จนคณาหบดีทั้งหลาย ได้ยอมตนว่าจะ เป็นผู้บำรุง เพราะรับหน้าที่ในการปกครองบ้าง กลสิกรรมแลพานิชกรรมบ้าง. ส่วนความสั่งสอนในทางสุขวิถิจิตต์นั้น ไว้เป็นหน้าที่ของสมณะเพศ สมณะ เพศไม่ต้องประกอบในการที่จะก่อสร้างกุฎวิหาร แลหาเลี้ยงชีพด้วยการไม่ ชอบธรรม กิจเหล่านี้มรรวาสเป็นผู้อุปการะ แต่หน้าที่อื่นจะให้ซึ่งวาตะแห่ง ทางดำเนินไปของจิตต์แลเจตสิก ที่จะเปนนิมิตหลุดพ้นจากทุกข์ทนยากนั้น เปน ส่วนพระภิกษุสงฆ์ต้องเป็นภาระธุระสั่งสอนเขาสืบๆ กัน จนทุกวันนี้.

นี้แหละ ตามตำหรับตำราที่ท่านนักปราชญ์ทั้งหลายอนุมานกันมา ก็ได้ความแต่เพียงนี้. ข้อความที่สังเขปกเล่ามาในเบื้องต้นทั้งสองสถานนั้น ก็คงสรุปลงได้ความว่า ความเกิดของพฤกษาลัดดาชาติทั้งมนุษย์แลสัตว์ ก็เป็นด้วยธรรมชาติความสัมพันธ์หยาบบ้าง ละเอียดบ้าง จากลึงค์สองทั้งนั้น แต่มนุษย์ แลสัตว์ ต้นไม้ ใบหญ้าทั้งหลายเหล่านี้ ย่อมอาศัยซึ่งกันและกันเป็นอาหาร เช่นกับสัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็กก็กินสัตว์ใหญ่ คนกินสัตว์ๆ กินคนมีเสือแลจระเข้ เรือดแลยุงเป็นต้น ส่วนคนแลสัตว์กินต้นผลไม้ๆก็กินคนแลสัตว์เช่นกัน คือตายแล้วเลือดแลเนื้อลงไปถมอยู่ในแผ่นดิน ก็เป็นอาหารหมูปันธุ์พฤกษชาติ ได้สูบคิมเลี้ยงลำต้นผลไม้เหมือนกัน มันย่อมอาศัยซึ่งกันแลกันอยู่เป็นสภาพธรรมเช่นนี้ชั่วฟ้าแลดิน ซึ่งเป็นเพราะบุญบาปตกแต่งให้เกิดนั้น ยังไม่มีปรากฏแก่กรรมคาโลกเลย.

เพราะเหตุนี้จึงเห็นว่าการที่ถือกันว่า ทำบุญอย่างนี้บุญนั้นจะส่งให้ไปเกิดเป็นรูปกายขึ้นในสุคติสวรรค์ชั้นนั้นๆ ถ้าทำบาปอย่างนั้น ผลแห่งบาปนั้น จะนำส่งให้ไปเกิดเป็นรูปกายขึ้นในอบายภพขุมนั้นๆเช่นนี้ พิเคราะห์ดูก็ไม่น่าจะเป็นได้ เพราะบุญ ก็แปลว่าเป็นสิ่งชำระสันดานให้ใสสะอาด บาปก็แปลว่าความชั่วหรือจิตต์ที่เศร้าหมอง กุศลก็ว่าความฉลาด อกุศลก็ว่าความไม่ฉลาด คือโง่, นิรวณ ก็ว่าเครื่องห้ามเครื่องกัน วิบาก ก็ว่า “ผล” หรือส่วนที่มาแต่สิ่งที่ทำ. สิ่งเหล่านี้ก็เข้าใจว่าเป็นแต่สัญญานามธรรม คือเครื่องหมายออกเสียงให้รู้เท่านั้น จะมายึดถือเอาเป็นเดชาอำนาจสำหรับนำสัตว์ไปปฏิสนธิในสวรรค์ นรกอย่างไรได้ บุญแลบาปก็คือความดีความชั่ว. เมื่อผู้ใดทำกรรมอันใดต้องได้แก่ผู้ใด ก็ถ้าไปตั้งกองช่องสุมเป็นโจรก็คงไม่ได้เป็นขุนนาง ก็ถ้ารับอาสาแผ่นดินปราบราชปรีภัยให้พ่ายแพ้ ก็คงไม่ต้องพระราชอาญาที่หนัก. การบุญบาปก็เห็นปรากฏกันอยู่เช่นนี้เป็นต้น.

เมื่อมาสังเกตดูในคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็มีแต่ว่า ทุกข์แลความเกิด ทุกข์ (คือจิตต์) ความดับทุกข์แลทางไปยังความดับทุกข์ ได้แก่พระจตุราริยะ-สังขารม ก็คือจิตต์ดวงนั้นเอง. เมื่อคิดดีก็เป็นสุข คิดไม่ดีก็เป็นทุกข์. พระองค์ก็หาได้เป็นห่วงที่จะสอนให้กุลบุตร ให้ทำบุญเพื่อก่อสร้างขึ้น เพื่อวิญญูคามิภพเบื้องหน้าเป็นที่ไปไม่. แลยังซ้ำโปรดประทานโอวาทไว้สำหรับพุทธบริษัทได้รตรองเลือกคัคัธรรม ที่เป็นส่วนเคลือบส่วนปลอม ซึ่งเป็นมาแต่ นิครนฐุปริพพาชกแอบอ้างว่า เป็นพระพุทธโอวาท ดังปรากฏมาในโคตะมิมิสูตฺร ซึ่งได้ยกมากล่าวแล้วในเบื้องต้นนั้น ควรที่พุทธบริษัทแลผู้ปฏิบัติทั้งหลายจะใคร่ใจดูว่า การบำเพ็ญศีลทานแล้ว เจตนาหวังผลจะให้นำตนไปเกิดในสุคะตภพ ได้เสพซึ่งกามารมณฺ์นั้นๆ จะเป็นทางปลดเปลื้อง สลัญญชนฺ์อุปาทาน ที่เรียกว่าเครื่องประกอบเครื่องติดนั้นอย่างไร เมื่อผู้แสวงความปฏิบัติธรรมวินัยทั้งหลาย มาหลงเจตนาผลที่ยังพอกพูนตนให้เกาะเกี่ยวอยู่กับชาติภพ คิดรู้เห็นเช่นนี้ จะมียังห่างไกลจากพระบรมพุทธโอวาท ขององค์สมเด็จพระบรมโลก-นารตศาสดาจารย์นักหรือ จะว่าปฏิบัติตามพระองค์สั่งสอนอย่างไร. ถ้าจะพูดสั้นๆก็ว่าพระองค์สอนว่า อย่าหวังต่อความเกิดคิด แต่ผู้ปฏิบัติก็มักจะยังอยากเกิดคิดรู้เห็นอยู่ร่ำไป. เมื่อพระองค์ทรงสอนอยู่ตรงๆว่า ธรรมเหล่าใดเกิดขึ้นเป็นไปเพื่อความกำหนดข้อยมใจ เกิดขึ้นเป็นไปเพื่อความกำหนดพอกใจ แล้วก็ไม่ว่ารับว่าเป็นคำสอนของพระองค์ก็มิมีพระพุทธประสงค์ แต่จะให้สัตว์พ้นจากจิตต์ที่ยังข้องอยู่กับรูปแลนาม ในยามสังขารยังทรงชีวิตอยู่บัดนี้เท่านั้น. เพราะเหตุนั้น ท่านจึงประกาศพระองค์เป็นผู้พ้นพิเศษ ไม่ถือมันแล้ว เพราะความสิ้นความตาย ความสลละคืนแห่งความถือทั้งปวง ดังนี้.

ข้อความทั้งหลายเหล่านี้ ถ้าจะสรุปรวมเข้าพิเคราะห์ดูในเรื่องเกิดๆดับๆตายๆนี้แล้ว ก็น่าที่จะเป็นปัญหาไวยากรณฺ์อันลึกซึ้งสุขุมภาพยงนัก. เพราะ

ตามความอนุমানของบัณฑิต ผู้ชำนาญในการคาดคะเนมาหลายชั่วอายุบุรุษแล้ว เห็นว่าเดิมพิภพโลกนี้ เปนกองไฟโลหะก้อนหนึ่งลอยอยู่ในอากาศ เมื่อเปนเช่นนี้แล้ว จะมีวัตถุอันใดที่เป็นรูปมีชีวิต หรือรูปที่มีชีวิตแลวิญญาณครองติดเป็นเชื้อมาได้อย่างไร เพราะพื้นพิภพเปนแต่กองไฟมาแต่เดิม. ครั้นไฟดับลง พื้นโลกเย็นมีดินแลน้ำปรากฏขึ้นเป็นฐานแล้ว ก็เกิดมีต้นไม้ และหญ้าแลสัตว์มนุษย์ขึ้น. นักปราชญ์ฝ่ายหนึ่งจึงสันนิษฐานว่า เปนเพราะแร่ธาตุต่างๆ แลอากาศประชุมแต่งร้อนกับเย็นอบอุ้นสัมผัสซึ่งกัน ทำให้เกิดขึ้น แต่จะเอาเหตุให้มันคงลงอย่างไร ก็ยังหาได้ความแน่นอนไม่ ต่างหมู่ก็ต่างมีความเห็นไปต่างกัน จนในศาสนา บางพวกว่ามีผู้สร้าง บางพวกว่าผู้สร้างอยู่ในโลกสวรรค์ จะอยู่ในดาวดวงไหนก็ไม่ปรากฏ บางพวกก็ชี้คว้ากรรมว่าผล ที่เห็นว่ามีผู้สร้างจะมาแต่ไหน จะเกิดมาอย่างไรก็ไม่ได้ความอยู่ๆก็โผล่ขึ้นมาเป็นผู้สร้างเอาเฉยๆ คุณก็ไม่น่าฟัง. แลที่ถือว่ากรรมผลให้เกิดนั้น คำที่ว่า กรรมนี้ ก็แปลว่าประกอบบ้าง ว่าการงานบ้าง ว่าสิ่งที่ดีแลชั่วบ้าง คำเหล่านี้ ก็นัยว่าใครทำดีก็เป็นความดี ใครทำชั่วก็เป็นความชั่ว อยู่ในตัวผู้ประกอบขึ้นนั่นเอง. ผลที่ว่าลูก ประสงค์เอาความได้ความถึงแห่งผู้ประกอบนั่นเอง สิ่งทั้งหลายที่กล่าวมานี้หรือ จะเป็นผู้นำส่งให้รูปนี้ นามนี้ไปเกิดเป็นรูปนามขึ้นได้ในโลกใด.

บรรดาลูกพิภพอย่างโลกเรานี้ นักปราชญ์ที่ชำนาญในการสอบสวนด้วยเครื่องดูอย่างวิเศษ มีกล้องส่องเป็นต้น ก็กล่าวว่ดาวซึ่งปรากฏอยู่ในอากาศดวงหนึ่ง ก็เป็นพิภพโลกๆ หนึ่ง ดาวที่เราเห็นด้วยตาตั้งร้อยล้านดวง ยังที่เห็นด้วยกล้องก็มากมาย แลที่ห่างจากแรงกล้องออกไปอีก ก็ยังอะเนก บุญกับกุศลอกุศลนิเวศวิบาก อันเป็นแต่สัญญานามธรรม สำหรับหมายความออกเสียงเช่นนี้ จะนำใครไปเกิดขึ้นในดาวดวงไหน ใครจะรู้อย่างไร ยิ่งตริกรองทบทวนไป ก็ยิ่งเลอะเลื่อนไปทุกที.

ครั้นหวนมาคิดถึงคำสอนขององค์สมเด็จพระนราศทศพลสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีแต่ว่าชาติทุกขา ชราปีทุกขา มรณปีทุกขา เท่านั้น เป็นต้น. พระองค์สอนแต่ให้เห็นว่าโลกเป็นกองทุกข์เท่านั้น. ทางที่ไปแห่งความพ้นทุกข์ก็คือธรรม ๓๗ ประการ มีสติปัญญา ๔ สัมมปปะธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรค ๘. ธรรม ๓๗ ประการนี้ ท่านว่าเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ โลกุตตารายะมรรคผล กระทำเวณีสัตว์บุญชนผู้ปฏิบัติ ให้ตื่นจากหลับคือกิเลส. ในธรรมทั้งหลาย ๓๗ ประการนี้ ถ้าจะกล่าวโดยอรรถก็จะรุ่งรัง ทำให้ฝันเพื่อนไป จึงสังเขปมากกล่าวพอเป็นอุทาหรณ์ ที่ผู้ปฏิบัติจะได้สอบสวนหาความจริงต่อไป. ในธรรม ๓๗ ประการนี้ ถ้าจะพูดแต่สั้นก็คงได้ความว่าศีล การปกติกายวาจาใจ ๑. สมาธิความที่เข้าใจให้มั่นคงสม่ำเสมอ ๑. ปัญญา ความรู้จากความไตร่ตรองในสภาพทั้งหลายเหล่านี้ ๑. นี้แลเรียกว่า โพธิปักขิยะธรรม ๓๗ เป็นเครื่องตรัสรู้ แห่งองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสดาแห่งเราท่านทั้งหลาย.

ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ถึง ๓๗ ประการ เหตุใดจึงว่า ศีล สมาธิ ปัญญาเท่านั้นเล่า. ศีลเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปฏิบัติจะต้องบำเพ็ญไว้ ด้วยเป็นเครื่องที่จะทำความประกอบให้เบญจขันธ์ดำเนินไปสู่วิมุติธรรมได้ เพราะนักปราชญ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เมื่อได้ตรัสแก่พระปรมาภิเสกสัมโพธิญาณเป็นองค์อรหังสัมมาสัมพุทธโฆแล้ว ท่านก็มีได้ทำพระองค์ของท่าน แลสั่งสอนสาวกของท่านให้ทำเบญจขันธ์นี้ คุรุรูปภาพอันบุคคลหล่อด้วยธาตุโลหะ. พระองค์สอนให้รักษาเบญจขันธ์ โดยสภาพอันควรแก่พลีทั้งปวง เขาจึงยกว่า พระองค์ก็เป็นผู้ควรแก่สักการะ แลเป็นผู้ไกลจากข้าศึกคือกิเลส เครื่องหมองใจ เพราะพระองค์สอนให้เวณีสัตว์ปฏิบัติกายวาจาใจ เพื่อรักษาเบญจขันธ์นี้ มิให้มีความร้อนใจขึ้นได้ จนกว่าจะถึงซึ่งที่สุดแห่งการแตกดับ

เท่านั้น. แลพระองค์ก็ได้ประกาศศาสนา นอกจากความรู้แจ้งเห็นจริงที่พระองค์ได้แจ้งแล้วถึงแล้วเลย และพระองค์ก็ได้เอาสิ่งอันใดที่ไม่มีปรากฏในโลกมาสอนสาวกทั้งหลาย พระองค์ทรงสั่งสอนก็แต่สภาวะธรรมที่เห็นได้ในโลกเท่านั้น.

แท้จริง ข้อความที่ตรวจตรองลึบคลำมาในศีลทาน การเพ่งเผา แต่เบื้องต้นนั้น ถ้าจะแยกประเภทออกไป ก็ได้แก่ส่วนสอง เป็นความควรรู้อย่างหนึ่ง เป็นความควรคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกิจอันจะต้องเลือกคักว่า สิ่งใดจะควรประพฤติ สิ่งใดจะควรยกเว้น. สิ่งทีควรประพฤตินั้น ในที่นี้เห็นว่า ตามพระบรมพุทโธวาท ที่พระพุทธองค์ตรัสกับปริพพาชก พวกวิจจะโคตรว่า พระตถาคตพ้นวิเศษไม่ถือนั่นแล้ว เพราะความสิ้นความดับ ความสละคืนซึ่งความถือนั่น แห่งความคิดรู้อย่างไร ในที่นี้เห็นว่า อันบุคคลติดอยู่ในเคหะสิต คือเรือนแห่งกามคุณทั้งห้า มี รูปารมณ์ สัทธารมณ์ คันธารมณ์ ราคารมณ์ โสภณารมณ์ เป็นหกทั้งธรรมมารมณ์ เป็นโสมนัสแลโทมนัส ในอารมณ์ทั้ง ๖ นี้ ท่านเปรียบด้วยเครื่องพันธนาการแห่งบุคคลที่ติดอยู่ในเรือนโทษ ได้แก่ผู้ที่หลงติดอยู่กับสมมุติแห่งความคิดเห็นของตนเอง. เพราะเหตุนั้น ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ควรจะตรีกตรองจับเหตุผลด้วยปัญญาตน ให้รู้จักอารมณ์ทั้ง ๖ นี้จึงชัดเจนว่าเกิดขึ้นเพราะอายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นต้นขณะนี้แล้ว ก็พึงรู้ว่า อารมณ์ทั้ง ๖ แลอายตนะ ๖ นิพผันนะรูป ๑๘ เหล่านี้ เป็นธรรมชาติของเบญจขันธ์ ถ้ามีรูปฯลฯ อยู่ในที่ใดแล้ว สิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นเครื่องอุปรมแห่งธรรมชาตินั้น ก็ย่อมต้องมีต้องเป็นอยู่ในรูปนั้น ๆ.

ถ้าเราดูเสียดตามพระไตรลักษณ์อริยะสัจจะว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์. นิโรชธรรมแลเที่ยง เช่นนี้แล้วก็ควรตรวจสอบดูทุกขะลักษณะตามพระบาฬี ที่ว่าทุกขัง อริยะสัจจัง. ความจริงนั้นมีแต่

ทุกข์ๆ เพราะข้องอยู่ในเรือนแห่งกามคุณทั้งห้า. นิโรธะกล่าวด้วยความดับทุกข์ หรือส่วนแห่งทุกข์ดับ อันเป็นอาการที่พ้นจากเรือนจำ คือเบ็ญจะ_กามคุณ. แต่การจะให้ถึงซึ่งธรรมอันหลุดพ้นจากเรือนจำ คือเคหะสิตนี้ ต้องอาศัยเดินวิถีจิตต์ตามทางพระอัยฆวางคิกมรรค มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น สัมมาสมาธิเป็นที่สุด.

สัมมาทิฏฐินั้นว่า ย่อมละมิจจาทิฏฐิ ความเห็นผิด กับกิเลสอื่นที่เป็นข้าศึกแก่ตน เห็นซึ่งสังขะสี่ มีทุกขะสังขเป็นต้น ด้วยธรรมชาติเครื่องเป็นไปของโลก. เมื่อเห็นว่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เหล่านี้เป็นเครื่องปรุงแห่งทุกข์ทนของสัตว์ โดยธรรมดานิยมแล้ว ความเบื่อหน่ายทุกข์ก็ย่อมต้องเกิดขึ้นเป็นสัมมาสมาธิ ตั้งสหะชาติธรรมไว้ณะอารมณ์อันเดียวแล้ว ก็เป็นนิโรธธรรม อันดับธรรมชาติสังขาร ด้วยความพิจารณาเห็นจริงว่า ประเพณีของรูปนี้รู้มีอย่างนั้นเอง ใครๆในโลกไม่มีอิสสระจะป้องกันห้ามปรามตั้งแต่งฝ่าฝืนได้ ในการจะเป็นไม่ให้เป็น แลการจะไม่เป็นจะให้เป็นขึ้นโดยฝ่าฝืนธรรมชาตินั้น ไม่ได้เลยเป็นอันขาด ได้แต่ว่าเมื่อมีขึ้นเป็นขึ้นแล้ว ก็ตรองหาเหตุผลให้ได้ความว่า ความที่เป้นขึ้นมีขึ้นนั้น เป็นทางที่จะปลดปล่อยไปซึ่งความร้อน เพราะ รากะ โทสะ โมหะ หรือจะพอกพูนให้ยิ่งขึ้น. ถ้าเป็นทางที่จะปลดปล่อย ก็ควรบำเพ็ญไว้ให้เจริญขึ้น ถ้าเป็นการพอกพูน ก็ควรหาอุบายสละวางเสียให้ได้ ตามพระบรมพุทโธวาท.

เมื่อรักษาอารมณ์อยู่ได้เช่นนี้เสมอไปแล้ว ก็สมกับคำที่ท่านเปรียบไว้ว่า เหมือนกับคนเดินไปตามทาง อันจะไปสู่บ้านนิคมและชนบท เมื่อบุคคลพอใจเดินไปตามทางนั้นแล้ว ถึงจะไม่มี ความปรารถนาว่าจะไป ถ้าบุคคลผู้ไปตามทางนั้น เมื่อไม่แวะเวียนไปทางอื่นแล้ว ก็คงถึงนิคมชนบทนั้นเป็นแท้. จันใดก็ดี เมื่อผู้ปฏิบัติหมั่นใคร่ครวญตรึกตรอง รักษาอารมณ์ให้สะอาดจากอกุศลธรรม มี โลก โกรธ หลง เป็นต้น ให้เบาบางจากสันดานได้แล้ว

ถึงจะไม่ปรารถนาความสุขกายสบายจิตต์ปานใด ก็คงจะต้องได้ต้องถึงอยู่โดยธรรม ขอให้ผู้ปฏิบัติธรรมวินัยทั้งหลาย ฟังตรีกตรองดูตามนัยดังปรารภมานี้ เทอญ.

ตามความที่ปรารภมาในเบื้องต้นนั้น ถ้าท่านผู้ที่ได้พบได้อ่าน จะเกิดความกินแหนงขึ้น โดยเห็นว่าข้าพเจ้ากล่าวตัดการศีลทานการเพ่งเผา อันบรรพบุรุษสตรีได้เคยบำเพ็ญเพียรกันมาแต่กาลก่อนแล้ว ว่าไม่ใช่ทางถูกนั้น, หาใช่ไม่. คำที่ข้าพเจ้ากล่าวด้วยศีลทานการเพ่งเผา นั้น โดยอาศัยเหตุแห่งคำปรารภ ซึ่งพระบรมวงศ์เธอ สมเด็จพระพระยาวิชิตวงศาธิบดี กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระนิพนธ์ไว้ ในธรรมสมบัติหมวด ๓ ตอนที่ ๑ ความว่า โอวาทที่พระบรมศาสดาทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ควรพุทธบริษัทจะนับถือปฏิบัติตาม เพราะเมื่อทรงสั่งสอนก็ทรงนิยมความปฏิบัติของผู้ฟังเป็นเบื้องหน้า ไม่จានงจะเพาะเครื่องสักการะที่จะได้แต่ผู้สัทธาเลื่อมใส. อนึ่งผู้ใดปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ก็ตรัสสรรเสริญผู้นั้นว่า ได้บูชาพระองค์ด้วยบูชาอย่างยิ่ง หาสิ่งเปรียบมิได้ เช่นเมื่อสมัยจะนิพพาน พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นเครื่องสักการ ที่พุทธบริษัททำด้วยอุตสาหะอันใหญ่ ตรัสแก่พระอานนท์ว่า อานนท์ พระตถาคตไม่ได้ชื่อว่าอันประชุมชนสักการะบูชาแล้ว แม้ด้วยเครื่องสักการะบูชาถึงเพียงนี้. ผู้ใดได้ปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรมโดยปกติ ผู้นั้นได้ชื่อว่าสักการะบูชาพระตถาคต ด้วยเครื่องบูชาอย่างยิ่ง ดังนี้เป็นต้น. แม้ถึงขณะนี้ก็ดี ความเห็นของข้าพเจ้า ก็ยังเห็นผลอนิสงส์ของท่านการบำเพ็ญอยู่ คือบรรพชิตเพศ เป็นผู้สังัดจากหมู่ ออกไปแสวงเนกขมะสิต ความพ้นจากกามคุณทั้งห้า มีรูปเป็นต้น ฝ่ายคหบดี เป็นผู้ประกอบกิจ มีอารักขะสัมปะทาเป็นต้น หน้าที่คนละแพนคั่งนี้. บรรพชิตเป็นผู้ไม่มียุ่งฉาง ประพฤติสันตฎฐิสมาคม หาอุบายแต่จะออกจากทุกข์เป็นเบื้องหน้า. คหบดี เป็นผู้ประกอบกสิกรรม แลพานิชกรรม ตั้ง

ไว้เป็นผู้ให้บิณฑบาตร เสนาสนะ คิลานเภสัช บรรพจิตเป็นผู้ให้ซึ่งธรรม-
 มาวิมุติ ในสมัยอันควรแก่การ เพื่อคฤหัสถ์ได้รับวาทะนั้นๆ แลประพฤติ
 ตาม จนแจ้งจนถึงซึ่งธรรมวิมุตินั้นแล้ว ก็นับว่าผู้นั้น ได้ถึงซึ่งเอ็กกันตะ-
 บรมสุข เป็นความสุขที่ไม่คืนคลายเช่นนี้แล้ว ก็นับว่าเป็นลาภใหญ่ ยิ่งกว่า
 ได้สมบัติบรมจักรอิก เพราะเป็นโลกียสมบัติ อาจคืนคลายได้เร็วพลัน.
 เหตุนี้ จึงได้ยกว่ากุศลส่วนวิวิฏฐะคามิ ดีกว่าวิฏฐะคามิ เท่านั้น.
 ขอท่านบัณฑิตชน ฟังเข้าใจโดยนัยดังกล่าวมานี้ เทอญ.

(คัดจากสันติวิหารธรรม พิมพ์ในการพระบรมศพพระพุทธเจ้าหลวง ร. ศ. ๑๒๕)

ผี	มีผีอวดให้	เราเห็น	ตัวเทอญ
สาว	คำถุยามเย็น	ก็	ได้
เทว	ดาว่ามีเอ็น	ดูเสด็จ	หน้อยรา
ดา	ดาดอากาศให้	ปะแล้ว	เป็นยอม
			กรมหมื่นราชาป ฯ

จดหมายเปิดผนึก

สถานะสร้างอาวุธ ไม่บาป!

ท่านบรรณาธิการ ได้ทราบ

มีผู้ถามอาตมาอยู่เสมอๆว่า เป็นพุทธบริษัทสถานะสร้างอาวุธ ยุทธโศภณให้แกชาติ จะบาปหรือไม่ หรือจะได้อะไรอย่างใดกันแน่. ตอบคนนี้ไปแล้ว มีคนโน้นมาถามอีกๆ ไม่ค่อยสิ้นสุด จึงต้องขอ ยืมเสียงอันดังอุโฆษณ์ของท่าน ช่วยตอบเป็นคราวใหญ่สักคราวหนึ่ง ถ้าท่านไม่รังเกียจ.

การสร้างอาวุธให้ชาตินั้น ไม่มีบาป. นอกจากนั้นยังคงได้อะไร ตามสมควรแก่การกระทำ ซึ่งจะขอให้ผู้ฟังทุกคนพิจารณาเอาเอง โดยไม่ต้องเชื่อตามใครหมคดังต่อไปนี้

(๑) สิ่งแรกที่สุด ท่านทั้งหลายย่อมเห็นกันอย่างประจักษ์อยู่แล้วว่า คำว่าบุญเป็นชื่อของความสุข. การสร้างอาวุธให้ชาติ ย่อม ทำให้พลเมืองกว่า ๑๔ ล้าน รวมทั้งตัวผู้สร้างเองด้วย ได้รับความ อุ่นใจ เย็นใจ สุขใจ มากขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้สร้าง. ความอุ่นใจ สุขใจนี้ เกิดเพราะอาวุธเหล่านั้น และเกิดมากขึ้นตามส่วนที่ได้ สร้างขึ้น. ฉะนั้นทุกท่านย่อมเห็นได้ชัดว่า ผลกระทอนอันนี้ เป็น ผลเกิดจากการสร้างอาวุธให้ชาตินั้น ๆ โดยตรง จึงเห็นได้ว่าเป็นบุญ ชั้นหนึ่ง.

(๒) บุญหรือบาปนั้น ตามหลักแห่งพุทธศาสนา ย่อมอยู่ที่เจตนาดีหรือร้ายในเมื่อทำ. ถ้าเจตนาในเบื้องต้นที่เป็นเหตุให้ทำเป็นเจตนาดี สิ่งที่ทำก็เป็นบุญ, ถ้าร้ายก็เป็นบาป. เราจะเอารูปกิริยาแห่งการกระทำ มาเป็นเกณฑ์ตัดสินนั้นไม่ได้, เพราะในบางกรณี เจตนาร้ายหรือดี มีรูปแห่งกรรมที่ทำเหมือนกันก็มี. ในเรื่องการสร้างอาวุธนี้ จงลองนึกดูให้ตรงตามที่เป็นจริงที่สุด ว่าเมื่อเราสละเงินซื้ออาวุธให้ชาตินั้น เรามีความรู้สึกหรือเจตนา เป็นอย่างไร. ขอให้มองดูที่เจตนาจริงๆ ที่รู้สึกอยู่ในใจจริงๆ ทั้งของเราเอง หรือของเพื่อนๆ ที่สละร่วมกันก็ตาม. ในฐานะที่เราเป็นประเทศเล็ก ความคิดรุกรานผู้อื่นไม่มี นี้อย่างหนึ่ง. และการฆ่าฟันกันมิใช่เป็นของสนุกหรือชวนทำ นี้อีกอย่างหนึ่ง. เหตุนั้นเจตนาของเราจึงไม่มีโอกาสหนีไปในทางรุกรานใคร หรือมุ่งจะถือเอาการล่าชีวิตเป็นกีฬา. ความรู้สึกอันจริงใจที่มีอยู่ในเวลานั้น มีอยู่แต่เพียงว่าเราจะทำการอุ้นใจให้แก่ตัวเรา ตามธรรมชาติของสัตว์ทั้งหลายที่รักชีวิตของตน. เรามุ่งป้องกันตัวเรา ป้องกันเกียรติของเรา เราอยากมีสิ่งที่จะช่วยเราได้. ในส่วนนี้ เราจึงนึกถึงอาวุธแล้วมือของเราก็หยิบเงินออกสละให้ ทั้งที่บางคราวใจอาจจะไม่ได้รู้สึก หรือมีเจตนาอะไรมากมายนัก เพราะหวังนึกของเราขาดเสียแค่ข้อที่ว่าเราจะช่วยกันป้องกันตัวเรา เท่านั้น. คุณเถิด เจตนาร้าย—คุณร้ายป่าเถื่อน—มีอยู่ที่ตรงไหน? ถ้าจะถือว่าเจตนาป้องกันตัวเช่นนั้น เป็นเจตนาร้ายหรือเจตนาชั่วชนิดที่เป็นเหตุแห่งบาปแล้ว ก็เป็นอันว่า ในบัดนี้เรากำลังอยู่ในสมัยแห่งศีลธรรมที่วิปาสคลาดเคลื่อนไปเสียแล้ว. พระภิกษุที่แจ้งการขออารักขาคุ้มครองตนต่อบ้านเมือง บางทีเป็นเหตุให้จำเลยต้องติดคุกติดตารางก็มี แต่ทาง

วินัยไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องสำนอง เพราะเป็นการขออารักขาป้องกันตัว. พวกพุทธบริษัทย่อมล้วนแต่เคยได้ยินได้ฟังชาดก อันแสดงถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่นเรื่องนกกกระทาที่เป็นนกต่อ และเรื่องอื่นๆ เช่นเรื่องหญิงโสคาบันน์เป็นภรรยาของนายพราน เป็นต้น อีกเป็นอันมาก ซึ่งล้วนแต่สรุปลงในหลักว่า

“เมื่อฝ่ามือไม่มีแผล ก็ใช้ใส่ยาพิษนำไปได้ ไม่มี
ทำอันตรายแก่มือ ฉันทเดียวกับที่บาปย่อมไม่มีแก่
ผู้ไม่มีเจตนาจะทำ ฉันทก็ฉันทนั้น.”^๑

ทำอย่างไรเสีย เจตนาในการซื้ออาวุธช่วยชาติของเรา ย่อมไม่อาจ
เล่นเลยไปถึงการอยากใช้มันฆ่าฟัน ด้วยใจดำอำมหิตโหดร้าย.
ความสุภาพกรุณาอ่อนโยนของพุทธบริษัทเรา ทำให้มันไปหยุดตัน
อยู่เพียงแค่ว่าเรามีไว้ให้อุ่นใจ ตามประสาผู้มีกำลังน้อยเท่านั้น.
ใจของผู้นั้น จึงไม่อาจคิดเลยไปกว่านั้นได้ เจตนาในการฆ่าจึงไม่
ปรากฏ เว้นไว้แต่คนบางคน อันมิใช่พุทธบริษัทประเภทที่กล่าวถึง
ในที่นี้ เท่านั้น. ความกรุณาอ่อนโยนยังคงมีอยู่เสมอ. นี่จึงเห็น
ว่าไม่มีบาปหรือเป็นบาป เพราะไม่มีเจตนามุ่งไปในทางประหัตประ
หาร และควรเห็นว่าได้บุญเช่นเดียวกับการทำความดีอย่างอื่น เพราะ
ได้ทำไปด้วยการหวังป้องกันตัว ป้องกันชาติศาสนา และเกียรติแห่ง
ความยุติธรรมของโลก ซึ่งจัดเป็นกุศลเจตนาโดยตรง. เจตนาคิด
เอาเปรียบผู้อื่น ในขณะที่เขากำลังกุสัจจช่วยกันสร้างชาติ ตนเอง
มาจึงเกียจเสียด หรือหากำไรในหมู่เพื่อนผู้สร้างชาติ นั้นเสียดอีก เป็น
ของบาป ทั้งที่ไม่ได้ฆ่าฟันใคร.

๑. ปาณินฺทิก เจ วโณ นาสส

นาพุทธัง วิสมนฺเวติ

หเรยฺย ปาณินา วิสิ

นตฺถิ ปาปํ อุกุพฺพโต.

(๓) ยิ่งกว่านั้น สำหรับบางคนหรือในบางกรณี เขาอาจสละทรัพย์สินซื้ออาวุธให้ชาติ เพราะอำนาจใจที่รู้สึกรักหรือกตัญญูต่อชาติจริงๆ, กตัญญูต่อชาติบ้านเมืองบ้าง, ประมุขของชาติบ้านเมืองผู้มีหน้าที่ทำการอารักขาชาติบ้าง, ต่อบรรพบุรุษอันยี่ดียวบ้าง ต่อคนรักที่ล้มตายจากกันไปบ้าง. ความกตัญญูเป็นบุญกุศลชนิดหนึ่ง ซึ่งใครๆก็ทราบกันอยู่แล้ว. ถ้ามันมีมากจนระอูอยู่ในใจ เจตนาอันเป็นอกุศลก็หาอาจมีมาวิเวออยู่ในใจได้ไม่เลย. กรรมนั้นๆ ได้ทำไปด้วยอำนาจกุศลเจตสิก คือความกตัญญูนั้นโดยแท้ ซึ่งเป็นบุญกุศลโดยส่วนเดียว. จึงทำให้เห็นได้ว่า ช่องทางอันจะนำมาซึ่งบุญกุศลโดยการกระทำดังกล่าวนี้ ย่อมมีอยู่เป็นแท้.

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าใครทำไปด้วยเจตนาอันเจาะจงว่า “จะฆ่ามันเล่นให้สนุกมือ” ดังนี้ ย่อมอยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์ตามที่กล่าวมาแล้ว และจะเป็นไปอย่างไรนั้น ย่อมแล้วแต่เจตนาหรือความรู้สึกของเขาเอง. แต่สำหรับพวกพุทธบริษัทนั้น แม้หากว่าจะได้สละทรัพย์สินไปในเรื่องนี้จนหมดตัว ก็หาอาจมีเจตนาชนิดนั้นได้ไม่ นอกจากเจตนาอันเป็นกุศลโดยส่วนเดียว. พุทธบริษัทเราย่อมไม่ลืมหลักที่ว่า จะต้องถือเอาความบริสุทธิ์ของเจตนาที่กระทำเป็นส่วนใหญ่. การทำบุญให้ทานก็เถอะ ถ้าหวังเพียงเอาบุญหรือไปสวรรค์ ก็พอนับว่าเป็นบุญอยู่ แต่ถ้าเจตนาเลยไปถึงว่า ถ้าได้ไปสวรรค์แล้วจะ “ดื่ม น้ำหวาน” ของสวรรค์ตามที่ตนคาดคะเน ให้ไม่รู้จักสร้างเลย ดังนี้ ก็ควรจัดเป็นบาป และมีเจตนาอันไม่สะอาด.

จึงหวังว่า ถ้าพุทธบริษัททั้งหลายจะได้ใคร่ครวญให้ถี่ถ้วนสักหน่อยแล้ว ก็ย่อมอาจที่จะดำเนินประโยชน์ให้ลุล่วงไปด้วยดีได้

ทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม ทั้งฝ่ายตนเองและผู้อื่น
ทั้งภายนอกและภายใน ยิ่งขึ้น และเหมาะสมกับความเปนสาวกของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตื่นแล้ว.

ขอแสดงความนับถือต่อท่าน

“ฉันผู้คิดถึงเพื่อน”

๑ มีนาคม ๒๔๘๔.

ท่าน

ต้นไม้ ใฝ่อวยชล
กลไก ใฝ่น้ำมัน
ดวงไฟ ใฝ่เชื้อเพลิง
ร่างกาย คลายอาหาร
หมวดหมู่ ผู้ปรองดอง
ผู้ใหญ่ ใฝ่สำแดง—
ในหมู่ ผู้น้อยกว่า
ให้งาน ฐานการุณย์

ชะอุ่มต้น มิเผือดผัน
จะหมุนคล่อง มิเสียวาน.
จะดำเกิง ตลอดกาล
ก็หิวโหย บ่กำแหง.
ก็มีของ ชะลอแรง
มันส์เกื้อ และเจือจน.
มีข้าวปลา ก็อุดหนุน
ประหนึ่งลูก และเมียขวัญ.

ของพระยาอุปกิต.

สจจ อเว อมตา วาจา
สจจ ชาเรนติ ปญชิตา,
เอเตน สจจวชเชน
ปลาญนตุ อธมมิกา.

เรื่องนำของเล่มนี้

ธรรม กับ เรา

ธรรมะนั้น, ทั้งปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรม พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสไว้ว่า เปนเสมือนหนึ่งฟางแพ ที่สำหรับใช้จี่ข้ามสาคร ไปถึง “ฝั่งโน้น” (คือนิพพาน) แล้ว ก็จักขึ้นบก ไม่ยึดถือฟางแพนั้นไว้ เปนของตน เช่นแบกหามขึ้นบกพาไปด้วย เปนต้น.

แต่พุทธบริษัทชาวเรา จะได้ใช้ “แพ” นั้น จี่ข้ามโดยนัยดังกล่าวแล้ว หรือหาไม่ก็ยากที่จะทราบได้. แต่ที่เห็นประจักษ์ชัด อยู่กับตาโดยทั่วไป อย่างคาดคั้นที่สุดนั้น ย่อมมีอยู่หรือเป็นไปได้โดยประการอื่น. เช่นบางพวกได้ประดับประดาแพนั้นแล้ว ยกขึ้นแบกทูนไว้ เทียบร่อนไปร่อนมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า แพของฉันท่างหรือเหลือเกิน. บางพวกก็จัดไปในทำนองเปนเครื่องประดับบ้านหรือสถานที่รับแขกของตน และใช้เปนเครื่องรับแขกเช่นของรับแขก

ตามธรรมดา. ซ้ำยังมีการประกวดแพ, หรือชนแพกันในหมู่ชน บางพวก ผู้ชอบตกเตียง หรือโด้วทะด้วย. แต่บางพวก ก็ได้ รื้อแพชักไม้ไผ่ออกขายเสีย ทีละลำสองลำจนหมด ไม่มีเหลือ หรือ ถึงกับบอกขาย ชะนิตเอาเงินล่องหน้า แล้วจะส่งไม้ไผ่ให้ทีหลัง. และที่ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีคนบางหมู่ได้ชักไม้ไผ่เหล่านั้นออกจากแพ ของตนๆ แล้วหวดเหวี่ยงประหารกันและกัน บนแพนั่นเอง จนไม้ ไผ่ค่อยๆแตกหักหมดสิ้นไปทั้งแพ และจมน้ำตายอยู่ในสงครามแห่ง การเหวี่ยงกันด้วยภูมิรู้นั้นเอง. บางพวกก็ชักไม้ไผ่นั้นๆ ออกมา เสียมให้แหลม เป็นหลาว แล้วก็ตรงกันเข้าแทงกัน ด้วยหอกปาก เหล่านั้น และคนก็ชอบดู ซึ่งอาจหาได้แม้ตามโรงธรรมสภาต่างๆ โดยไม่ยากนัก.

ในที่สุด “ปาไฟ” ก็ดูเหมือนจะเจริญงอกงามขึ้นไม่ทัน มีแต่ ไม้ไผ่กะหรงกะแหง มีคุณภาพไม่เพียงพอแก่การทนคลื่นลมใน สมุทร. ผู้ที่สมัครจะใช้เป็นแพจ้ข้ามคูบัว ก็ไปได้เพียงครั้งๆ กลาง ล้มเลิกเสียกลางห้วงก็มี. ครั้นนานเข้าก็หาคนที่จะเป็นผู้ข้าม ฟากคูยากยิ่งขึ้น ไม่มีตัวอย่างที่ดี กลายเป็นแม้แต่จะผูกแพ หรือ ถ่อแพ ก็ทำไม่เป็น และมีแต่จะสาปสูญขึ้นไป ในส่วนวิธีการที่เป็น ขึ้นประณีตสุขุม คงเหลืออยู่แต่วิธี “ชะเลยศักดิ์” เทียบเพื่อนพ่าน อยู่ พอหาเล่นได้ ตามแกนๆ.

ในบัดนี้ ดูเหมือนกล่าวกันว่า พวกเราเริ่มจะรู้สึกถึงภัยอันร้าย กางนี้ และกะตือรือร้นจะแก้ไขกัน อย่างชะมัดชะมั้นแล้ว จนถึง กับบางพวกได้รื้อแพลงจากหิ้งที่บูชาற்றுๆเหล่านั้น เอาลงน้ำ เพื่อ

ฝึกหัดการจับจี้กันต่อไป, และที่ไม่คิดขายไม้ไผ่ต่างๆ อีกต่อไป
ก็มีมาก.

สาธุ! ขอให้เป็นอย่างนั้น, และโดยเร็วๆยิ่งขึ้นไปเถิด!

“ธรรมโยธ”

๓ มีนาคม ๒๔๘๔

สมานัตตตา

ผิ้อ่อม ก็อ่อมควร
ผีไฟ ก็ไฟความ
มีถ้อ คณูถ้อ
ประชา ประชุมจง
ปะสูง ก็สูงพรา
สนิท สนมกล
ผิอยู่ ฌ ยศใหญ่
ละห่าง สหายปอน

บ มิววน จะเลวทราม
สุภาพ มีไฟสูง.
คติคือ สมานฝูง—
มนะร่วม เจริญผล.
คุณะ,ต่ำ ก็ชมตน
คณะญาติ สโมสร.
ก็มีได้ สลัครอน
คณะเคย สมาคม.

พุทธศาสนาในเมืองไทย

ยังไม่เจริญพอ

โดย

อุบาสิกา สัมฤทธิ์ สังข์สุวรรณ

ความเห็นเอกชนรายนี้ แตกต่างจากความเห็นส่วนมาก และมีเหตุผลตามที่คุณเขียนได้บรรยายไว้อย่างนั้นแล้ว. เราเห็นว่า อาจเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ชอบคิดเป็นอย่างมาก จึงนำลงเพื่อถ้ามีทางที่จะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ ก็คงจะได้ช่วยกันเก็บเอาไปคิดไปตรองสืบไป. - คณะ บ.พ.

ประเทศไทยได้ชื่อว่านับถือพระพุทธศาสนา แต่ประชาชนชาวไทยเป็นจำนวนมาก ที่ยังไม่รู้จักศาสนาเพียงพอ เขารู้แต่ชื่อของพระพุทธศาสนาบ้าง รู้เรื่องของพระพุทธศาสนาบ้าง การนับถือศาสนา กลายเป็นการนับถือบุคคลเสียมากต่อมาก เพราะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเรา มีอยู่น้อยเต็มทีตามโรงเรียน นักเรียนทั้งชั้นสูงและชั้นต่ำ ไม่เข้าใจศาสนาของตนเสียเลยก็มีที่เป็นเช่นนี้ เพราะมิได้มีการเผยแพร่ให้เต็มที่ และส่วนมากที่สุดดูเหมือนจะมีความเห็นกันว่า คนเราตายแล้วก็ไม่มีอะไรไปถือกำเนิดอีก การเชื่อถือผิดๆ เช่นนี้ เป็นเรื่องเสียหายอย่างร้ายกาจ ความจริงควรที่ผู้ใหญ่ในหน้าที่โดย

ทั่วๆ ไป จักต้องเอาใจใส่ในเรื่องศาสนาให้มาก และจัดหลักวิชาในพุทธ-
 ศาสนาให้เป็นวิชาชั้นสำคัญ ในบทเรียนของนักเรียน ครูทุก ๆ คนต้อง
 เป็นผู้เข้าใจศาสนาของตนได้แจ่มแจ้ง และเป็นผู้มีศีลธรรมจริงๆ ถ้าได้
 ฝึกฝนอบรมใจให้มีสมาธิกันทุกๆ คนแล้ว ฝึกนักเรียนอบรมใจให้เป็นสมาธิ
 ทั่วถึงกัน ในวันหนึ่งๆ มีการอบรมใจกันสักครึ่งชั่วโมง ทุกๆ ชั้นทุกๆ โรงเรียน
 จะมีผลดี นักเรียนที่ฝึกฝนใจอยู่เสมอ จะมีสติสัมปชัญญะดีมาก ถ้าใจสงบ
 ผ่องใสเยือกเย็นอยู่เป็นนิตย์แล้ว ก็ย่อมจะเป็นผู้รู้จักเหตุแห่งหายนะ และ
 เหตุแห่งวัฒนะได้ดียิ่งขึ้น ผู้ใหญ่ในทางราชการ ควรจะส่งเสริมให้เด็กได้
 ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เพียงพอ ถ้าได้ทำเช่นนี้ นักเรียนหนุ่ม
 สาวที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็จะมีความรู้ในพระพุทธศาสนา และรู้จักปฏิบัติ
 ใจของตนให้ดีขึ้น และต่อไปจะได้สนใจในทางพระพุทธศาสนามากขึ้นกว่านี้
 บิดามารดาที่ปล่อยปละละเลยในเรื่องศาสนา ย่อมเป็นการบกพร่องซึ่งนับ
 เนื่องในประการสำคัญที่สุด แต่คล้ายกับเขาจะไม่รู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญอะไรเลย
 ดูประหนึ่งว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่สิ่งที่มีค่าและไม่สำคัญจะนั้น พี่น้องชาวไทย
 ทั้งหลาย จงตื่นจากหลับใหลที่เกิด จงช่วยกันฟื้นฟูการฝึกฝนใจ มาอบรมใจ
 กันเถิด อย่าทอดธุระในการศึกษาธรรมชาติของใจกันเลย นักเรียนชาวไทย
 ทุกๆ คน ควรจะมีความรู้สึกคุณค่าพระพุทธศาสนาอย่างทราบซึ้ง มิใช่แต่
 เพียงถือศาสนาด้วยปากเท่านั้น.

ท่านพี่น้องผู้ทรงเพศบรรพชิตทั้งหลาย โปรดช่วยกันผะดุงศาสนาให้
 ถาวรรุ่งเรืองสืบไป พระพุทธศาสนาจะเจริญได้นั้น ย่อมมิได้หมายความว่า
 เพียงว่า มีภิกษุหลายๆ หรือบวชนานๆ ไม่สึกตลอดชีพ หรือมีการเรียนจบชั้นสูงๆ
 มีเสนาสนะหรือหุราทันสมัย การศึกษาเป็นเพียงแผนที่ยังทางเท่านั้น ถ้าศึกษาจบ
 ชั้น แต่มิได้ฝึกฝนอบรมใจให้เป็นสมาธิแล้ว ใจก็ไม่เห็นใจ ไม่รู้จักใจอยู่
 นั่นเอง ดังนั้นใจก็ย่อมตกอยู่ในภาวะอันเป็นโทษของอวิชชาตลอดชีพ ใจไม่

ประสบความสุขแท้ ฤกษ์ที่ถึงพร้อมด้วยการศึกษาชั้นสูงมีมาก ในสมัยนี้ แต่ก็ไม่ใคร่ปรากฏว่า ได้มีการศึกษาอบรมใจให้ชำนาญเข้าศึกษากันเลย ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เป็นเหยื่อล่อให้หลงติดอยู่ตลอดชีพ เพราะฉะนั้น จึงหาภิกษุที่เป็นยอดมนุษย์ใจเย็นได้ยากเต็มที ถ้าหากภิกษุทั้งหลายที่มีความรู้ทันสมัยต่างพยายามอบรมใจ จนชำนาญก็เลิศมาก ๆ องค์กรแล้ว จะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น เพราะสามารถจะส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ เป็นอย่างดี.

ถ้าเพศภิกษุอบรมใจจน งามรอง งามเลิศ การแสดงธรรม จะมีประโยชน์แก่เทศมรราวาสมาก เพราะทำให้มีอานุภาพในการแสดงธรรม ใจของผู้แสดงซึ่งอบรมฝึกฝนดีแล้ว เป็นใจผ่องใสสะอาด แม้ชั้นงามรองก็ยังมีอานุภาพผิดกว่าผู้มีใจอบรมใจเลย ถ้าหากใจงามเลิศด้วยแล้ว ก็ยังมีอิทธิพลในการแสดงธรรม มากขึ้น ใจสมบูรณ์ด้วยอวิชชา ตัณหา อุปาทานนั้น แม้จะมีสำนวนไพเราะเพียงใด ก็ไม่มีอานุภาพมาก ผู้ฟังที่นิยมเพียงสำนวนไพเราะ เสียงไพเราะนั้นไม่ได้ประโยชน์ และก็ปรากฏเป็นจำนวนมาก ที่ผู้แสดงธรรมได้ไพเราะ แต่ต่อมาก็ทำความเสื่อมเสียขึ้นในเพศภิกษุ ผู้ฟังได้ประโยชน์น้อยเหลือเกิน การแสดงธรรมก็แสดงกันแพร่หลาย แต่ช่างหาผู้ที่ได้ประโยชน์ในการฟังธรรมยาก ก็เพราะผู้แสดงยังไม่มีอิทธิพลในการแสดง และยังมีใจอบรมใจให้ชนะเข้าศึก จึงมีประโยชน์น้อย.

ถ้าภิกษุใจงามรองงามเลิศมีมากองค์กรขึ้น และได้แสดงธรรมทางวิทยุ แก่นักโทษ และแก่นักเรียนทุกโรงเรียนแล้ว จะมีผลดีมาก เพราะก่อนแสดงท่านก็สอนให้ทำใจเป็นสมาธิเสียก่อน ในขณะที่ฟังอยู่เป็นสมาธิตลอดเวลา เป็นอันว่าได้ฟังธรรมด้วยใจ ก็ได้ความสงบเป็นสมาธิไปด้วย ฉะนั้นใจจะเบิกบานมาก และจะเข้าใจทราบซึ่งในข้อธรรมที่แสดงด้วย การฟังธรรมจะเป็นสมาธิได้ ก็เฉพาะผู้เคยหัดทำมาแล้ว หรือภิกษุผู้แสดงเป็นผู้ฝึกฝนมาแล้ว จนชำนาญ จึงจะสอนให้ผู้ฟังธรรมทำใจให้เป็นสมาธิได้ ถ้าภิกษุผู้แสดง

ธรรมไม่เคยฝึกฝนใจให้เป็นสมาธิเลย ก็ย่อมจะไม่มีอุบายสอนให้ผู้ฟังทำใจสงบเป็นสมาธิได้ ผู้ฟังคิดนึกตรึกตรองอยู่เสมอในขณะที่ฟัง ส่วนใจไม่หยุดคิดเลย จึงได้ผลน้อย ถ้าผู้แสดงธรรมได้สอนให้ทำใจเป็นสมาธิก่อนฟัง ผู้ฟังจะไม่คิดอะไรเลย ตลอดเวลาที่แสดงธรรมอยู่ ใจจะเบิกบานแจ่มชื่นมีกำลังมาก.

ความจริงน่าเสียดายเป็นอันมาก ที่มีภิกษุแสดงธรรมมากหลาย แต่ผู้ฟังได้ประโยชน์น้อยเหลือเกิน การแสดงธรรมแก่นักโทษในเรือนจำ ถ้าภิกษุมีคุณวุฒิในการอบรมใจเป็นผู้แสดง จะมีประโยชน์มาก นักโทษจะรู้ผิดรู้ชอบได้ดี เพราะได้ความสุขที่เกิดจากใจสงบเป็นสมาธิ การสอนนักโทษให้ทำสมาธิมีประโยชน์มาก ใจที่ได้รับการฝึกฝนเสมอแล้ว จะมีปัญญารู้เหตุของทุกข์ และเหตุของสุขได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ เขาจะได้เป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจในกาลต่อไป.

ผู้เป็นทหารทุกคน ถ้าต่างก็ได้ อบรมใจให้เป็นสมาธิกันแล้ว จะมีความสะดวกมากขึ้น อนุศาสนาจารย์ทุกคน ถ้าเป็นผู้ชำนาญในสมาธิแล้ว สามารถจะสอนทหารให้ทำสมาธิได้เป็นอย่างดี ทหารทุกคนจะมีใจ ผ่องใส เข้มแข็งกล้าหาญ ไม่เบื่อง่ายในหน้าที่ราชการ ใจจะมีอิทธิพลมากที่สุด (บางท่านอาจสงสัยว่า ถ้าทำสมาธิกันเสียหมดแล้ว หากเกิดสงครามขึ้นจะทำอย่างไร มิแพ้ข้าศึกหรือ ข้อนี้นผู้หัดทำสมาธิแล้ว จะไม่สงสัยเลย).

ท่านพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย โปรดใคร่ครวญดูให้ลึกซึ้งเถิด การอบรมใจให้เป็นสมาธิ มิใช่เป็นการถ่วงความเจริญของประเทศชาติ แท้จริงเป็นการสร้างชาติให้เจริญยิ่งขึ้น การอบรมใจยิ่งแพร่หลายมากเพียงใด ก็ทำให้ประเทศชาติเจริญมากขึ้นเพียงนั้น เพราะพลเมืองที่ร้ายจะกลายเป็นพลเมืองดี ประชาชนจะไม่เกียจคร้านในการศึกษา ในการแสวงหาอาชีพ จะไม่เบื่อง่ายในเครื่องประดับง่าย ๆ ใจที่ไม่ได้รับการอบรมให้เป็นสมาธิ นั้น เบื่อ

ง่ายที่สุด เสื้อผ้าที่ตัดมาใส่ไม่ก็ครั้งก็ทอดทิ้งเมื่อหน่าย ตัดใหม่รำไป คนมั่งมีเพียงคนเดียว มีเสื้อผ้าหลายๆ ร้อยตัว เครื่องแต่งกายสมัยนี้ เกือบไม่ต้องเย็บต้องปะใช้กันเลย ผู้มีใจเป็นสมาธิจะไม่เบื่อในเครื่องแต่งกายทุกชิ้น จะรู้สึกค่าของเงิน รู้จักถนอมพัสดุทุกชิ้น ไม่สุร่ยสุร่าย ไม่เป็นนักคឹม นักเลง การพะนัน นักเลงหญิง ใจจะยินดีจะเพาะครอบครัวของตน เพราะใจเป็นสมาธิ นั้น สงบผ่อนคลาย มีความสุขที่สุขุมประณีตยิ่งกว่าสุขตามธรรมดา รู้จักเหตุผลได้แจ่มแจ้ง ใจหนักแน่นรอบคอบ ไม่หวาดหวั่นตกใจง่าย การทำใจให้เป็นสมาธิ มีคุณค่าอ่อนกอนันต์ เหมาะแก่ชนทุกคนทุกวัยทุกเพศ เด็กๆ ก็ทำได้ แต่ผู้สอนจะต้องเข้าใจสอนเท่านั้น.

การทำสมาธิ เป็นยอดศิลปะแห่งการครองชีพของมนุษย์ ถ้ามุขย์ต่างทำใจเป็นสมาธิกันทุกคนแล้ว โลกนี้ก็จะไม่มีความเดือนร้อนเลย มุขย์จะครองชีพอย่างสะดวกสบายที่สุด ขอให้พี่น้องชาวไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนา จงหันมาเอาใจใส่ในวิชาประเภทนี้กันบ้างเถิด.

มีผู้กล่าวกันมากกว่า การทำสมาธิต้องละเลิกกิจการงานหมด จึงจะทำได้ แต่นั่นเป็นเฉพาะวิธียากๆ เท่านั้น จึงจะต้องละการงาน มีวิธีหนึ่งซึ่งสะดวกมากที่สุด แม้จะกำลังทำกิจการงานอยู่ก็ทำได้เสมอ ชาวนาชาวสวนก็ทำได้ดีในขณะที่ทำงาน พ่อค้าก็ทำได้แม้ในขณะที่ค้าขาย ข้าราชการก็ทำได้ในขณะที่ทำราชการตลอดวัน ใจเป็นสมาธิ คือใจหยุดไม่ฟุ้งไปในอารมณ์อื่นๆ ใจอยู่กับใจ ย่อมมีกำลังมีอำนาจรอบรู้เท่าทันเหตุการณ์ ผู้ทำควรทำให้ติดต่อกันอยู่เสมอ เวลาเจ็บป่วยใจจะสบาย ไม่มีทุกข์ไปตามกาย ไม่หวาดกลัวต่อความตาย ใจนั้นจะผ่อนคลายเบิกบานตามธรรมชาติ ไม่เหงาหงอยชบเซา ไม่รำคาญ ไม่เสียใจ.

ข้าพเจ้าเคยทดลองสอนผู้ทำกิจการงานให้กระทำมาแล้ว ปรากฏว่าเขาทำได้ดี แล้วก็ยังทำงานได้โดยมีใจเป็นสมาธิอยู่เสมอๆ ทำงานเหน็ดเหนื่อย

แต่กาย ใจไม่อ่อนเพลียหรือเหน็ดเหนื่อย ต่างกับเมื่อยังไม่เคยทำสมาธิ เพราะเวลานั้นกายเหนื่อยมาก ใจก็พลอยอ่อนเพลียไปด้วย.

การทำใจให้สงบหยุดคิด แต่ทำงานโดยไม่ต้องคิดนี้ ผู้ยังไม่ทราบมักจะสงสัยว่า หยุดคิดแล้วทำไมยังทำงานได้ แต่ขอให้ทดลองทำดูให้ถูกวิธีเถิด ท่านจะทราบด้วยตนเองว่า ไม่คิด แต่ทำได้จริง ก็เพราะใจระลึกแทนคิด คิดกับระลึกมิใช่ออย่างเดียวกัน ใจเป็นสมาธิ ย่อมใช้ความระลึกในกิจการแทนความคิด.

จาก หนังสือใจงาม หน้า ๔๑-๕๐.

เพื่อนสัตว์

รักสัตว์ — วนานา
เลี้ยงดู ทุกคืนวัน
รักรุกข อุปลัมภ์
กึ่งก้าน ฤ รานสิน
รักชน พึ่งเลี้ยงดู
นุ่งห่ม อุดมสม—

พึงรักษา บ่เด็ดฉันท์
จงอิมหน้า เป็นอาจิณ.
พึงรดน้ำ และพูนดิน
สงวนไว้ ได้เชยชม.
ให้อยู่สุข สราญรมย์
บุรณพร้อม ภัทษาหาร.

กฤษณาสอนน้อง.

บนยอดเขา

โดย

นายร้อยเอก ส. น. ม. หารุติ

ข้าพเจ้า ได้พบกับท่านผู้เฒ่านั้น โดยกระทันหัน ในขณะที่พอรู้สึกตัวว่า ข้าพเจ้าได้หลงทางเสียแล้ว และจะต้องผจญกับปัญหาแห่งการค้างคืนบนภูเขานี้เอง. ท่านผู้เฒ่านั้น ได้นั่งอยู่บนชะง่อนหิน อย่างเงียบกริบ และมีสิ่งกำบังตามธรรมชาติอยู่รอบตัวท่าน จนถึงกับว่า พอข้าพเจ้ามารู้สึกตัวได้ว่า มิได้อยู่คนเดียว ก็พอท่านได้เหลียวมาเผชิญหน้ากับข้าพเจ้าเสียแล้ว.

“ท่านจะบอกผมได้ไหมว่า” ข้าพเจ้าเริ่มกล่าว และแล้วก็ต้องหยุดชะงัก, เพราะดูเหมือนว่าดวงตาของท่านผู้เฒ่าผู้นั้น ได้มองผ่านข้าพเจ้าตลอดปรุโปร่งไป และรู้ความคิดนึกทุกอย่างภายในใจข้าพเจ้า จนทำให้คำที่จะถามนั้น กลายเป็นของไม่จำเป็นเสียเลย.

“ได้ซี ลูกเอ๋ย,” ท่านกล่าวขึ้นพร้อมกับยิ้มแฉ่ง. “ฉันได้เห็นเจ้าแล้ว จากห้องที่อาศัยของฉัน,” ท่านพูดพร้อมกับยกมือชี้ขึ้นไปทางยอดผาสูงหลายร้อยฟิต บนสิ่วชะ, และกล่าวต่อไปว่า “แล้วก็ลงมาเพื่อรอพบเจ้า. บัดนี้พระอาทิตย์ก็จวนตกดินแล้ว ดังนั้น เจ้าจำเป็นจะต้องค้างคืนที่นี่กับฉัน.”

โดยไม่พูดอะไรต่อไป แม้แต่คำเดียว ท่านผู้เฒ่าได้ลุกขึ้นออกเดินขึ้นไปบนภูเขา ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ออกเดินตามไป พร้อมด้วยความพิศวงเป็นอย่างยิ่ง ในความกะปรี่กะเปร่าของท่าน เพราะท่านอยู่ในวัยอันชรามากแล้ว อย่างเห็นได้ชัด.

ข้าพเจ้าได้พบว่า ห้องที่ท่านกล่าวถึงนั้น เป็นถ้ำที่สะอาด อยู่ตรงหน้าผาเล็ก ๆ มีเครื่องประดับห้องอย่างง่าย คือพระพุทธรูป ๑ องค์ ที่นอน ๑ ที่ หนังสือ ๒ — ๓ เล่ม และเก้าอี้กับโต๊ะคู่หนึ่ง. และจากปากถ้ำนั้น อาจมองเห็นทัศนียภาพ อันกว้างขวางสุดสายตา เป็นป่าไม้เขียวพืดติดต่อกันไปหลายไมล์ จนกระทั่งถึงทะเลอันอยู่ในระยะไกล. และเมื่อได้ระบายลมหายใจให้หายเหนื่อยเป็นเวลา ๒-๓ นาทีแล้ว ข้าพเจ้าก็ลงนั่ง และปล่อยให้สายตาของตนเองที่ย่อมองสายไปยังภาพระยะไกลเหล่านั้น ตามความพอใจ.

ข้าพเจ้าเกรงไปว่า ตนเองจะเป็นที่รบกวนท่านผู้เฒ่าเจ้าของถ้ำ จึงหันไปกล่าวกะท่านว่า “กระผมไม่ประสงค์จะให้ได้เท่าได้รับความอึดอัดรำคาญ แต่ประการใดเลยครับ...” แต่ท่านผู้เฒ่าได้จัดขึ้นอย่างสุภาพว่า “ลูกเอ๊ย, เจ้ามิได้เป็นเครื่องหนักอกหนักใจอันใดแก่ฉันเลย, ฉันยินดีเสียอีก ที่มีเจ้ามาร่วมด้วย และฉันรู้สึกว้า เจ้าเป็นที่สบายของฉันมาก.” ด้วยอากัป-กิริยาอันชวนให้ขบคิดของท่านนั้น ท่านได้จัดหาอาหารอย่างง่าย ๆ ออกมาเลี้ยงด้วยตัวท่านเอง ซึ่งหลังจากนั้น ต่างก็สงบเสงี่ยมกันอยู่ ซึ่งสำหรับข้าพเจ้าในขณะนี้ กำลังรู้สึกสำราญกาย เนื่องจากที่พักและอาหารที่ได้รับ.

ส่วนตัวท่านผู้เฒ่าเจ้าของถ้ำนั้น ก็ได้สงบนิ่งอยู่เหมือนกัน แต่เป็นความนิ่งของมหาอนุภาพ เช่นเดียวกับเครื่องไดนาโมไฟฟ้าขนาดใหญ่ ที่กำลังหมุนจืดอยู่ อย่างเงียบสนิท.

ในขณะนี้ ข้าพเจ้าทำตนให้เกิดความกล้าขึ้น พอที่จะถามท่านถึงกิจที่ท่านมากระทำอยู่ ในสถานที่อันเปลี่ยวเช่นนี้, และถามท่านขึ้นถึงข้อนี้.

“ฉันทำการ ศึกษาตัวเอง เพื่อว่าในไม่ช้านัก จะไม่มีตัวเหลืออยู่สำหรับให้ศึกษา.” ท่านตอบข้าพเจ้า.

“ที่ว่า ไม่มีตัว นั้น ได้หมายความว่าอะไรกันครับ ? ก็เมื่อยังศึกษาสูงมากเข้า ย่อมยิ่งทำบุคลิกภาพของเราให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป มิใช่หรือครับ ?”

“เจ้ารู้ได้อย่างไร ว่าตัวเจ้ามีอยู่” ท่านกลับย้อนถามข้าพเจ้า.

“โดยความรู้สึกต่าง ๆ ของกระผมครับ, โดยความจริงที่ว่า ผมได้เห็น และได้ยินได้ทำพูด, และรู้สึกต่ออากาศอันหนาวในคืนนี้ ที่ใบหน้าของผม.”

“ถ้าเช่นนั้น ลูกเอ๋ย, เมื่อเจ้าไม่อาจรู้สึกต่ออากาศหนาว, ไม่อาจได้ยินเสียงของฉันทน์ ไม่อาจรู้สึกกลิ่นดอกไม้, หรือไม่อาจรู้รสอาหารต่าง ๆ หรือมองเห็นหน้าฉันทน์ได้, เป็นต้น, อีกต่อไป แล้วในขณะนี้แล้ว ตัวเจ้าจะยังคงมีอยู่ในที่นี้ หรือหาไม่?”

ข้าพเจ้ารู้สึกลังเล แต่ก็ได้ตอบไปว่า “ผมกะเนเอาว่า ผมยังมีตัวผมอยู่ครับ.”

“แต่เจ้าอาจรู้ได้อย่างไรเล่า ว่ามีตัวเองอยู่?”

“เพราะเหตุอย่างเดียวกัน, คือผมยังคิดในใจได้อยู่ครับ.”

“ลูกเอ๋ย, แต่ทำไมเจ้าจะรู้สึกได้เล่าว่า มีฉันทน์อยู่ในที่นี้ด้วย.”

“ผมไม่อาจรู้สึกถึงได้ทำและสิ่งอื่นใดได้อีก, นอกจากความคิดในใจผมเองอย่างเดียวกัน.”

“ทีนี้สมมติว่า เจ้าตาบอด หูหนวก และไม่มีความรู้สึกทางใดทางหนึ่งอีกเลย สมองก็ซำรุดจนคิดอะไรไม่ได้. เจ้ากลายเป็นผู้ไม่อาจมีความรู้สึกใดๆ ทั้งสิ้น ดังนี้แล้ว เจ้ามีชีวิตอยู่หรือไม่?”

ข้าพเจ้าได้ลังเลอีกครั้งหนึ่ง แต่แล้วก็ได้ตอบไปว่า “มีครับ, ผมยังคงอยู่ที่ตรงนี้นั่นเอง, ยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่มีความรู้สึกเท่านั้น.”

“แต่ลูกเอ๋ย, เจ้าจงรู้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมาจากใจ ; ถ้าใจถูกทำลายเสียแล้ว ก็ไม่มีอะไรคงเหลืออยู่อีก มิใช่หรือ?”

“ครับ ผมเห็น, ถ้าเช่นนั้น ในกรณีนี้ ต้องถือว่าผมตายแล้ว ทั้งที่ตามความหมายทางเทคนิค มันยังคงมีชีวิตอยู่ในโครงร่างของผม.”

“ทีนี้ ถ้าหากว่าสมองของเจ้าได้รับการแก้ไขให้กลับคืนดี จนกระทั่งความคิดดำเนินต่อไปได้อีกแล้ว บัดนี้เจ้าจะชื่อว่า มีชีวิต หรือไม่?”

“มีครับ แน่نون, เพราะผมอาจคิดได้อีก, Cogito ergo sum^๑ นี้ครับ.”

“แต่ลูกเอ๊ย, เมื่อตะกี้นี่เอง เจ้าพูดว่าเจ้าตายแล้ว, บัดนี้เจ้าพูดว่า เจ้ามีชีวิตอยู่. นี่มีเป็นการกลับคืนชีพขึ้นมาใหม่หรือ?”

“เปล่าครับ เพราะผมมีได้ ตายจริงๆ นี้.”

“ก็ถ้า Cogito ergo sum เป็นหลักที่ถูกแล้ว, ตามที่เราพูดกันมา [ว่าคิดไม่ได้ แต่มีได้ตายนี้ มีเป็นของไร้สาระความจริงไปเสียหรือ? เพราะ Non cogito ergo non sum^๒ นี้?”

ข้าพเจ้านิ่งจ้งงไป และได้ถามขึ้นว่า ทำไมท่านจึงได้ตั้งปัญหายากๆ เช่นนี้ แก่ข้าพเจ้า.

“ลูกเอ๊ย, นั่นเป็นธรรมดาเหลือเกิน เพราะเป็นการชอบธรรมที่สุด ที่จะให้เจ้าตีปัญหาเหล่านี้ให้แตก เพื่อตัวเจ้าเอง. ความจริงนั้น ไม่มี “ตัวเจ้า,” ไม่มี “ตัวตน,” มันมีแต่เพียง ความผ่านไปๆอันถึยิบของระยะหนึ่งๆ ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ที่ผสมกันพอเหมาะแล้ว เปลี่ยนรูปเป็นสิ่งอีกสิ่งหนึ่ง สืบต่อกันไปอยู่อย่างไม่รู้จักจบสิ้น (Stream of BECOMING). เมื่อความคิดของเจ้าขาดสะบั้นลง ดังเช่นที่กล่าวมานั้น เป็นเพราะในขณะนั้น มีอะไรอย่างหนึ่งมากระทบขวางความไหลของกระแสนั้นไว้ชั่วคราว; แต่ต่อจากนั้นมา เหตุย่อมก่อให้เกิดผลอันใหม่ขึ้นอีก ตามกฎแห่งกรรม, ซึ่งเมื่อถึงรอบของมันแล้ว ย่อมเกิดผลอันใหม่ขึ้นอีกเสมอ, และ ดังนั้น การไหลแห่งกระแสนั้นก็ออกไหล ได้ต่อไปอีก.”

๑. Cogito, ergo sum แปลภาษาละติน แปลว่า “ฉันคิดได้, เพราะฉะนั้น ฉันมีชีวิต.” นี่เป็นหลักปรัชญาของ Descartes, ซึ่งนักสนทนามักอ้างมากกล่าวในรูปภาษาเดิมเสมอ -- ผู้แปล.

๒. แปลตรงกันข้าม คือ “ฉันคิดไม่ได้, เพราะฉะนั้น ฉันไม่มีชีวิต.”

แล้วท่านได้กล่าวต่อไปว่า “พอกันทีเถิด, มันเป็นเวลาเข้านอนเสียแล้ว เราค่อยสนทนากันใหม่อีก ในตอนเช้า.”

.....

ข้าพเจ้าตื่นขึ้น รู้สึกว่า แสงแดดกำลังส่องเข้ามาในถ้ำ, ท่านผู้เฒ่าผู้รับรองข้าพเจ้า ได้ตื่นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าจึงทำตามท่าน และลุกไปพบกับท่านที่ปากถ้ำ. อาทิตย์อุทัยในขณะนี้ ชวนดูยิ่งนัก, อากาศกระจ่างและสงบเงียบ, หุบผาลึกยังมีดครีมอยู่ ทั้งที่ยอดเขาทุกๆ ยอดโดยรอบ ได้กระทอนแสงโพลงอยู่ท่ามกลางแสงแดดอ่อน, และหมู่เมฆกำลังเป็นสีแดงจ้ำประกอบด้วยเงากระทอนเป็นสีชมพู.

ท่านผู้เฒ่าของข้าพเจ้า ได้ชี้มือไปยังแนวไม้ ซึ่งกำลังออกดอกสีแดงเป็นพืด พร้อมกับถามว่า “ดอกไม้เหล่านั้น สีอะไร?”

“แดงแก่ ครับ”

“เจ้าได้เลือกเอาคำว่า แดง มาให้ปนของสีที่เจ้าเห็นอยู่ในที่นั้น, ถึงฉันยอมรับว่าเช่นนั้น, แต่ว่า เจ้าได้เห็นสิ่งๆ นั้น เหมือนกันกับที่ฉันเห็นดังนั้นหรือ?”

“แน่นอนครับ คุณพ่อ, เราทั้งสองคนเห็นเหมือนกัน.”

“เจ้ารู้ได้อย่างไร ว่าเราเห็นเหมือนกัน? ฉันอาจเห็นดอกไม้เหล่านั้นเป็นสีเขียวก็ได้. เพราะถ้าฉันถูกเขาสอนมาแต่กำเนิดให้เรียกสีเขียวที่ฉันเห็นนั้น ว่าสีแดง ดังนี้แล้ว ตามที่เจ้าได้ยังเห็นนั้น เจ้าจะไม่อาจทราบได้เลย ความรู้สึกในสีของฉันนั้น ได้ผิดพลาดไปอย่างไร.”

“ถ้าดังนั้น สีเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวจริง ดังนั้นหรือครับ?”

“ฉันมิได้กำลังพูดถึงสี่เลย, แต่ฉันพูดถึงความรู้สึกในใจของเจ้า ที่รู้สึกต่อสีนั้น ๆ ดอกลูกเอ๋ย. สำหรับเจ้านั้น สีเป็นเพียงสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ถูกส่งต่อเข้าไปยังสมอง โดยคลื่นแสงระคนโคจรระคนหนึ่งเท่านั้น. เจ้าไม่เห็นหรือว่า ความรู้สึกต่อสีนั้น ของเจ้ากับของฉัน อาจต่างกันอย่างไรเชิงที่เดียว?”

“มันจะเป็นได้อย่างไรกันเล่า คุณพ่อ?”

“ถ้าเจ้าเคยมีเครื่องรับวิทยุสักเครื่องหนึ่ง, เจ้าย่อมจะทราบได้ว่า เครื่องรับวิทยุที่ปรับการรับไว้ อย่างไม่ถูกต้องนั้น มันจะทำให้เสียงดนตรีที่ส่งมา ได้ยินเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไป ; เสียงดนตรีบางเสียง อาจไม่ถูกรับ และกระจายออกมาให้เราได้ยินเลยก็ได้, และเสียงอื่นๆ อีกหลายเสียง อาจได้ยินอย่างเลวที่สุด. ถ้าเครื่องรับวิทยุมีอยู่สองเครื่อง ล้วนแต่ปรับการรับเสียงใช้ไม่ได้ทั้งนั้นแล้ว มันจะมีใช้เพียงแต่ส่งเสียงเลวๆ ออกมาเท่านั้น มันยังจะส่งออกมาไม่เหมือนกันอีกด้วย. ข้อนี้ ได้แก่อวัยวะเครื่องรับสัมผัสของมนุษย์เราเหมือนกัน, คือว่า ความรู้สึกทางสัมผัสทุก ๆ อย่าง อาจมีได้ อย่างผิดรูป บิดผันแตกต่างกันไปได้อย่างมาก (ตามที่อวัยวะเครื่องรับมันแตกต่างกันอย่างไร). มนุษย์ทุกคน ต่างมีขนาดและลักษณะแห่งการรับสัมผัสได้แตกต่างกัน ผิดกันไปต่างๆ แล้วแต่ว่าตนมีอยู่อย่างไร เหตุนี้จึงเป็นไปได้เลย ในการที่จะกล่าวว่า คนสองคน ได้เห็น ได้ยิน ได้ชิมรส ฯลฯ เหมือนกัน โดยไม่มีข้อแตกต่าง.”

“และนั่นหรือ คือข้อที่คุณพ่อหมายถึง ในเมื่อคุณพ่อกล่าวว่า สิ่งทุกอย่างมาจากใจ?”

“ถูกแล้ว, ฉันหมายความว่า คนเราแต่ละคน ล้วนแต่อาศัยอยู่ในโลกแห่งภาพลวง ที่เขาสร้างขึ้นเอง, — โลกซึ่งมีอยู่แต่ภายในใจของเขาเอง, และเป็นสิ่งที่ใจของเขาสร้างขึ้น.”

“ถ้าเช่นนั้น ก็ไม่มีอะไรที่เป็นของจริงอยู่เลยหรือ?”

“เปล่า ฉันมิได้กล่าวว่ามีของจริง. แต่โลกตามที่เจ้ารู้นั้น เป็นเพียงความรู้สึกทางสัมผัสในใจของเจ้ากลุ่มหนึ่ง เท่านั้นเอง, ซึ่งได้รับเข้ามารวบรวมถือไว้ว่า เป็นเช่นนั้นเช่นนี้ โดยใจของเจ้าเอง. และความรู้สึกเหล่านั้นเป็นเหตุผล ซึ่งจักต้องมีเหตุผล, ซึ่งเราอาจเรียกได้ว่า เป็นตัวความจริง ประจำอยู่ในสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏแก่ตัวเรา ซึ่งเรารู้สึกทางสัมผัส. อวัยวะเครื่องรับสัมผัสของเจ้า ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับรู้สึกทางสัมผัสเท่าที่มีอยู่ เหล่านั้น ล้วนแต่มีความสามารถอันอยู่ได้ขอบเขตที่จำกัด, ไม่สามารถถึงที่สุด, และทั้งมีความบกพร่องเช่นเดียวกับเครื่องรับวิทยุ ที่ปรับการรับเสียงมาอย่างเลวๆ นั้นเหมือนกัน, เพราะฉะนั้น ความรู้สึกโลก ที่มีขึ้นในใจของเจ้า ก็จำเป็นต้องเป็นความรู้ที่ไม่จริงอยู่นั่นเอง ; โลกที่เจ้ารู้จักหรือรู้สึกนั้น มิได้มีอยู่ ณ ที่ไหน นอกจากมีอยู่ภายในใจของเจ้าเท่านั้น.”

“แต่ถ้าหากว่าใจทำงานได้ถูกต้องทั่วถึงแล้ว มนุษย์จะไม่อาจเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่รอบตัวเราได้เลย เจียวหรือ?”

“ไม่ได้ดออกลูกเอ๊ย, แม้ว่าใจจะสามารถทำหน้าที่ของมันได้ดีเพียงไรก็ตาม อวัยวะเครื่องรู้สึกต่างๆ ของมัน เช่น ตาที่เห็นรูป หูที่ได้ยินเสียง สามารถทำงานได้แต่ในวงอันจำกัด ฉะนั้น จึงส่งภาพหรือเสียงของโลกภายนอกที่มันได้รับไปยังใจ ได้ไม่ครบถ้วนบริบูรณ์.”

“ผมยังไม่เห็นด้วยขอรับ โปรดอธิบายให้กระจ่างกว่านี้ได้ไหมครับ?”

“เจ้าเคยได้ยินเสียงร้องจ๊ิก ๆ ของค้างคาวไหม?”

“ไม่เคยเลยครับ. ผมได้ยินแต่ภรรยาของผมกล่าวว่า หล่อนเคยได้ยิน แต่ผมไม่เคยได้ยินด้วยตนเองเลย.”

“โดยแน่นอนทีเดียว, หูของเจ้ามีลักษณะที่ธรรมชาติปรับไว้สำหรับรับคลื่นเสียงที่มีความยาวขนาดหนึ่ง และเสียงจ๊ิกของค้างคาวนั้น อยู่ในพวก

คลื่นสั้นเหลือเกิน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ขนาดเสียง (note) ที่สูงที่สุด ที่หูผู้ชายอาจได้ยินได้ยาก. ผู้ชายส่วนมาก ซึ่งรวมทั้งเจ้าผู้หนึ่งด้วย ไม่อาจได้ยินเลย แต่ผู้หญิงแทบทุกคนได้ยิน, แม้จะไม่ทุกคนทีเดียว. โดยทำนองเดียวกันนี้ ตาของเจ้า ก็อาจเห็นได้เฉพาะสีอันอยู่ในจำพวกที่เป็นขนาดของแสงสะท้อน (Spectrum) ตามธรรมดา ที่ตามนุษย์เราอาจมองเห็น, แต่สีที่อยู่นอกขนาดแสงสะท้อนนั้น เจ้าก็มองไม่เห็น ทั้งที่เรารู้กันอยู่ว่าแสงรัศมีอื่น ๆ ก็ยังมีอีก เช่นรัศมีอินฟราเรด.^๑ แม้อวัยวะเครื่องสัมผัสอื่นๆ ของเจ้า ก็ทำนองเดียวกัน เจ้าจึงรู้สึกสิ่งที่จะให้รู้สึกขึ้นภายในใจเจ้า โดยผ่านทางอวัยวะให้รู้สึก (เช่น ตา, หู) ได้แต่ในขอบเขตอันจำกัด เท่านั้น.”

“ในเรื่องนี้ รวมสัมผัสทางกายอยู่ด้วยหรือครับ ?”

“ถูกแล้ว, เจ้าอาจ มีความรู้สึก ต่อแก่สະขณิคที่ไมม่มีการไหวตัว ได้ไหม ? ยังมีวัตถุลักษณะต่างๆ ซึ่งสัมผัสทางกายของเจ้า ไม่อาจจะสัมผัสรู้สึกมันได้เลย. จงมองดูรอบตัวเจ้าซิ. ที่นี่ทุกสิ่งทุกอย่างสงบเงียบ, แต่ยังคงอน, ตัวแมลงแต่ละชนิดกำลังส่งเสียง, และสิ่งที่เจ้าเรียกมันว่า ความสงบเงียบนั้น ก็คือความพัวพันกันอย่างยุ่งเหยิงของเสียงดนตรี ซึ่งตัวแมลงเหล่านั้นเป็นผู้บรรเลง นั่นเอง.”

“ขอรับ ผมเข้าใจในข้อนั้น. แต่ถ้าหากว่า ผมจะนำตัวของผมไปอยู่ในที่ซึ่งปราศจากสิ่งมีชีวิตใด ๆ เล่าขอรับ ?”

“ก็เจ้ารู้ได้อย่างไรเล่าว่า มีสิ่งซึ่งมีชีวิตอยู่รอบตัวเจ้าที่นี่ในขณะนี้ ? จันก็มีได้กำลังใช้สำนวน หรือความคิดในฝ่ายกายสิทธิ์หรือเร้นลับอะไร ในการอธิบายถึงเรื่องที่เป็นฝ่ายวัตถุรูปธรรมล้วน ๆ เช่นนี้เลย. ถ้ามีสัตว์ มีชีวิต

๑. Infra - Red รัศมีอันหนึ่ง อยู่ในจำพวกสีแดง แต่มีคลื่นแสงต่ำเกินที่จะให้ปรากฏแก่ตาเป็นสีแดง คงปรากฏแต่ความร้อนของรัศมีอันนี้เท่านั้น, เป็นสีแดงที่มนุษย์มองไม่เห็น -- ผู้แปล.

จำพวกหนึ่ง ซึ่งสมมติว่า สีของมันเป็นสี อินพรา-เร็ด, เช่นนี้ มันจะไม่ปรากฏแก่ตาเจ้า, เช่นนั้นมีใช่หรือ?”

“ครับ”

“และถ้ามันพยายามจะพูดแก่เจ้าเหมือนกัน แต่ว่าเสียงที่มันพูดมานั้น เป็นคลื่นขนาดสูงยิ่งกว่าเสียงค้ำคว จึก เสียอีกแล้ว เจ้าก็อาจไม่ได้ยินมันเลย.”

“ครับ, มันก็จะเป็สัตว์ที่เราเรียกว่า ไม่มีเสียง.”

“แม้ว่าจะสัมผัสอื่นๆของเจ้า ก็ทำนองเดียวกัน. ที่เชิงเขานี้, ที่ถ้ำนี้, มันอาจเคลื่อนไปด้วยชีวิต, อีกทั้งไปด้วยการต่อสู้อันประหลาด, และอบอวลไปด้วยเสียงไพเราะของคนตรี ทั้งๆที่เจ้าไม่มีทางจะรู้สึกได้แต่อย่างใดเลย.”

“สิ่งเหล่านี้ เมื่อกล่าวตามหลัก จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพียงไรก็ตาม มันก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่แน่ว่าจะมีอยู่ มิใช่หรือครับ?”

“ไม่แนในแง่ไหนกัน ? สำหรับผู้ที่ไม่เคยได้เห็น หรือได้ยินได้ฟังเรื่องทะเล เรื่องแมลงกะพูน เรื่องกึ่ง ก็ย่อมจะยืนยันอย่างหนักว่า สิ่งเหล่านี้ มิไม่ได้ในโลก. ปลาชนิดที่อยู่กันทะเลลึก แม้จะเป็นปลาตัวที่ฉลาดปราชญ์เป็เรื่องที่สุด ก็จะไม่เข้าใจเรื่องนกกระจอกเทศได้ยากที่สุด.”

“ถ้าดังนั้น คุณพอหมายหมายว่า ไม่มีอะไรที่จะเป็นไปได้, — สิ่งมหัศจรรย์ต่างๆเหล่านั้น มีอยู่ ดังนั้นหรือ?”

“ถูกแล้ว, ฉันหมายความว่า พันวิสัยที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้มิได้มีอยู่, ; แต่ที่มันไม่ปรากฏ ก็เพราะว่า อวัยวะสัมผัสของเราทำงานอยู่ในวงจำกัดเท่านั้นเอง. ในครั้งโบราณ คนบางคนอ้างว่า เขาสามารถมองเห็น “รัศมีที่ชานออกจากตัวสัตว์,”^๑ แต่ก็ถูกพวกนักวิทยาศาสตร์

๑. Aura รัศมีอย่างหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่า ชานออกจากมนุษย์และสัตว์, และโดยเฉพะคือรัศมีที่เมื่อชานออกมาแล้ว ทำให้การสะกดจิตดำเนินไปได้ตามต้องการ. -- ผู้แปล.

หัวตำรา หัวเราะเยาะเอา. แต่อย่างไรก็ตาม ครั้นมาถึงสมัยทุกวันนี้ โดยอาศัยเครื่อง Dicyanin, ใครก็ตาม ถ้าทนความรำคาญได้อยู่ได้โดยเครื่องมืออันนี้ ก็สามารถมองเห็นรัศมีที่กล่าวนี้จริงๆ. และข้อความตามที่พวกก่อนที่อ้างว่าเห็นรัศมีได้ด้วยตาเปล่า กล่าวไว้อย่างไร ก็ปรากฏว่าถูกต้องตรงกัน โดยการทดลองสอบสวน. โดยทำนองเดียวกันนี้ เจ้าอาจกล่าวได้ว่าเทวดา อสุรกาย ผี ปีศาจ ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนแต่มีอยู่อย่างไม่น่าเชื่อ. เมื่อได้พิจารณาแล้วตามภูมิรู้ของเจ้าเอง มันก็มีได้อย่างไม่น่าเชื่อ. แต่ใครเล่า เขาจะพูดไปว่า มันมีหรือไม่มี.”

“คุณพ่อออร์บ, ความคิดเห็นของคุณพ่อเองเล่า มีอยู่อย่างไร?”

“ฉันไม่มีความคิดเห็นอย่างใดเลย ฉันมีแต่ใจที่เปิดโล่งเด็ดขาดแล้วเท่านั้น. แต่สำหรับเรื่องนี้ ฉันแน่ใจ, ก็คือว่า ถ้าภูมิชั้นของชีวิตได้สูงขึ้น ไป จนเกิดมีอวัยวะเครื่องสัมผัสอื่นๆ มีเพิ่มขึ้นอีกมากกว่าที่เรามีอยู่ในเวลานี้แล้ว เราจะปรากฏว่า สิ่งต่างๆ ที่เราจะได้พบเห็นอยู่เป็นประจำวันนั้น จะมีคุณลักษณะแลรูปสัณฐาน แตกต่างจากที่เราเคยเห็นมาก่อนๆ ทั้งหมด และแปลกอย่างไม่เคยนึกฝันด้วย.”

“กระผมเคยได้ยินเขากล่าวกันว่า เรื่องเช่นการทำนายพยากรณ์ การทายจิตต์ผู้อื่น เหล่านี้ อยู่เหนือฐานะที่ปัญญาจะอธิบายได้ และว่ามันเป็นเรื่องอยู่นอกวงของการพิสูจน์ด้วย ตรรก (Logic).”

“ลูกเอ๊ย อย่าเข้าใจเช่นนั้น. เมื่อสิ่งเหล่านี้ไม่อาจอธิบายกันได้ด้วยภูมิรู้ในเวลานี้ของเรา ข้อนี้ ก็มีได้หมายความว่า ปัญญาจะไม่สามารถอธิบายมัน ในฐานะเป็นผลตามหลักตรรก แห่งมูลเหตุทางวัตถุวิทยาที่รู้จักกันอยู่, เสมอไปก็หาไม่ได้. ไม่มีอะไรตั้งอยู่ได้โดยปราศจากการตั้งอาศัยอยู่บนเหตุของมัน. และถ้าความรู้ของบุคคลหรือหมู่แห่งบุคคล ดังที่กล่าวมาแล้ว มีวงจำกัด ความอยู่ในวงจำกัดนั้น ก็หาได้ครอบไปถึงกำลังของปัญญา

ด้วยไม่เลย. ถ้าเรามีความรู้เพียงพอตามที่กำหนดไว้ อำนาจแห่งเหตุผลก็จะพบคำอธิบายสำหรับสิ่งเหล่านี้.”

“แต่ถ้าโลกเรานี้ เป็นสิ่งที่ไม่มีความจริง คำอธิบายอันนี้ มีพลอยเป็นสิ่งที่ไร้ความจริงไปด้วย และกลายเป็นเรื่องไม่จริงไปหรือ?”

“คำอธิบายนั้น คงจริงอย่างเต็มที่ และเป็นไปตามหลักตรรก ภายในวงของโลกอันเป็นมายา เท่าที่เรารู้จักมัน. แต่ที่ถูก ไม่ได้เป็นความจริงในขั้นปรมาตมสัจจะ (Ultimate Truth). เจ้าเห็นโต๊ะตัวนี้ไหม ? สำหรับเจ้ากับฉัน, มันเป็นความจริงที่จะกล่าวได้ว่า พื้นของมันเป็นแผ่นไม้กระดานที่แน่นแข็ง. แต่พวกนักวิทยาศาสตร์ฝ่ายฟิสิก ก็เป็นฝ่ายถูกเหมือนกัน ในเมื่อเขากล่าว, ด้วย “ความจริง” เท่ากัน, ว่ามันเป็นเพียงกลุ่มของปรมาณู (atoms) และมีวิชชุนทรีย์ (electrons) ซึ่งเคลื่อนไหวไปมาอยู่อย่างรุนแรงเท่านั้น, ซึ่งมันเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยที่ว่างและของแข็ง มีอยู่อย่างได้สัดส่วนกัน จึงทรงตัวอยู่ได้ เช่นเดียวกับในสวรรค์ (ซึ่งมีสิ่งต่างๆ ลอยอยู่ได้ในที่ว่าง). คำกล่าวนี้ “จริง” ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ภายในขอบเขตแห่งหลักวิชาของตน ๆ. แต่ทั้งสองฝ่ายที่กล่าวนี้ มิได้แสดงในฐานะความจริง ที่เรากำลังมีกำลังเป็นอยู่เช่นนี้. อันตัว “ความจริง” นั้น ก็เหมือนกันกับสิ่งอื่น ๆ ทุก ๆ สิ่ง, คือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่กับความจริงด้วยกัน, และขึ้นอยู่กับขั้นแห่งความก้าวหน้า, อันก้าวไปได้มากหรือน้อย, ซึ่งผู้แสวงความจริงได้ก้าวไปถึงแล้วนั่นเอง, ถึงแม้ว่าความรู้ที่ได้มาใหม่ จะไม่เคยขัดขวางกับหลักความจริง ที่สัมพันธ์กันอยู่ก่อน แต่มันก็ได้ข้ามขึ้นพื้นเลยไป. แต่ลูกเอ๋ย, ในบัดนี้ หลังจากที่เรารับประทานอาหารกันแล้ว ฉันจะส่งเจ้าไปถึงถนนที่กลับไปบ้านเจ้าเสียที เพราะเจ้ามีข้อที่จะต้องครัดคิดมากพอแล้ว สำหรับครั้งนี้.”

เมื่อกล่าวคำลาแก่ข้าพเจ้า ท่านผู้เฒ่าได้กล่าวเพิ่มให้ข้าพเจ้า เป็นคำสุดท้ายว่า

“จงยึดหลักสัจจะ ตามที่เจ้าเริ่มค้นพบไว้ให้มั่นคง, เพราะว่าความรู้สึกรู้สึกของเจ้าจะผิดไปเพียงไรก็ตาม แต่สิ่งเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เจ้าค้นพบ, และเพราะเหตุนี้เอง ความจริงที่เจ้าค้นพบ จึงเป็นความจริงที่เหมาะสมสำหรับเจ้า. มรรคา ที่เจ้าได้เริ่มเดินมาแล้ว จักนำเจ้าขึ้นไปสู่ความรู้อันสูงยิ่งขึ้นไปเสมอ, ไปสู่ความจริงอันสำคัญยิ่งขึ้น. เพราะฉะนั้น เมื่อเจ้าเริ่มลูบคลำความจริง จงเตรียมพร้อมเสมอ ที่จะเรียน จะรู้ และก้าวหน้า. เมื่อมองเห็นอยู่ว่าตัวตัวเอง กำลังเลื่อนลอยไปมิได้คงที่ คุณเดียวกับลำธารสายตรงหน้าเรานั้นแล้ว เจ้าก็จงมองให้เห็นว่า ความไหลแห่งกระแสกรรมของเจ้านั้น ย่อมไหลตรงไปยังพระนิพพานเสมอไป.”

“ขอให้คุณพ่อ ลุถึงบรมศาสนดิ อันใหญ่ยิ่งเถิด.”

จบตอนที่ ๑

โสวจสุตตา

ผู้น้อย เชื้อถ้อยท่าน —	ผู้เหนือ ตนนอ
เป็นส่วนแห่งวินัย สำ	เหนียกไว้.
สอนผิด สั่งผิด เชื่อ	ค้านเถิด,
ผิด ท่านยอมแก้ให้	คู่กัน.

ครูเทพ (จากไทยเขมม)

เกร็ดประวัติเกี่ยวกับพระมหินทร์

ปุสส สามเณร แปล จากเรื่อง Mahinda, The Torch – Bearer

เรื่องนี้ เป็นเรื่องเกร็ดระดับความรู้ แปลกออกไปจากที่เราเคย
ได้ยินได้ฟังกันอยู่ก่อน ซึ่งหวังว่าคงเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาประวัติ
ได้บ้างตามควร จึงนำลง ในฐานะเป็นเรื่องพิเศษ. -- คณะบรรณาธิการ.

เมื่อพระเจ้าอโศกมาทรงรำพึงถึงวิหารจำนวนพันๆ ซึ่งพระองค์ได้
ทรงสร้างขึ้นไว้ในอาณาจักร ของพระองค์ วันหนึ่งพระองค์ได้ตรัสถามพระ
สงฆ์ทั้งปวงว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย “มีใครบ้างซึ่งทำสักการะบูชา
ต่อพระธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า ใหญ่ยิ่งไปกว่าข้าพเจ้าเล่า?”

พระโมคคัลลบุตรเถระได้ตอบว่า “แม้ในระยะเวลาที่พระผู้มีพระภาค
ยังทรงพระชนม์อยู่ ก็ไม่มีผู้บำเพ็ญทานผู้ใด จะยอมเสียสละยิ่งไปกว่าพระ
องค์ได้เลย.”

“ไม่มีบุคคลผู้ใด ซึ่งเป็นญาติในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เหมือนข้าพเจ้าดอกหรือ?”

“ดูก่อนบพิตร แม้ผู้บำเพ็ญทานเช่นพระองค์ ก็ไม่อาจจะเรียกได้ว่า
เป็นญาติในศาสนา พระองค์จะเรียกได้ก็แต่เพียงว่าเป็น ‘ผู้ให้วัตถุอันจำเป็น
แก่ชีวิต’ เท่านั้น. แต่ผู้ใดยินดี ยอมให้บุตรหรือธิดาของเขาได้เข้ามาบวช

ในหมู่สงฆ์ (ในศาสนา) ผู้นั้นควรเรียกได้ว่า เป็นทั้ง “ผู้ให้วัตถุอันจำเป็น” ด้วย และเป็นทั้ง ‘ญาติในศาสนา’ ด้วย พร้อมทั้งสองประการ.”

พระราชารำต้องทรงนั่งอิงอยู่ พระองค์ทรงมีพระเนตรอันเต็มไปด้วยความหวังทอดตรงไปยังพระมหินทร์ และพระนางสังฆมิตตา ซึ่งประทับยืนอยู่ใกล้ๆพระองค์, และตรัสถามว่า “เจ้าทั้งสองปรารถนาจะบรรพชาอุปสมบทหรือลูกรัก? การบรรพชาถือกันว่าเป็นสิ่งที่ดีเลิศ.”

“ข้าแต่พระมหाराชเจ้า ถ้าหากพระองค์ทรงประสงค์เช่นนั้นไซ้ร้ พวกหม่อมฉันจะเข้าบรรพชาในวันนี้ก็ได้. เพราะว่ากุศลกรรมอันใหญ่ยิ่ง ย่อมเกิดจากการบรรพชาของพวกหม่อมฉันทั้งสอง ทั้งแก่หม่อมฉันและทั้งพระองค์ด้วย.”

พระมหินทร์ผู้มีพระชนมายุ ๒๐ พรรษา และพระนางสังฆมิตตาผู้มีพระชนมายุ ๑๘ พรรษา เป็นโอรสและธิดาทั้งคู่ ซึ่งทรงประกอบไปด้วยคุณธรรมอันยอดเยี่ยม ก็ได้เปลี่ยนเครื่องทรงอย่างเจ้า มาทรงจีวรแห่ง ภิกษุ และภิกษุณี (ผู้ขอ) ตามพระราชประสงค์ของพระบิดาของพระองค์ ฉะนี้.

กาลเวลาได้ล่วงไป ๑๒ ปี นับตั้งแต่พระมหินทร์ได้เข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุ และพระโมคคัลลีนบุตรพระอุปัชฌาย์ของท่าน ได้มอบหมายให้ท่านไปเผยแผ่พระธรรม เพื่อชักนำให้ชนเหล่านั้นรับนับถือพระพุทธศาสนา. พระมหินทร์ เมื่อท่านมาพิจารณาถึงเวลาอันสมควรสำหรับกิจการเรื่องนี้ จึงดำริห์ว่า “พระเจ้ามุตตลิวะ พระราชาปัจจุบันแห่งลังกา ทรงชรามากแล้ว (ย่อมจะทรงมีทิฐิमानะอันแรงกล้า เป็นธรรมดา) ฉะนั้น เราจะคอยอยู่จนกระทั่งโอรสของพระองค์เป็นพระราชารำเสียก่อน.”

ในเวลานั้น ท่านเห็นว่าสมควรที่จะไปเยี่ยมญาติของท่านเองมากกว่า ดังนั้น เมื่อท่านได้กล่าวลาพระอุปัชฌาย์และเพื่อนสหธรรมิกของท่าน และได้ขออนุญาตต่อพระราชารำแล้ว มีเพื่อนเถระ ๔ รูป กับสุมนะสามเณร โอรส

ของนางสังฆมิตตา ติดตามมาด้วยผู้หนึ่ง. ท่านได้ออกเดินทางไปยัง
 ทักษิณาคีรีชนบท (Dakkhinagiri) (ซึ่งอยู่มาทางใต้ของทิวเขาราชคฤห์).

เมื่อท่านได้พักแรมอยู่ที่นั่น ๖ เดือนแล้ว จึงได้ออกจากทักษิณาคีรี
 ชนบทไปยังเวทิสะคีรีชนบท (Vedisagiri) (ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า ภิลสา อยู่ใน
 ในแคว้น กวาเลียรุ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองโพลาล
 ๒๖ ไมล์) (Modern Bhilsa in Gwalior state situated twenty – six miles
 north – east of Bhopal) ซึ่งในที่นั้น ท่านได้เลยไปเยี่ยมมารดาของท่าน
 (ตามความมุ่งหมาย) (เจ้าชายอโสภในขณะที่ยังทรงปกครองแคว้น อวันตี
 (Avanti) (อุจเจณี) (Ujjena) ได้ทรงพบหญิงสาวที่พอพระทัยผู้หนึ่งในที่นั้น
 แล้วพระองค์ทรงอภิเษกมาเป็นชายาของพระองค์ และนางก็ได้ประสูติพระ
 มหินทร์ และนางสังฆมิตตา หญิงสาวผู้นี้มีนามว่า เทวี).

เมื่อนางได้เห็นลูกรักของนางเข้าไปใกล้ นางได้ต้อนรับท่านและเพื่อน
 สหธรรมิกของท่านด้วยโภชนาหารอันประณีต ซึ่งปรุงโดยนางเอง และจัด
 ให้ท่านไปพักอยู่ที่เวทิสะคีรีวิหารอันรื่นรมย์.

ขณะที่ชายหนุ่มชื่อว่า ภัททกะ ลูกชายของธิดาน้องสาวแห่งนางเทวี ได้
 ฟังพระธรรมเทศนา ซึ่งแสดงโดยพระมหินทเถระ ก็ได้สำเร็จพระอนาคามี
 (บุคคลผู้ไม่กลับมาดำเนินชีวิตในมนุษยโลกอีกต่อไป) และได้ตั้งใจที่จะอยู่
 กับพระเถระ

เมื่อได้ค้างแรมอยู่กับมารดาของท่านเป็นเวลา ๑ เดือน แล้วพระมหินทร์
 พร้อมด้วยบริวารของท่านก็ได้ออกจากภิลสา ในวันเพ็ญ เดือนเชตตะ (พฤษ-
 ภาคถึงมิถุนายน) ไปถึงลังกาอันเป็นที่ซึ่งท่านเหาะลอยลงเหนือยอดผาศิลา
 ซึ่งอยู่บนภูเขามิสสะกะ อันเป็นรมณีสถานะอัมพัทธเจดีย์ ที่งามเด่นด้วย
 ประการดังนี้.

ขณะที่กำลังทรงเพลิดเพลินอยู่ด้วยการไล่เนื้อ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสรามาแห่งลังกาได้ทรงไล่ตามกวางตัวหนึ่งจนกระทั่งไปถึงที่ซึ่งพระมหินทรียืนอยู่ เมื่อทอดพระเนตรเห็นพระเถระ พระราชาได้ประทับยืนคดคดลึงอยู่ พระเถระได้กล่าวว่า “มานีก่อนดิศสะ” เมื่อทรงสดับฟังเสียงเรียกโดยพระนามส่วนพระองค์เช่นนั้น พระราชาทรงดำริหว่า พระเถระผู้นี้คงเป็นยักษ์ที่แปลงมาโดยแน่นอน แต่พระเถระกล่าวว่า “ข้าแต่พระมหाराชาเจ้า พวกอาตมาเป็นสมณะ พวกอาตมาเป็นสาวกของพระราชาแห่งพระธรรม เพราะเหตุที่มีความกรุณาต่อพระองค์พวกอาตมาจึงได้จากชมพูทวีป (India) ตรงมาयังที่นี่.”

เมื่อทรงสดับเรื่องนี้ และหวนระลึกถึงเรื่องพระเจ้าอโศกพระสหายของพระองค์ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงซาบซึ้งในพระทัยว่า พระเถระคงเป็นสมณะโดยแท้จริง เมื่อทรงฝันพระพักตร์ไปทางภิกษุรูปอื่น ๆ พระองค์ได้ตรัสถามว่า “พระผู้เป็นเจ้าเหล่านี้ได้มาถึงที่นี่แต่เมื่อไหร่?” ดูก่อนบพิตร (ท่านเหล่านี้) มาพร้อมกันกับอาตมา.” “ในชมพูทวีปยังมีท่านอื่น ๆ (ซึ่งเป็นภิกษุ) เหมือนท่านเหล่านี้อีกไหม?”

“ชมพูทวีป รุ่งโรจน์ไปด้วยรัศมีแห่งฟ้ากาสาวพัสดร มีพระอรหันต์จำนวนมากมาย ซึ่งล้วนแต่ได้ศึกษาจบไตรเภท, ล้วนแต่คล่องแคล่วในการใช้ปาฏิหาริย์, ล้วนแต่ชำนาญในการหยั่งทราบวิถีจิตต์แห่งบุคคลอื่น และมีหูเป้นทิพย์ ล้วนแต่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคทั้งสิ้น.”

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ท่านได้มาถึงที่นี่โดยทางใดเล่า?”

“อาตมา มาทางบกก็มีใช่, ทางน้ำก็มีใช่.”

พระราชาทรงทราบได้ทันทีว่า ท่านเหล่านั้นคงมาทางอากาศ. เพื่อจะทดลองพระปริชาลาดาของพระราชา พระเถระจึงถามพระราชาว่า “ดูก่อนบพิตร ต้นไม้ต้นนี้เรียกชื่อว่าอะไร?”

“ต้นไม้นี้ เรียกชื่อว่าต้นมะม่วง”

“ยังมีต้นมะม่วงต้นอื่นนอกจากต้นนี้อีกไหม?”

“มีต้นมะม่วงต้นอื่นอีกเป็นอันมาก”

“และยังมีต้นไม้อื่นๆนอกจากต้นมะม่วงต้นนี้ และนอกจากมะม่วงต้นอื่น ๆ เหล่านี้ไหม?”

“มีอีกเป็นอันมากพระเจ้าข้า, แต่ต้นไม้เหล่านี้ไม่ใช่ต้นมะม่วง.”

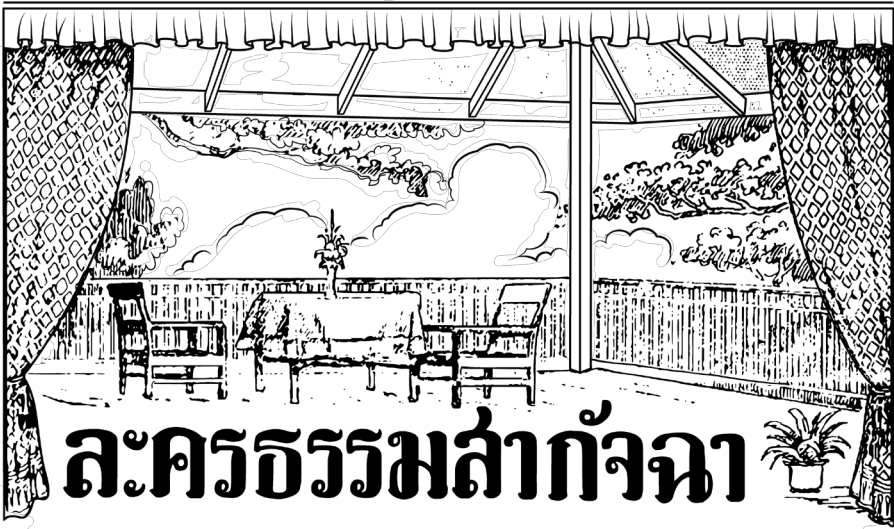
“และต้นไม้อื่นๆนอกจากต้นมะม่วงเหล่านี้ และต้นไม้ที่ไม่ใช่ต้นมะม่วงเหล่านี้ยังมีอีกไหม?”

“มีต้นมะม่วงต้นนี้พระเจ้าข้า.”

“ดูก่อนท่านผู้ครองชนทั้งปวง พระองค์ทรงทราบความจริงถ่องแท้แล้ว.”

เมื่อพระเถระได้ทดลองพระปริชาลาคของพระราชาดังนี้แล้ว ในวันนั้น และวันต่อมา จึงได้แสดงธรรมเทศนาในพระสูตรต่างๆ โปรดพระราช และเหล่าบริวารของพระองค์. ในครั้งนั้น ท่านได้เทศนาในพระสูตรเดียวกันกับพระสูตรที่ เมื่อครั้งหนึ่ง ได้แสดงโดยพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร (นายทัพแห่งธรรม) แก่ชาวเมืองสาวัตถี ในเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่ ด้วยอำนาจการประพฤติปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง และคำสั่งสอนของพระมหินทร์ ประชาชนจำนวนพันๆ ได้หันเข้ามารับนับถือ และปฏิบัติตามท่าน มีคนเข้ามาบรรพชาในศาสนา ทั้งคนมั่งมีและคนเจียมใจเป็นจำนวนมากมาย.

ที่เกาะลังกา นี้ พระเถระผู้ที่ทำให้ใครเปรียบเสมอมิได้, ผู้เป็นแสงสว่างแห่งเกาะลังกา ได้แสดงธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นภาษาของชาวเกาะนั่นเอง. และได้นำลัทธิศาสนาอันแท้จริงมาสู่ลังกาโดยทั่วถึง ดูว่าเป็นพระเจ้าผู้คุ้มครองเกาะลังกา ให้ได้รับความสว่างรุ่งเรือง ฉะนั้นใดก็ฉันทัน.

ละครกรรมล่ากัจฉา

(ดัดแปลงมาจากหนังสือหัตถกรรม ของท่านผู้ไม่ปรากฏนาม ตรวจสอบแก้ไขโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส พิมพ์ในงานศพ ม.ล. แกล้ว ราชจินดา)

การศึกษาธรรมะด้วยวิธีตามตอบ หรือที่เรียกว่าปูลงาวีสัชนา นั้น เหมาะสำหรับทุกคนที่แรกเริ่มเรียนธรรม เป็นเหตุให้ฟังง่าย เข้าใจง่าย ได้ผลดี มีความรู้ในทางธรรมแล้ว ยังจะได้ความรู้พิเศษ ในทางพูดจาได้ตอบอีกโสดหนึ่งด้วย. เห็นเหตุดังกล่าวนี้เราจึงได้ เลือกรวบรวมหนังสืออธิบายธรรม ที่อยู่ในรูปการปูลงาวีสัชนามาลงเพื่อ การศึกษาของท่านผู้อ่านของเรา ซึ่งในที่สุดเราก็เลือกได้เรื่องนี้จาก หนังสือที่มีอยู่ในตู้สมุดของเรา. เราหวังว่าท่านคงจะได้รับความ บันเทิงพร้อมกันไปในตัว เหมือนดูละครบ้างปนแน่. -- คณะ บ.พ.

ฉากที่ ๓, การคิดกับการสงบความคิด

วันนี้ ละครของเราเปิดฉากขึ้นที่บ้านแม่หยุดใจ เนื่องจากแม่รู้จริงได้ ไปหาแม่หยุดใจถึงบ้าน เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน เพื่อสนทนาธรรมกันอย่างเคย แม่หยุดใจเรียกให้รับประทานหมาก แต่แม่รู้จริงปฏิเสธ และบอกว่า ได้เลิก รับประทานเสียแล้ว เพราะในบัดนี้ ประเทศไทยได้มีมติเป็นของประเทศว่า

การรับประทานหมาก มิใช่วัฒนธรรมของชาติ และทั้งไม่เป็นวัฒนธรรมแต่อย่างใดเลย ตรงกันข้ามกลับเป็นอวัฒนธรรม เพราะไร้ประโยชน์และให้โทษอีกส่วนหนึ่งด้วย ควรที่พุทธบริษัทผู้ถือความจริงเป็นพระเจ้า จะเลิกเสีย แม่หยุดใจเห็นด้วยในเรื่องนี้ ทั้งตกลงกันว่าจะขอร้องให้เพื่อนอุบาสิกาอีกหลายคน เลิกล้างโมหกรรมอันนี้เสีย เพื่อทำความสะอาดหมดจดให้แก่ดวงวิญญาณยิ่งขึ้นโดยทั่วกัน.

แม่หยุดใจ แก่เป็นนักสงบใจไม่คิด อย่างสมชื่อ แม่รู้จริง แก่ก็เป็นนักคิดค้นอย่างสมชื่อเหมือนกัน วันนี้แกจะสนทนากันว่าอย่างไร เราจะได้ฟังกันต่อไป.

แม่รู้จริง : เมื่อคืนนี้ฉันได้ตรองเห็นธรรมะที่ลึกซึ้งอีกข้อหนึ่ง ซึ่งฉันเห็นว่าควรนำมาบอกกล่าวแก่แม่หยุดใจเป็นอย่างยิ่ง.

แม่หยุดใจ : ตรองได้ความอย่างไรกันจะ ?

แม่รู้จริง : อ้อ ฉันตรองเห็นความจริง ว่า ตา หู จมูก เหล่านี้ มันเห็นรูปฟังเสียง หรือรู้สึกแต่ลำพังมันเองไม่ได้ดอก ฉันได้ลองเบียดตาคนที่หลับ แล้วเอาของสิ่งหนึ่งไปจ่อที่ตา เงามภาพของสิ่งนั้นก็ปรากฏอยู่ในแก้วตาของเขา แต่เมื่อเขาตื่นขึ้น ฉันถามว่าเมื่อตะกี้เห็นอะไรบ้าง เขาตอบว่าเปล่าเลย ฉันจึงเอามาตรองดูได้ความว่า ตาเป็นทีสำหรับใจวิ่งมาเห็นรูป หูเป็นทีสำหรับใจวิ่งมาฟังเสียง และจมูกเป็นทีสำหรับใจวิ่งมารู้กลิ่น ลิ้นเป็นทีสำหรับใจมารู้รส กายเป็นทีรู้สึกสัมผัส ใจมีแต่จะวิ่งวุ่นไม่มีหยุด เดี่ยวไปที่ตา เดี่ยวไปที่กาย เป็นต้น เหล่านี้เป็นอันว่า เดี่ยวเกิดที่นั่น เดี่ยวดับไป เดี่ยวไปเกิด

ที่โน้น มีเกิด ๆ ดับ ๆ เป็นธรรมดาของมันเอง อย่างน่า
อ่อนอกอ่อนใจ อย่างที่ฉันไม่เคยคิดมาก่อน ฉันเลย
ตรงต่อไป ก็ยิ่งมองเห็นธรรมชาติของมันเสียยิ่งยาว
และสังเวชเป็นที่สุด.

แม่หยุดใจ : ป่วยการจะ อย่าคิดไปเลย ใจจะยุ่งไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มี
ประโยชน์อะไร.

แม่รู้จริง : ไม่ให้คิดแล้ว จะได้รับความรู้มาจากไหนเล่าจะ.

แม่หยุดใจ : ทำใจให้หยุดนิ่ง ไม่ต้องคิดอะไรเลย ก็รู้ความจริงขึ้น
ได้เองนี่จะ.

แม่รู้จริง : ความเข้าใจของฉันตรงกันข้าม ฉันเห็นว่ามัวแต่สงบใจ
ไม่แยกชั้นห้าอายตนะออกพิจารณาหาความจริงแล้ว ก็
กลัวว่าจะซึมเซอไม่รู้อะไร หน้าก็เข้า ก็จะชี้แจงจน
กระทั่งหียบของใส่ปากรับประทาน.

แม่หยุดใจ : อ้อ ยิ่งดีเสียอีกจะ จะได้ไม่ติตรส หิวจัดเข้า ก็กิน
เพียงแก้หิว ไม่แสไปหาความเป็นทาสล้น ชี้แจงอย่าง
นี้ ฉันเห็นไม่เป็นโทษ ไม่เหมือนชี้แจงเจริญสมาธิ
เพื่อรับจิตต์.

แม่รู้จริง : แม่หยุดใจว่ากระทบฉันละครมั่งจะ เห็นฉันมัวแต่คิด
มากนัก ไม่ได้เจริญสมาธิ (พูดมาถึงตอนนี้ ครูก็มาถึงบ้านแม่
หยุดใจ ทั้งสองคนลงไปต้อนรับครู ไหว้และครูก็ไหว้ตอบ ครูถามถึงว่ากำลัง
พูดเรื่องอะไรกัน แม่รู้จริงก็เล่าให้ครูฟังจนตลอด และขอให้ครูช่วยตัดสิน
ว่า ใครผิดใครถูก ครูบอกให้ต่างฝ่ายต่างพูดไปให้สุดกระแสความ จึง
จะชี้ผิดชี้ถูกได้).

แม่รู้จริง : ก็ที่แม่หยุดใจว่าให้สงบใจให้นิ่งๆ แล้วความรู้ก็จะเกิด
ขึ้นมาเองนั่น มันจะผุดขึ้นมาได้อย่างไรจะ.

- แม่หยุดใจ : เมื่อใจสงบนิ่ง ไม่ไหลไปรู้สึกทาง ตา หู จมูก เป็นต้น แล้ว ความจริงอะไรๆที่ใจอยากรู้ ก็ปรากฏขึ้นที่ใจเอง ไม่ว่าจะอยากจะรู้ความจริงอะไร เป็นรู้ได้หมด.
- แม่รู้จริง : เมื่อใจยังไม่ใสสงบนั้น ความจริงต่างๆมันไปอยู่ที่ไหน เสียเล่าจ๊ะ จึงไม่ปรากฏขึ้นแก่ใจ.
- แม่หยุดใจ : ใจไปติดธุระอยู่กับ รูป เสียง กลิ่น เป็นต้นเสีย จึงไม่รู้ความจริง.
- แม่รู้จริง : ก็ รูป เสียง กลิ่น เป็นต้นนั้นแหละ ไม่ใช่ตัวความจริงดอกหรือจ๊ะ ในสิ่งเหล่านั้น ไม่มีความจริงที่จะให้เรา รู้ดอกหรือจ๊ะ.
- แม่หยุดใจ : สิ่งเหล่านั้นก็เป็นตัวความจริง และมีความจริงอยู่ใน สิ่งเหล่านั้นเหมือนกันจ๊ะ แต่.....
- แม่รู้จริง : แต่อะไรเล่าจ๊ะ, ใจไปจุดใต้คำตอบเข้าที่คลังของความ จริงแล้ว ทำไมไม่รู้ความจริงเล่าจ๊ะ.
- ครู : ตรงนี้สำคัญนัก แก้ให้ดี คนถามก็อย่ารุกนักจ๊ะ คน แก้ก็ค่อยๆแก้. แม่หยุดใจระวังให้ดี เดิมบอกเขา ว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ปิดบังความจริง บัดนี้มายอมรับว่า สิ่งนั้นก็เป็ความจริงไปแล้ว ต้อง อธิบายให้เขา.
- แม่หยุดใจ : ตัวความจริงที่ฉันหมายถึงนั้น หมายถึงเอาความเกิด ๆ ดับๆของใจ ที่ไปเกิดๆดับๆตาม รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้นนั้นเหมือนกัน. เมื่อใจสงบจากความพัวพันกับ รูป เสียง กลิ่น รส เหล่านี้แล้ว จึงจะค่อยรู้สึกใน ความเกิดๆดับๆนี้ได้.

- แม่รู้จริง : การรู้สึกต่อความเกิด ๆ ดับ ๆ ของใจนี้ มิใช่ความคิดหรือ
จะ และการคิดเช่นนี้ ไม่พาใจยุ่งหรือจะ. ที่แรก
ฉันพูดให้แม่หยุดใจฟังถึงเรื่องความคิดของฉัน แม่
หยุดใจว่าอย่าคิดนัก จะพายุ่งมิใช่หรือ.
- ครู : แม่หยุดใจแก้ไขดีๆ คิดเข้าไปอีกเปลาะหนึ่งแล้ว.
(ครูเห็นแม่หยุดใจถอนหายใจใหญ่ ก็รินน้ำร้อนส่งให้ พร้อมกับบอกว่า)
อย่าเพื่อยอมแพ้ คิดให้ดีๆ หยุดกินน้ำเสียที ข้อนี
สำคัญมากถึงกับต้องหยุดกินน้ำ. (แม่หยุดใจยกมือไหว้ รับ
ถ้วยน้ำร้อนมาดื่ม รำพึงพลาง ที่แรกตนเองไปดิการคิดหรือความคิด ครั้นมา
ถึงที่ตัวเอง การเห็นความเกิดดับของใจ ก็เป็นความคิดชนิดหนึ่งเหมือนกัน
แต่เป็นความคิดคนละชนิด ยากที่จะอธิบายให้ชัดได้ ครั้นจะไม่ยอมรับว่า
เป็นความคิดก็ไม่ได้ ครั้นจะยอม ตนก็ได้ดิการคิดไว้เสียก่อนแล้ว ในที่
สุด ก็นึกหาคำแก้ไขบ้าง พร้อมกับที่น้ำร้อนค่อยหมดด้วยลง)
- แม่หยุดใจ : ฉันขอลถามแม่รู้จริงสักอย่างก่อนเถอะว่า ความรู้มีสอง
อย่าง อย่างหนึ่งเกิดจากการพิจารณาหรือการคิดเอา อีก
อย่างหนึ่งเกิดเอง ในขณะที่จิตต์ผ่องใสรับเป็นสมาธิ
ความรู้สองอย่างนี้ เหมือนกันไหมจะ.
- แม่รู้จริง : ไม่เหมือนกันจะ อย่างหนึ่งออกมาจากสมาธิ อย่างหนึ่ง
ไม่ได้ออกมาจากสมาธิโดยตรง.
- แม่หยุดใจ : ที่ฉันดิการคิดนั้น เพราะฉันเห็นว่า ความรู้ที่มาจากกา
รคิด เป็นของชั่วคราว ไม่ลึกลง ตรงกันข้ามกับความรู้
ที่เกิดจากการสงบนิ่ง.
- แม่รู้จริง : ก็ใครเขาเถียงเล่าจะ แต่แม่หยุดใจดิฉันว่า คิดสู้
ไม่ได้ ไม่ใช่หรือจะ.
- แม่หยุดใจ : จริง เพราะฉันเห็นว่าปัญญาที่ลึกลง จะเกิดขึ้นได้ ก็
ต้องอาศัยการสงบนิ่ง.

- แม่รู้จริง : ถ้าเช่นนั้นขอถามว่า พออยากจะสงบนิ่ง ก็นั่งได้ทีเดียว หรือจะ หรือว่าต้องหาอุบายประคับประคองใจเสียก่อน.
- แม่หยุดใจ : ถูกแล้ว ต้องหาอุบายประคับประคองใจเสียก่อนจะ.
- แม่รู้จริง : อุบายประคับประคองใจนั้น มิใช่การคิดหรือจะ.
- แม่หยุดใจ : ฉันขอมสารภาพว่าเป็นการคิดจะ.
- แม่รู้จริง : แม่หยุดใจเห็นว่า ที่คิดนั้น คิดเพื่ออะไรจะ.
- แม่หยุดใจ : คิดเพื่อประคับประคองใจให้สงบนิ่งจะ.
- แม่รู้จริง : ถ้าเช่นนั้น เมื่อมีใครมาถามแม่หยุดใจว่า จะทำใจให้หยุดนิ่งได้อย่างไร ก็มีต้องตอบเขาว่า คิดเสียก่อนแล้ว จึงหยุดนิ่ง หรือจะ. (แม่หยุดใจเข้าที่คับขันจะไม่ยอมรับก็ไม่ได้ เพราะตนได้พูดออกไปแล้วว่า ต้องคิดประคับประคองใจเสียก่อน ใจจึงจะสงบนิ่งได้ ฝ่ายครูพยักหน้าจิกๆอยู่ว่า ที่นี้ตายแน่ตายกระดิกไม่ได้. ครั้งแรกติการคิด ภายหลังต้องยอมรับว่าต้องคิด ใจจึงจะสงบได้. ในที่สุดแม่หยุดใจก็ยอมรับว่า ต้องเป็นอย่างนั้นจริง).
- แม่รู้จริง : ฉันขอถามแม่หยุดใจว่า ที่เห็นนั้น แม่หยุดใจต้องประสงค์ตรงไหนกันจะ ประสงค์จะเอาตรงที่ใจหยุดสงบนิ่งอยู่ ไม่คิดไม่นึก หรือว่าจะเอาตรงที่มันใสกระจ่าง รู้เห็นสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง หรือว่าจะเอาเลยนั้นขึ้นไปอีก คือเอาตรงที่มันวางเฉย ในเมื่อมันรู้เห็นสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงแล้ว.
- แม่หยุดใจ : ที่กล่าวมานั้น ทั้ง ๓ อย่าง ฉันไม่ปรารถนาเลยจะ เพราะมันเป็นแต่หนทางที่ใจดำเนินมาทั้งอาการเหล่านั้น. ครั้นเกิดขึ้นแล้วก็จะดับไป ฉันต้องการความพ้นทุกข์ ดับทุกข์ได้หมดอย่างเดียว.

แต่เอาเถิด ฉันอยากขอลามแม่รู้จริงบ้างว่า ที่แม่รู้จริงตรวจตรองแยกขั้นนี้ แยกอายตนะ ทำการทดลองจนถึงกับเปิดตาคนหลับนั้น เพื่ออะไรกันจะ.

- แม่รู้จริง : ฉันก็ประสงค์จะรู้จริงเห็นจริง ตามความจริงจะ.
- แม่หยุดใจ : การคิดไปตามอายตนะนั้นหรือจะเป็นความรู้จริงเห็นจริง.
- แม่รู้จริง : นั้นยังไม่ใช่ความรู้จริงเห็นจริงทีเดียวจะ เป็นเพียงหนทางเท่านั้น และคิดไป ก็เพื่อไม่ให้ใจไปเพลินอยู่กับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เท่านั้น.
- แม่หยุดใจ : เมื่อใจไม่เพลินใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แล้วเมื่อไรจึงจะรู้จริงเห็นจริงเล่า.
- แม่รู้จริง : เมื่อใจไม่เพลินในรูปเป็นต้น ใจก็ใส เมื่อใจใส ก็มองเห็นความเกิดความดับของความรู้และความคิด.
- แม่หยุดใจ : เมื่อใจใส มองเห็นความเกิดความดับนั้นแล้ว ทำอย่างไรต่อไปอีกเล่าจะ.
- แม่รู้จริง : ต่อจากนั้น ใจเฉย ไม่รักไม่ชัง.
- แม่หยุดใจ : ใจเฉยไม่รักไม่ชังนั้น มันสงบนิ่งหรือกระสับกระส่ายจะ.
- แม่รู้จริง : มันหยุดนิ่ง ไม่มีไหวเลยจะ.
- แม่หยุดใจ : ใจนิ่งสนิทเช่นนั้น มิซึมเซ่อชี้อะไรไปหรือจะ.
(แม่รู้จริงสะดุ้งวาม นึกได้ถึงคำที่ตนเคยติแม่หยุดใจไว้ ก็สารภาพ).
- แม่รู้จริง : แม่หยุดใจจะถามอะไรก็ถามเถิด ที่ฉันเคยพูดไว้นั้นฉันขอโทษ.
- แม่หยุดใจ : เพราะอะไรเล่าจะ ที่เฉยต่อการคิดการรู้ ไม่รักไม่ชัง.
- แม่รู้จริง : ความรู้ความคิดนั่นเองจะ เมื่อรู้จริงเห็นจริงแล้วก็เฉย.

- แม่หยุดใจ : ถ้าเช่นนั้น จะรู้จริงเห็นจริงไปทำไม เพราะไปๆมาๆ มันยังเป็นความรู้ความคิดอยู่นั่นเอง.
- แม่รู้จริง : เป็นความรู้ความคิดเหมือนกันก็จริง แต่ข้างหนึ่งรู้ผิด คิดผิด จึงสงบนิ่งไม่ได้. ข้างหนึ่งรู้ถูก จึงสงบนิ่งได้.
- แม่หยุดใจ : ถ้าเช่นนั้น แม่รู้จริงต้องการตรงที่ความสงบนิ่ง ไม่รักไม่โกรธ เช่นนั้นหรือจ๊ะ.
- แม่รู้จริง : ความคิดความรู้ที่สงบนิ่ง ไม่รักไม่โกรธนั้น ก็ไม่ต้อง การจ๊ะ เพราะเป็นแต่หนทางปฏิบัติ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป.
- แม่หยุดใจ : ถ้าเช่นนั้น แม่รู้จริงต้องการตรงไหนเล่าจ๊ะ.
- แม่รู้จริง : ฉันต้องการความพ้นทุกข์ จ๊ะ. (แม่หยุดใจถูกคิดขึ้นได้ทันทีว่า ความเห็นของตนทั้งสอง ตรงเป็นอันเดียวกัน เพราะต้องการความพ้นทุกข์ เหมือนกันและอยากจะให้ครูตัดสินว่าใครถูกใครผิด เพราะข้างหนึ่งมีหลักว่า คิดเพื่อให้รู้จริงเห็นจริง อีกข้างหนึ่งทำใจให้สงบนิ่ง เพื่อรู้จริงเห็นจริง).
- ครู : ถูกทั้งสองคน ข้างที่ว่าคิดแยกชั้นแยกอายุตะ ก็เพื่อให้ใจพ้นจากสิ่งเหล่านั้น เป็นใจใส รู้จริงเห็นจริง ส่วนข้างที่ว่าสงบนิ่ง ก็เพื่อให้ใจใส รู้จริงเห็นจริง เหมือนกัน. ต่อไป ฟังอะไร อย่ารีบติเตียนกันก่อน เพราะตนเองจะต้องสารภาพผิด ในการที่ไปติเขาเหมือน ครั้งนี้. คุณเถิด ที่พูดกันมา ก็มีความประสงค์เหมือนกัน แต่มาค้านกันเสียออกนุง นี่หากเป็นคนใจหนักแน่น จึงทำความเข้าใจกันได้ในตอนหลัง.

(ครูลากลับ นักเรียนยกมือไหว้ ครูก็รับไหว้ น่าชมจริง).

(ปิดม่าน)

- นักเรียนได้ความรู้คือ
๑. การคิดก็ทำให้ใจใส ได้เท่ากับการสงบนิ่ง.
 ๒. การสงบนิ่ง สัมพันธ์กับการคิด เพราะต้องคิดหาอุบายในตอนต้น.
 ๓. การคิด สัมพันธ์กับการสงบนิ่ง เพราะสงบนิ่ง จึงจะคิดได้ดี.
 ๔. ความมุ่งหมายตรงกัน แต่การกระทำอาจต่างกันก็ได้.
 ๕. ฟังข้อความยังไม่ตลอดสุดปลายสาย ยังไม่ควรแย้งหรือติ.

————— **สวัสดิ์!** —————

—————

วิสุตาสา ปรมมา ญาคี!

เขียนมา – ตอบไป

เล่มนี้ตอบโดย พุทธทาสภิกขุ

นิพพานเป็นอายตนะอย่างหนึ่ง? ถาม : ผมสงสัยในธรรม-
วิจารณ์หน้า ๒๕ มีว่า “พระพุทธศาสนา ไม่บัญญัติความขาดศูนย์ ว่า
นิพพาน ฟังเห็นได้ในคำว่า อตถิ ภิกขเว ตทายคณิ” ดังนี้. แต่ใน
บาลีปฏิจจสมุปบาทมี และเป็นตัวนิพพาน ข้างหนึ่งว่า อายตนะดับหมด จึง
จะมีนิพพาน. แม้ในหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนาก็ว่ามี แต่จำไม่ได้เสียแล้ว
ว่าอยู่ในจะบับไหน โปรดอธิบายให้ผมบ้าง จะเป็นพระคุณยิ่ง.

— ขุนอักษรสวรรค์ บ้านโนน อุดรธานี

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

ตอบ : เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั่วไป จำต้องขยายข้อความในคำถามให้ชัดเจนเสียก่อน. ท่านถามไปว่า ฝ่ายหนึ่งมีหลักว่า พระนิพพานจัดเป็นอายตนะอย่างหนึ่ง มีบาลีพระพุทธานุสสิโรนัตถะอยู่. ส่วนในปฏิจ-สมุทฺปาท หรืออีกฝ่ายหนึ่ง มีหลักว่า สฬายตนะดับหมด ผัสสก็ดับ, ผัสสดับหมด เวทนาก็ดับ, เรื่อยไปในฐานเป็นเหตุผลของกันและกัน จนกระทั่งชาติ ชรา มรณะ ดับ ทุกข์ดับหมดโดยสิ้นเชิง และนิพพานปรากฏ. นี้ดูแย่งกัน เพราะเหตุไร.

ความข้อนี้ ไม่แย่งกัน. คำว่าสฬายตนะ หมายถึงอายตนะหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อันมีหน้าที่ติดต่อ หรือพบกันกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์. ดับ หมายถึงไม่ทำการติดต่อกันได้. ส่วนคำว่าอายตนะ อันเป็นคำนาม ที่ใช้ เรียกพระนิพพานอีกคำหนึ่งนั้น คนละอันกับอายตนะที่กล่าวมาแล้ว. คำว่าอายตนะอันใช้เรียกนิพพานนั้น มีความหมายว่า “สิ่ง” สิ่งหนึ่งเท่านั้นเอง, เป็นสิ่งที่หาคำเรียกยาก ในเมื่อกล่าวถึงโดยโวหารตรงๆ. ส่วนโวหารสมมตินั้น เราเรียกพระนิพพานกันได้ฟุ่มเฟือยมาก เรียกว่า เป็นนครก็มี, เป็นเกาะ, เป็นน้ำก็มี เช่นน้ำอมฤต, เป็นที่กำบังเร้นภัยจากมฤตยูก็มี ซึ่งเราจะต้องสำนึกไว้เสมอว่า นั่นเป็นโวหารสมมติ. เมื่อเรียกถึงโดยปรมัตตโวหารอันมิใช่สมมติแล้ว มีคำน้อยมาก มีคำว่า สภาพ คำหนึ่ง, ธรรม คำหนึ่ง ซึ่งใช้กันมาก, และคำว่า อายตนะ นี้ อีกคำหนึ่งเท่านั้น ที่เห็นว่า เหมาะที่สุด.

ที่นี้ท่านอาจถามว่า ทำไมมันจึงพ้องกัน มิกลายเป็นอย่างเดียว หรือตกอยู่ในภาวะอันเดียวกันไปหรือ และนิพพานจะเป็นที่พื้นหรือที่ดับ ของอายตนะพวกที่กล่าวมาแล้วได้อย่างไร. ขอตอบว่า เพราะเหตุว่าคำว่าอายตนะ เป็นคำที่มีความหมายกว้าง คือคำนี้แปลว่า “สิ่งที่เราารู้จัก หรือติดต่อกับมันได้” หรือเมื่อเรียกให้สั้นที่สุด ก็แปลว่า “สิ่ง” เท่านั้นเอง. โลกทั้งหมด

เท่าที่เราสัมผัสหรือรู้จักได้ ก็คืออายตนะ, รสเกิดจากสัมผัสโลกทั้งหมด
 อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ก็เป็นอายตนะ, ความคิดหรือความรู้สึกที่เรารู้สึก
 ได้ในเราเองก็เป็นอายตนะ, กฎความจริงต่างๆ ทางธรรมหรือทางโลก
 ก็ตาม ที่เรารู้ในใจเรา มันเหล่านั้นก็เป็นอายตนะ, เพราะสิ่งที่กล่าวมานี้
 ทั้งหมด เป็นสิ่งที่เราอาจรู้จักหรือสัมผัสมันได้ ด้วยตา หรือถ้ามิใช่ด้วยตา
 ก็ได้ด้วยหู หรือจมูก หรือลิ้น หรือกายประสาททั่วไป หรือแม้ที่สุดแต่ด้วย
 ใจล้วนๆอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแน่นอน. เพราะฉะนั้น เราจะเห็นได้ว่าสิ่ง
 ทั้งปวง จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม, จะเป็นส่วนโลกหรือส่วนธรรม
 ก็ตาม ที่เราอาจรู้จักหรือสัมผัสได้แล้ว ย่อมเป็นอายตนะสิ้น. นี่ท่านจะ
 เห็นได้ตอนหนึ่งก่อนว่า คำนี้กว้างเพียงไร. แต่ยังไม่หมดเพียงเท่านั้น คำนี้
 เท่าที่ประมวลมากแล้ว ยังหมายเพียงแต่สิ่งที่เป็นโลกียธรรมหรือ สังฆาร
 ธรรมเท่านั้น. มันยังมีสิ่งอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นฝ่ายโลกุตตรธรรม หรือ
 วิสังฆาร อันได้แก่สิ่งที่พ้นไปจากไกล หรือพ้นจากอำนาจแห่งเหตุผล พ้น
 จากอำนาจเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ดังที่ได้เคยอธิบายกันมามากแล้ว ภายใต้อำนาจ
 อสังขตธรรม. สิ่งใหม่ที่กำลังกล่าวถึงนี้ มิใช่ ดิน น้ำ ไฟ ลม มิใช่สุขฝ่าย
 นามธรรม เช่นอากิญจัญญายตนฌานเป็นต้น, มิใช่เป็นตัวอาการ เช่นเป็น
 การไป การมา หรือการหยุดอยู่ เป็นต้น, มิใช่สถานที่ โลกหรือภพเป็นต้น,
 มิใช่ดวงดาวในอากาศ เช่นดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นต้น ล้วนแต่มิใช่ไป
 ทั้งหมด นอกจากตัวมันเอง ซึ่งไม่อาจจัดเป็นอะไรอื่นได้ นอกจากเป็นเพียง
 “สิ่ง” สิ่งหนึ่งเท่านั้น, และขนานนามว่านิพพาน อันเป็นที่ ดับ ของความทุกข์
 ทั้งหมด. ถึงแม้จะเรียกว่า ที่ ในที่นี้ก็อีกนั่นแหละ หาใช่ที่เหมือนสถานที่
 ต่างๆไม่ เป็นสมมติโวหารที่ยืมมาใช้ และคำว่า ที่ เป็นคำกว้างพอที่จะไม่
 หมายถึงพื้นที่หรือสถานที่ก็ได้. แต่ท่านจะเห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่ง ถึงแม้

ว่านิพพานนี้ จะมีใช้อะไรทั้งหมด นอกจากตัวมันเอง แต่ก็ไม่พ้นไปจากความ
 เปน “สิ่ง” สิ่งหนึ่ง เหมือนสิ่งทั้งปวงเหมือนกัน. นิพพานจึงถูกเรียกด้วยคำ
 ว่าอายตนะ. ถ้าเราเคยอ่านแต่เพียงหนังสือธรรมะอย่างเดียว และเท่าที่พบ
 มากที่สุด เราจะพบคำนี้ มีผู้เอามาใช้แต่ในทีกล่าวถึง รูป เสียง กลิ่น รส
 โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ที่เรารู้สึกได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
 เท่านั้น เพราะมีคตินี้ที่สุด เลยชวนกันให้ความหมายแก่คำๆ นี้ จำกัดไปในทำนอง
 เช่นนั้นเสีย. ครั้นมีคำอายตนะอีกคำหนึ่ง (และคำเดียวเท่านั้นในพระไตรปิฎก
 ทั้งหมด) มาเป็นชื่อของพระนิพพานเข้า ก็เลยฉงน และเป็นสิ่งที่ควรฉงน
 จริงๆ เพราะพระนิพพานตรงกันข้ามกับสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจริงๆ. แต่
 ถ้าเราเคยอ่านกว้างออกไปถึงวรรณคดี หรือปรัชญา ภาษาสันสกฤตอื่น ๆ
 เราจะพบว่าคำนี้เป็นคำธรรมดา ที่มีอยู่ก่อนพุทธศาสนา เป็นคำธรรมดาทั่วไป
 หมายความว่าในทางปรัชญา ว่าเป็นเพียง “สิ่งที่เราอาจรู้จักหรือติดต่อกับได้”
 เท่านั้น. ครั้นพุทธศาสนาเกิดขึ้น รับเอาคำนี้เข้ามาใช้ในฐานเป็นคำบัญญัติ
 คือคำมีความหมายจำกัดเฉพาะในทางธรรม หมายถึงสิ่งทั้งปวง เท่าที่เราจะ
 รู้จักมันได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เป็นฝ่ายรูปธรรมนามธรรม
 ส่วนหนึ่ง. และแม้ในลัทธิศาสนาอื่น ก็มีใช้ คำนี้ในความหมายเช่นนี้. แต่
 ที่เป็นคำกลางบ้าน ยังหมายถึงเพียง “สิ่ง” เท่านั้นเอง. ข้อนี้ เช่นเดียวกับว่า
 นิพพาน เดิมเป็นเพียงคำที่มีความหมายว่าไฟดับ หรือความร้อนดับเย็นลง เป็น
 คำกลางบ้าน. ในศาสนาขีมีมาใช้เป็นคำบัญญัติในตอนหลัง เป็นคำที่
 หมายถึงความดับไฟกิเลสและไฟทุกข์ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ทันที
 โดยไม่ต้องประสบความยุ่งยากมาก. เพราะเหตุนี้เอง คำบัญญัติ กับคำ
 กลางบ้าน จึงมีรูปคำเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกันบางอย่าง แต่ก็ไม่
 ทิ้งแนวเดิมไปได้เลย. ภาษาของมนุษย์ในโลก เดินมาด้วยอาการอย่างนี้.

ที่นี้ จะย้อนกลับมายังคำว่าอายตนะ ที่เป็นชื่อของนิพพานใหม่. เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงใช้คำไวยากรณ์ ที่เป็นลักษณะนาม กับพระนิพพาน พระองค์ได้ทรงใช้คำๆนี้, คือคำว่า อายตนะ ที่มีความหมายอย่างภาษากลางบ้านว่า “สิ่ง” เท่านั้นเอง. แต่ในเมืองไทยเรา มักใช้คำว่า สภาพ, หรือยิ่งไปกว่านั้น ใช้ว่าธรรมชาติก็มี เช่นพระนิพพานเป็นธรรมชาติอย่างนั้นอย่างนี้, ไม่มีใครเคยใช้ คำว่า อายตนะ นี้เลย. แต่เราอาจเห็นได้ว่า คำว่า อายตนะหรือ “สิ่ง” นี้กว้างมาก พอที่จะขยายออกไปได้ว่า มีทั้ง สังขตอายตนะ และอสังขตอายตนะ, หรือโลกียอายตนะ และโลกุตระอายตนะ.

โดยนัยนี้ ท่านจะเห็นได้สืบไปว่า คำว่า “สิ่ง” นี้กว้าง ครอบคลุมไปได้ทั้งฝ่ายสังขต และอสังขตะก็จริง, แต่ฝ่ายอสังขตะหรือนิพพานนั้น คำว่าสิ่งย่อมหมายถึงสิ่งๆเดียวเท่านั้น คือนิพพานหรืออสังขตธรรมนั่นเอง. เพราะเหตุว่า สิ่งที่อยู่นอกเหนือ การเกิด การดับ, นอกอำนาจเหตุผล อะไรปรุงแต่งไม่ได้เช่นนี้ ไม่มีลักษณะชนิดที่เป็นรูปเป็นก้อน เป็นสีหรือสัจฐาน เพราะอยู่นอกกฎแห่งการที่จะวัดได้ด้วยกฎแห่งความกว้าง ความยาว ความสูง น้ำหนัก และเวลา จึงแบ่งแยกไม่ได้, มีเพียงอันเดียวหรือสิ่งเดียว ซึ่งแม้ใครสักทีล้านคนจะลูถึง มันก็นิพพานอันเดียวกันนั่นเอง.

ท่านจงเห็น “สิ่ง” สิ่งนี้ มีลักษณะแห่งความเป็นอายตนะ อันแปลกประหลาดมหัศจรรย์ โดยนัยดังกล่าวมาแล้วนั้นเถิด. และมันหาใช่ “สิ่ง” หรืออายตนะที่กล่าวถึงในปฏิทิจสมุปบาทไม่!

๔ มีนาคม ๒๕๕๔.

แถลงการณ์ของคณะกรรมการ

๑. ผลการสอบไล่ประจำปีของโรงเรียนพุทธนิคม

ชั้นมัธยมปีที่ ๓ เข้าสอบสอบ ๓๐ คน สอบได้ ๒๕ คน ตก ๑ คน

„ ๒ เข้าสอบ ๓๖ „ „ ๓๖ „ ตก ไม่มี

„ ๑ เข้าสอบ ๖๔ „ „ ๖๒ „ ตก ๒ คน

นักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๓ ของโรงเรียนพุทธนิคม ส่งเข้าสอบสอบกับโรงเรียนประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี สอบได้ ๒๕ คน นักเรียนได้ที่ ๑ สอบได้ร้อยละ ๗๕ นับเป็นที่ ๒ ของโรงเรียนทั้งหมดในจังหวัดนี้ (นักเรียนที่ ๑ เป็นนักเรียนโรงเรียนประจำจังหวัด สอบได้ร้อยละ ๘๑).

๒. เงินรางวัลทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนโรงเรียนพุทธนิคม

พระแดง วัดทองกรูด เกาะสมุย ให้	๑.๐๐ บาท
นางเคลือบ และนางเนียบ บ้านหนองม่วง ไชยา ให้	๔.๐๐ „
เงินของโรงเรียนพุทธนิคม	๒๐.๐๐ „
รวม	๒๕.๐๐ บาท

โรงเรียนได้จ่ายเป็นรางวัลทุนเล่าเรียน ดังนี้

๑. เด็กชายมี ชื่นวิเศษ ม.๒ สอบวิชาพุทธศาสนาได้ที่ ๑	๕.๐๐ บาท
๒. นายจำเนียร คงพันธุ์ ม.๒ สอบวิชาทั่วไปได้ที่ ๑	๕.๐๐ „
๓. เด็กชายปรัชญ์ ไคร์ครวญ ม.๑ สอบวิชาพุทธศาสนาได้ที่ ๑	๕.๐๐ „
๔. เด็กชายจิต ภิบาลแทน ม.๑ สอบวิชาทั่วไปได้ที่ ๑	๕.๐๐ „
๕. เด็กชายบุญช่วย มณีรัตน์ และเด็กชายวงศ์ ราชานาค ได้ รับทุนเด็กกอนาถา คนละ ๒.๕๐ บาท	๕.๐๐ „
รวม	๒๕.๐๐ บาท

๑. อนุโมทนาให้หนังสือแก่หอสมุดธรรมทาน

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทร์ ให้คัมภีร์ไทย ของมหา-
มกุฏราชวิทยาลัย ๑๐๐ กัณฑ์ มีหีบพร้อม ๑ ชุด, หนังสือพุทธคุณธรรมคุณ-
สังฆคุณ, ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร, อริยสัจ, คู่มืออนาคต, สวัสดิธรรมกถา,
ขันติโสรัจจะกถา อย่างละ ๑ เล่ม. พระธรรมวโรดม วัดราชาธิวาส ให้
หนังสือพุทธปฏิภาณ, อรรถกถา महाสติปัญญาสูตร, และความหวังของ
พุทธมามกะ อย่างละ ๑ เล่ม. พระปริยัติบัณฑิต วัดปทุมคงคา ให้
หนังสือวิทยุธรรมเทศนา ๑ เล่ม. พระครูธรรมธร วัดราชาธิวาส ให้
หัวใจสมถกัมมฐาน, ความหวังของพุทธมามกะ, อนุโมทนาบุญญานิธิ อย่าง
ละ ๑ เล่ม. พระครูอมรศัพท์ วัดมหาธาตุ ให้หนังสือพ่อแม่กับลูก ๑ เล่ม.
พระเสรี วัฒนสมบุญ วัดปทุมคงคา ให้ราชาธิราช ๑ ชุด ๓ เล่ม. ส.ณ. เข็ม
ปณฺฑิต วัดปทุมคงคา ให้ที่ฆราวากุมารคำฉันท์ ๑ เล่ม. หลวงบริหารเวชกิจ
กองสุขภาพิบาลโรงเรียน ให้หนังสือหุมนุมมติการศึกษา, ความเห็นเรื่องการ
ฉาปนกิจ อย่างละ ๒ เล่ม. นายมานิต วัลลิโกดม กองโบราณคดี ให้
หนังสือพระพุทธสิหิงค์ ๑ เล่ม. นายปรีดา ศรีชลาลัย หอสมุดแห่งชาติ
ให้หนังสือชุดหลักฐานเกี่ยวกับพระเจ้าตากสิน ๗ เล่ม ไทยต้องจำ ๑ เล่ม.
พระเขียน สุนทร ธมฺโม วัดสามหม้าย สุราษฎร์ธานี ให้ผูกพัทธ์วัดกันหลา,
วัดพังกา, ปรีสนาธรรม, ปกิณกธรรม, รวม ๔ เล่ม. พระมหาเทพ
วัดโชติทายการาม อำเภอดำเนินสะดวก ราชบุรี ให้เวสสันดรชาดก ๑ เล่ม
วิมานวัดฤ ๘๕ วิมาน ๑ เล่ม หนังสือต่างๆอีก ๒๗ เล่ม. พระยาภรตราษสุพิช
ถนนวนครชัยศรี พระนคร ให้พระธรรมเทศนาโสฬสปัญหา ๑ เล่ม. พระ
สุมน อรุโณ วัดชีสระอินทร์ เพ็ชรบุรี ให้วัฒนธรรมทางใจ ๖ เล่ม. พระยา
อรรถกรมมณฺฑิตี กรมอัยการ พระนคร ให้ข่าวโฆษณาการ ๑๘ เล่ม ตำรวจ
๘ เล่ม สมาคมวิทยาศาสตร์ ๕ เล่ม หนังสือต่างๆอีก ๒๕ เล่ม (หนังสือสหกรณ์ ๖
เล่ม คณะธรรมทานมีแล้ว จึงได้นำไปให้ไว้สำหรับห้องสมุดสโมสรไชยา).

ท่านเจ้าของ และผู้จัดการหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
ได้เอื้อเพื่อส่งหนังสือพิมพ์มาให้แก่ห้องสมุดคณะกรรมการ
เป็นการร่วมทำบุญเป็นประจำ ดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ รายวัน สำนักงาน โรงพิมพ์ไทยใหม่ ต่อกับต้นนุช

„ ประชามิตร รายวัน	„ โรงพิมพ์ประชามิตร ถนนวิสุทธิกษัตริย์
„ ยุทธโกษ รายเดือน	„ กระทรวงกลาโหม
„ นาวิกศาสตร์ รายเดือน	„ ราชนาวิกสภา จังหวัดธนบุรี
„ กสิกร สองเดือนครั้ง	„ กรมเกษตร ถนนหลานหลวง
„ สหกรณ์	„ กรมสหกรณ์ ท่าเตียน
„ ธรรมจักร รายเดือน	„ หอสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย
„ แถลง การณ์ คณะ สงฆ์	„ กรมธรรมการ กระทรวงธรรมการ
„ กษาค รายเดือน	„ ที่ว่าการสภาภาษาไทย
„ วิทยาจารย์ รายเดือน	„ สามัคยาจารย์ สมาคม
„ ข่าวแพทย์ รายเดือน	„ แพทย์สมาคม ถนนบำรุงเมือง
„ สวนกุหลาบวิทยาลัย	„ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
„ อำนวยศิลปสาร	„ โรงเรียนอำนวยการ ปากคลองตลาด
„ เยาวสาร	„ บ้านฝรั่ง สมุทรสงคราม
„ วิทยาศาสตร์	„ กรมวิทยาศาสตร์
„ ข่าวโฆษณา	„ กรมโฆษณาการ

คณะกรรมการขอขอบคุณ

และอนุโมทนา

พุทธประวัติจากพระโอษฐ์

โดย อ. ป.

เป็นหนังสือพุทธประวัติ ที่เป็นคำตรัสเล่าของพระองค์เอง รวบรวมจากพระบาลีไตรปิฎก ฉะเพาะตอนที่เป็นพุทธประวัติ ท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว จะทราบว่า พุทธประวัติที่เป็นแก่นแท้ พระพุทธเจ้าทรงเล่าประวัติของพระองค์ไว้ มีอย่างไรบ้าง.

ราคาเล่มละ ๑ บาท ค่าส่ง ๒๐ สตางค์
พิมพ์ด้วยกระดาษอย่างดี (๖๐ ปอนด์) เป็นเนื้อหนังสือ ๓๓ ยก มีปกานุกรม คำสำคัญ พร้อมทั้งบรรพพรรณน่ายเล่ม. มีภาพพระพุทธรูปเมืองสารนาถ ปางประกาศธรรมจักกั, สถานที่ประสูติที่สวนลุมพินี, วิหารพุทธคยา, พระพุทธรูปปางทวารวดี.

หนังสือที่มีจำหน่ายที่คณะธรรมทาน

๑. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา ปีที่ ๕ - ๖ - ๗ - ๘ ปีละ ๑ บาท (ทั้งค่าส่ง)
 ๒. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ โดย อ. ป. เล่มละ ๑ บาท (ค่าส่ง ๒๐ สต.)
 ๓. การปฏิบัติธรรม โดยพุทธทาสภิกขุ ,, ๒๕ สตางค์ (,, ๖ ,,)
 ๔. พุทธศาสนาเบื้องต้น โดยนายธรรมทาส ,, ๑๐ สตางค์ (,, ๔ ,,)
 ๕. พุทธศาสนา วิชาสำหรับชีวิตมนุษย์ (คำอธิบายอริยสัจสี่ สำหรับคนหนุ่ม) โดยนายธรรมทาส เล่มละ ๒๐ สตางค์ (ทั้งค่าส่ง)
- หนังสือเหล่านี้ ผู้บำรุงหนังสือพุทธศาสนาสั่งซื้อ ไม่ต้องเสียค่าส่ง ทางไปรษณีย์ ส่งเงินไปฉะเพาะค่าหนังสือเท่านั้น.

